

SVOBODNA BESEDA

september 2017

cena 3 eur

Letnik III

ISSN 2463-8218

9 1172463 821805

23 / REVIJA ZKB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

Slovesnost v Novi Gorici

Kolumna / Jože Poglajen

**Operacija
Mahničev
zaliv**

STRAN 6

Pričevanja / Danilo Rudež

**Takšnega
tovarištva
nikoli ne pozabiš**

STRAN 14-15

Aktualno / Aljaž Verhovnik

**Kakšen naj
bo predsednik
republike**

STRAN 35

70. obletnica vrnitve Primorske k matični domovini in 70 let Nove Gorice

Janez Stanovnik: Primorsko ljudstvo se je osvobodilo samo!

»Gorico novo bomo dali v dar« je bilo geslo osrednje državne slovesnosti ob 70. obletnici vrnitve Primorske k matični domovini, ki ji je pred novogoriško občinsko stavbo prisostvovalo več kot tri tisoč ljudi. Zbrane je nagovoril predsednik Državnega sveta **Mitja Bervar** in med drugim dejal, da so si svobodo Primorci z uporabo izborili sami in da je bil narodnoosvobodilni boj, gledano z današnje perspektive, najbolj verodostojen referendum o tem, da so Primorci del slovenskega naroda.

// BESEDILO IN FOTO: **Janez Alič**

Bervar je poudaril, da smo Slovenci v zadnjih 70 letih veliko dosegli, vendar se je treba še naprej bojevati za svoj obstoj, za pravičnejšo in bolj demokratično družbo, za našo duhovno in materialno blaginjo.

Že pred osrednjim dogodkom pa je več kot tisoč obiskovalcev napolnilo dvorano Osnovne šole Milojke Štrukelj, v kateri sta novogoriška mestna obci-

venije. Zbrane, med njimi so bili tudi brigadirji, ki so gradili Novo Gorico, in častni občan Milan Kučan ter lepo število politikov, med njimi predsednik države Borut Pahor, sta nagovorila tudi novogoriški župan **Matej Arčon** in predsednica novogoriške borbevske organizacije **Katjuša Žigon**.

Janez Stanovnik, ki je doživel izjemen sprejem, je v slabe pol ure traja-

Osrednjo državno slovesnost, ki je potekala zvečer, je režirala Neda Rusjan Bric, nastopili pa so vokalni ansambel Reunion, Orkester Slovenke vojske, Tržaški partizanski pevski zbor, Izток Mlakar, Marko Hatlak, Darko Nikolovski, Nejc Cijan Garlatti, Arna Hadžialjevič, Matija Rupel in Patrizia Jurinčič Finžgar.

Kardelj v imenu jugoslovanske vlade v Parizu izjavil, da ne bo podpisal mirovne pogodbe z Italijo, o pritiskih na Tita in grožnjah z vojno in orisal dolgotrajno pot do mednarodnega priznanja meje z Italijo. Ta je bila priznana šele 10. novembra 1977.

Primorsko ljudstvo se je osvobodilo samo in v zgodovini mu nihče ni ničesar dal, pa tudi ne vrnil, je večkrat poudaril Stanovnik. Ko je spomnil na sloviti proglas o priključitvi Primorske združeni Sloveniji, je poudaril: »Nikakršne matičnosti ni bilo. Združena Slovenija je bila in Primorska je bila odločilni korak za ustvarjanje združene Slovenije. Teritorialna enotnost je bila pogoj za mednarodno priznanje naše državnosti. Primorski se moramo zahvaliti, da imamo to, kar imamo!« In končal: »Vidite, takšna je bila, če hočete, trnova pot, da smo vsi Slovenci, tudi na čelu z vami Primorci, prišli do lastne države. Prišli pa smo zato, ker smo se držali partizanskega pravila: »Bolje je umreti pokončno in z dvignjeno glavo kot živeti na kolenih z upognjeno glavo!«

Na Glasu svobode so nastopili Goriški pihalni orkester, Združeni moški pevski zbori Goriške in Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič. ●

Pogled v povsem polno dvorano na popoldanski prireditvi. V ospredju brigadirji, ki so po vojni gradili Novo Gorico

na in območno Združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica pripravila bogat kulturno-umetniški program z naslovom Glas svobode. Slavnostni govornik je bil **Janez Stanovnik**, častni predsednik ZZB za vrednote NOB Slo-

joči pravi učni uri zgodovine zbranim v nabito polni dvorani pripovedoval kot živa priča o Pariški mirovni konferenci septembra leta 1946, ki sta se jo udeležila z nedavno umrlim Antonom Vratušo - Vranom, pa o tem, kako je Edvard

Ob dnevu miru

// PIŠE: **Anica Mikuš Kos**, humanitarna delavka in častna občanka Ljubljane

Ob mednarodnem dnevu miru razmišljamo o miru in vojni, o nasilju orožja, o tem, da so na našem planetu še vedno vojne – in ni dolgo tega, kar so v naši bližini potekale krvave vojne, da je zadnja velika vojna terjala od 50 do 85 milijonov žrtev. In seveda razmišljamo o sedanosti: da nam danes grozijo nove vojne, da zaradi globalizacije in narave orožja, s katerim naj bi se bojevali, lahko prizadenejo tudi nas, da so ljudje, ki si želijo vojn, in da so v Evropi – in seveda drugod – ljudje, ki izvajajo nasilje nad drugimi in drugačnimi in širijo ideje rasizma, ksenofobije in nasilja.

Ljudje smo žal tako narejeni, da so v nas kali dobrega in zlega. Poleg tega podležemo indoktrinacijam, ki lahko velike množice, včasih večino naroda porinejo v nasilje, v nečloveška dejanja. Vojne poženejo moške, danes tudi ženske, v udejnjenje kakšne vizije, ambicije voditeljev, ki so pripravljene na velike žrtve za majhne stvari – na žrtve svojih vojakov in civilnega prebivalstva. Še mnogo je vzrokov za vojne, za oborožene konflikte, organizirano nasilje. Kaj to pomeni za ljudi, za otroke, za odraslega, za civilista in vojaka, koliko trpljenja, koliko izgub – vedo najbolje tisti, ki so doživeli vojne. Tisti, ki so bili najbolj izpostavljeni smrti, ranam in spremljajočemu trpljenju in so sami morali ubijati, največ vedo o zlohotnosti in grozovitosti vojne. Oni so lahko največji zagovorniki miru.

Ob Pohodu za mir smo se vprašali, kaj lahko jaz, mi kot skupina, skupnost storimo za to, da ne bi bilo vojn in nasilja orožja. V tem razmišljanju je prva ugotovitev, da veliki sistemi, kot je Organizacija združenih narodov, katere naloga je zagotavljati mir, in tudi vlade ne morejo preprečiti smrtonosnih konfliktov ali prekiniti takšnih konfliktov. Druga ugotovitev pa je, da se ne gre zanašati na dobro v ljudeh, na človeški razum, ki bo prepoznal, kakšno zlo je vojna. Pred vojno in nasiljem se je treba zavzeto varovati brez zanašanja na velike družbene organizme ali na človeško dobroto in pamet. Potrebna sta proaktivni pristop in glasnost pri ozaveščanju o grozotah,

trpljenju, izgubah, ki jih prinašajo vojne in oboroženi konflikti. In najbolj zaupanja vredni in prepričljivi glasnogovorniki so tisti, ki so doživeli vojno.

A ne gre le za svarjenje pred grozotami vojn, za širjenje vrednot miru in sožitja, za prakso mirnih odpravljanj sporov na raznih ravneh. Morda še bolj pomembno je preprečevanje družbenih procesov in pojavov, ki pripomorejo k temu, da se ljudje počutijo ogrožene, prikrajšane, ponižane. To so predvsem revščina in naraščajoče socialne razlike. Demokracija vsakemu človeku na papirju ponuja veliko možnosti za (so)vplivanje. Res je stvarnost malo drugačna, predvsem ker se v mozaik demokracije ne umešča pet odstotkov najbogatejših, za katere se zdi, da imajo večjo moč kot ljudstvo. Toda če smo pošteni, tudi mi kot državljani ne izkoriščamo vseh možnosti, ki jih ponuja demokracija za aktivno sodelovanje v dogajanjih. Če prilagodimo Kennedyjevo misel današnjemu času, bi lahko rekli: »Ne razmišljajmo samo o tem, kaj lahko storita država in kapital za nas, razmišljajmo o tem, kaj lahko mi storimo za našo skupnost, državo, človeštvo, za ohranitev miru in zmanjšanje zločestih vplivov velikega kapitala.« Pri tem ne smemo biti naivni in idealistični in spregledati zametkov, legel zla – nestrpnosti, rasizma, ščuvanja k nasilju. Lahkovernost, nezainteresiranost, neudeležnost v prizadevanjih za mir nas lahko drago stanejo.

Geslo letošnjega dneva miru je bilo Skupaj za mir: spoštovanje, dostojanstvo, varnost za vse. Opozarja predvsem na razmere za življenje beguncev. Pa ne gre le za begunce današnjega časa. Planetu grozijo tudi naravne spremembe, ki lahko sprožijo konflikte, boje za vodo, hrano, za življenjski prostor. Na nove izzive moramo biti pripravljene za naše dobro, za dobro naših otrok in vnukov.

Dan miru naj zato pripomore k nenasilnemu uporabi zoper nasilje orožja in predvsem k človečnosti, ki je podstat odnosa do drugih in drugačnih. Da ne bi nikoli več morali biti tovariši v orožju, ampak tovariši v miru, v svobodi, v enakosti in v bratstvu. ●

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen: Operacija Mahničev zaliv

Martin Premk: Med spravo in sovražstvom

10 – 13: Aktualno

Spomeniki preteklosti – delitve v sedanosti

Diskriminacija Romov je še zelo prisotna

14 – 15: Pripoved

Danilo Rudež, primorski partizan

16 – 23: Reportaže

Srečanje taboriščnic v Portorožu

Slovesnost na Rabu

Graška gora v znamenju rdeče zvezde

Po poteh prve svetovne vojne

23 – 28: Dogodki

35: Aktualno

Kakšen naj bo peti predsednik Slovenije

41: Razstava:

Kako so živeli v con A

42: Vabila

Fotografija na naslovnici:

Janez Stanovnik v Novi Gorici, na borčevski proslavi ob obletnici vrnitve Primorske (Foto: Janez Alič)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar

telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Obnovili napis na spomeniku

Kristina Veličkovič in **Eva Leban**

sta srednješolki na tolminski gimnaziji. Med počitnicami sta prisluhnili svoji stari mami, Nasti Leban, predsednici mestne organizacije ZB Tolmin, ki je tožila o velikih stroških obnove spomenika, posvečenega žrtvam druge svetovne vojne, in se ponudili, da naredita, kar je v njihni moči. Vsak dan sta na tolminskem pokopališču po nekaj ur obnavljali napis na spomeniku padlim med NOB v Tolminu in okolici. Na spomeniku je približno sto imen, vklesanih v marmornate plošče, in s časom so obledela. Njuno delo je bilo počasno in zamudno, saj je bilo treba plošče najprej očistiti, nato pa vdolbine natančno in vestno izpolniti s posebnimi, proti atmosferskim vplivom odpornimi flomastri. Po tednu dni sta delo končali in se ponosni fotografirali pred svojim izdelkom.

Foto: Nasta Leban

Visoko občinsko priznanje za mlado fotografinjo

Najvišje občinsko priznanje, nagrado Občine Sežana, je ob letošnjem 28. avgustu, prazniku Občine Sežana, dobila 20-letna študentka fotografije sežanske višje strokovne šole, **Ines Pahor** iz Sežane, za odmevno postavitev razstave *Holokavst* ter za izrazit čut za ustvarjanje skupnega dobrega. Ines ima kot mlada študentka fotografije izrazit čut za oblikovanje in za ljudi v stiski in je vedno pripravljena pomagati. Iz njenega dela veje prizadevanje za pravičnost in mir. Ob svetovnem dnevu holokavsta lani je kot del svoje maturitetne naloge postavila prostorsko instalacijo z naslovom *Holokavst*, za kar je bila izbrana

Ines Pahor in Simon Pribac

za osebnost Primorske za januar 2016. Letos pa je razstavo dopolnila s pričevanji preživelih taboriščnikov in internirancev s Krasa in znova navdušila številno občinstvo v želji, da se holokavst ne bi nikoli več ponovil. **Bert Pribac**, 84-letni slovensko-avstralski pesnik, prevajalec in bibliotekar iz Sergašev, pa

je dobil plaketo Srečka Kosovelova za prevod Kosovelove poezije v angleški jezik in za širjenje kraške kulture v svetovni prostor. Zanj je plaketo prevzel njegov sin Simon. Bert, ki je dolga leta živel v Avstraliji, je leta 2008 pri založbi Salt v Cambridgeu izdal prevod knjige 120 Kosovelovih pesmi z naslovom *The Golden Boat* (Zlati čoln). Knjiga je doživela izjemen sprejem pri poznavalcih svetovne literature in Kosovelova poezija je s tem prešla v nove dimenzije v svetovnem pesniškem ustvarjanju. Pripomogla je k temu, da so v naslednjih letih v prevodih različnih prevajalcev izbori Kosovelove poezije izšli tudi v ZDA, na Poljskem, Slovaškem, Japonskem, v Rusiji in drugje. V imenu očeta je plaketo prevzel sin Simon Pribac.

Besedilo in foto: Olga Knez

Dan združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom

Po koncu prve svetovne vojne so na pariški mirovni konferenci soglašali, da Prekmurje (Slovenska krajina) pripade Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Del Prekmurcev (porabski Slo-

venci) pa je ostal pod Madžarsko, saj je bila za mejo določena razvodnica med rekama Muro in Rabo. Jugoslovanska vojska je oblast v Prekmurju prevzela 12. avgusta 1919 in jo 17. avgusta predala civilni oblasti. Na ta dan je bilo v Beltincih vseljudsko zborovanje s skoraj 20 tisoč Prekmurci. Od leta 2006, torej dvanajst let, ta dan praznujemo kot državni praznik, ki pa ni dela prost dan – dan združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom.

Letošnje slovesnosti so pripravile tri prekmurske občine: Črenšovci, Puconci in Tišina. Osrednja slovesnost je potekala na prireditvenem prostoru pri Osnovni šoli v Puconcih, udeležila sta se je tudi predsednik države Borut Pahor in minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Dejan Židan. Predsednik Pahor je imel nagovor, a za govorniškimi odrom je bil izredno prepričljiv predsednik Prekmurskega društva generala Maistra in podpredsednik Zveze društev generala Maistra **Marjan Farič**, ki je med drugim dejal: »... *Prekmurje in Prekmurci so enakovreden gradnik te države, na kar se, predvsem v centru odločanja, mnogokrat pozablja* ...«

Predsednik Borut Pahor se je udeležil tudi slovesnosti v Občini Črenšovci, kjer je položil venec k spomeniku Jožefa Klekla (1874–1948), ki je bil duhovnik, urednik časopisa in narodni buditelj v Prekmurju.

Filip Matko Ficko; foto: Nataša Juhnov

Razstava Znamenja na zidovih v Sežani

V Kosovelovi knjižnici v Sežani bo do konca septembra na ogled razstava z naslovom *Znamenja na zidovih*. Nastala je kot

rezultat dela številnih posameznikov pod vodstvom direktorice knjižnice Magdalene Svetina Terčon in priznanega zbiratelja vojaških eksponatov Srečka Rožeta iz muzeja Tabor iz Lokve ter Matjaža Možeta. Razstava predstavlja povojne grafite, ki so na Primorskem nastajali med letoma 1945 in 1947, ko je bil ta del Primorske pod zavezniško upravo. Razstava zajema že zabrisane posnetke tistih, ki so nastali izključno na območju meja današnje sežanske občine. Sporočilo razstave je v zgodbah o

Najbolj zaslužni za razstavo v Kosovelovi knjižnici

postavljanju meja v zahodni Sloveniji, ki je bila narejena na plečih Primorcev, kot je poudarila sežanska podžupanja dr. **Ljubica Jelušič**. Med drugim je še dodala, da gre za specifičen del primorske zgodovine. Razstava prinaša sporočilo o tem, kaj vse so bili Primorci sposobni napisati na pročelja svojih hiš. Gre za politična sporočila, ki odražajo 20-letno trpljenje Primorcev pod fašistično Italijo in obdobje druge svetovne vojne ter željo po priključitvi k Jugoslaviji. Na razstavi so tudi fotografije, ki so jih posneli oziroma posodili David Terčon, sežanski slikar in raziskovalec zgodovine Janko Kastelic in Mira Sluga iz Dan pri Sežani.

Zbrano gradivo bodo še dopolnjevali, zato pozivajo zbirateljice, ki imajo takšne posnetke s Krasa in iz Brkinov, da jih predajo v arhivsko zbirko. Na odprtju razstave, ki se jo je udeležila tudi podpredsednica sežanske borčevske organizacije Neva Filipčič, so zapeli člani skupine Štorski kosi.

Besedilo in foto: Olga Knez

Največji muzejski depoji v Sloveniji

V Parku vojaške zgodovine v Pivki so sredi meseca predstavili največji depojski kompleks v Sloveniji, v katerem bodo trije nacionalni muzeji, Muzej novejšje zgodovine Slovenije, Tehniški muzej Slovenije in Narodni muzej Slovenije, poslej hranili veliko število zbirk s področja zgodovinske, arheološke, umetnostnozgodovinske in tehnične dediščine slovenskega naroda. Upravljavca depojev je Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Eno od nekdanjih vojašnic v vojaškem kompleksu Pivka – objekt D – je leta 2007, kmalu po odprtju prvega razstavnega paviljona v Parku vojaške zgodovine, v last prevzelo Ministrstvo za kulturo z namenom obnove in zagotovitve ustreznih in obsežnejših prostorov za hranjenje nacionalno pomembne kulturne dediščine državnih muzejev. Vse tri državne muzeje so namreč najbolj pestile prostorske stiske zaradi povečevanja števila predmetov, razpršene lokacije depojev po Sloveniji, v katerih se je težko zagotavljalo ustrezne razmere hranjenja, in postopkov denacionalizacije objektov.

Ministrstvo za kulturo je z obsežno obnovo objekta D, vredno več kot 2,6 milijona evrov, pri čemer so del sredstev zagotovili iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, spremenilo namembnosti v depojske prostore za vse tri nacionalne muzeje.

Objekt D je s površino več kot 3.000 kvadratnih metrov postal največji depojski kompleks v Sloveniji in združuje dve različici depojev: zaprte in ogledne. Zaprti depoji bodo za javnost nedostopni, ogledni depoji pa bodo na voljo obiskovalcem.

Vir: Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Ob 90. obletnici organizacije TIGR

Ob 90. obletnici ustanovitve tajne organizacije Borba (1927) in 90. obletnici ustanovitve narodno radikalnega gibanja TIGR (1927) so tudi letos potekale številne prireditve, vrhunec so dosegle s slovesnostjo v Bazovici. Tam sta bila govornika **Maurizio Tremul**, predsednik IS Unione Italijanov, in **Aldo Rupel**, družbenopolitični delavec iz Gorice.

6. septembra, na obletnico ustrelitve (6. septembra 1930) slovenskih domoljubov Ferdinanda Bidovca, Franca Marušiča, Zvonimirja Miloša in Alojzija Valenčiča na osnovi razsodbe tržaškega fašističnega sodišča, ki jih je obsodilo na smrt zaradi napada na fašistični časopis Il Popolo di Trieste, so se zbrali na slovesnosti na pokopališču pri Sv. Ani nad Trstom in se poklonili njihovemu spominu. Slavnostni govornik je bil novinar **Aljoša Fonda**. Zvečer je bila v župni cerkvi maša zadušnica. Naslednji dan so v Trstu predstavili zbornika Vpogledi 17 s prispevki slovenskih zgodovinarjev na temo: TIGR v zgodovini in zgodovinopisju, ki sta ga predstavila urednik zbornika, zgodovinar Aleš Gabrič, in tržaški zgodovinar Milan Pahor. Zbornik so dan pozneje predstavili tudi na Inštitutu za novejšjo zgodovino v Ljubljani.

Na Kongresnem trgu v Ljubljani je nato pred sedežem Univerze potekala slovesnost z nastopom Mešanega pevskega zbora Rdeča zvezda iz Saleža in recitalom članov Kluba mladi TIGR. Zbrane sta nagovorila Savin Jogan, predsednik

Govor Monike Hrovatin, županje Zgonika, v Kranju (foto: Franc Ekar)

Nastop Mešanega pevskega zbora Rdeča zvezda v Ljubljani (foto: Jožica Hribar)

Društva TIGR Primorska, in Dejan Crnek, podžupan Ljubljane, slavnostni govornik pa je bil **Ivan Svetlik**, rektor Univerze v Ljubljani. Sledila je še spominska slovesnost v Prešernovem gaju v Kranju, kjer je zbrane nagovoril kranjski župan Boštjan Trilar, slavnostna govornica pa je bila **Monika Hrovatin**, županja Občine Zgonik pri Trstu. Govorniki so predvsem poudarjali, da so bili pripadniki organizacije TIGR, med njimi tudi štirje ustreljeni, pripadniki prve protifašistične organizacije v Evropi. Na vseh slovesnostih so sodelovali tudi taborniki rodu Modrega vala, v Kranju pa tudi domači taborniki iz Kranja.

Jože Poglajen

Operacija Mahničev zaliv

Kar nekaj znamenj je, da se bo slovensko-hrvaški nesporazum o razdelitvi Piranskega zaliva končal z bilateralnim sporazumom med državama, ki bo po vsebini skoraj enak presoji arbitražnega tribunala. Politiki z obeh strani meje se bodo okrog tega gotovo še nekaj časa natezali, a na koncu bodo le ugotovili, da arbitražna razmejitev ne prinaša ne zmagovalcev ne poražencev. To bi bil tudi najboljši izhod iz krize zaupanja, ki bi morda pomenil boljše sodelovanje med sosedama, kar bi državljanom obeh držav še najbolj koristilo. A očitno vsi s takim mirnim razpletom ne bi soglašali, Denimo naš poslanski jurišnik SDS Žan Mahnič.

Ko so se nekateri poslanci še dopustniško sončili pod toplim hrvaškim jadranskim soncem, je Janšev Kekec, kar je samo eno od posmehljivih oznak poslanca SDS Žana Mahniča v hrvaških medijih, že potegnil revolver velikega kalibra in ustrelil. Z velikim pompom je namreč sklical po vrsti že 54. nujno sejo »svojega« državnoborskega odbora za obrambo, da bi obravnavali »pripravljenost Slovenske vojske na možne konflikte ob implementaciji arbitražnega sporazuma s Hrvaško«. To sicer ni prvi primer, da nekdo z vrhov slovenske politike rožlja z orožjem v zvezi s Piranskim zalivom. Konec junija letos je nekdanji »večni« zunanji minister Dimitrij Rupel tako na Janševi Novi 24TV med drugim modroval, kako bi morala Slovenija v Piranski zaliv postaviti svojo ladjo Triglav in kupiti še nekaj novih, da bi branile slovenske teritorialne vode.

Poteza mladega Mahniča, ki je očitno sedel na ušesih, ko so ga v obramboslovski šoli učili, da vojska meje varuje samo v komunističnih totalitarnih režimih, v demokracijah pa je to naloga policije, je pri nas in na Hrvaškem naletela na posmeh in zavračanje. Razen seveda pri aktualnem predsedniku republike, ki se je predvolilno preračunljivo – tako kot pred petimi leti tudi zdaj računa na glasove volivcev SDS – ob nekaj običajnih floskulah razglasil za nepristojnega, češ da je sklicevanje sej odbora izključna Mahničeva pristojnost. No, česa drugega od Pahorja niti nismo pričakovali. Zdi se celo, da tudi v vrhu SDS niso bili preveč navdušeni nad patriotsko »bravuro« mladega Mahniča, kajti od tam ni bilo slišati običajne orkestrirane podpore. Očitno se vsaj

nekateri zavedajo, da tovrstno rožljanje z orožjem – za povrh še proti članici Nata, ki ga Mahnič sicer brezmejno obožuje – Sloveniji (in tudi SDS sami) lahko zgolj škodi. Ostri odzivi, češ da gre za mini državni udar, so iz stranke prišli šele, ko so vsi drugi akterji te seje, vključno z ministrstvom za obrambo in vojsko, napovedali bojkot.

In res, na omenjeno »nujno« sejo sta poleg Mahniča prišla samo strankarska kamerada Janša in v takih militarističnih rabotah nepogrešljivi Beznik. To je tisti Beznik, ki se neženirano druži s hrvaško skrajno ustaško »za dom spremni« obarvano desnico. Ko je Mahnič tako le uvidel, da je vendarle prestopil mejo še dopustne politične avanture, se je poskušal izmazati s tem, da je nujno sejo odbora sklical zato, ker je »od uslužbencev v kabinetu premierja dobil informacije, da je Hrvaška v okolico Umaga in Pulja poslala ladje obalne straže, na katerih naj bi bili v resnici pripadniki specialnih enot hrvaške vojske«. Nikogar ni prepričal. Kot že rečeno, z Mahničevo nespametno name-ro z vojsko prestrašiti Hrvate, da bi privolili v razsodbo arbitraže, se previdno niso strinjali celo v sestrski NSi. V Levici so menili, da je Mahnič izgubil stik z resničnostjo in da gre pri teh rambo akcijah, s katerimi je Mahnič sicer postal glavna zvezda hrvaških vicev, za vojno hujskaštvo. Da je mahanje z orožjem zdaj najslabše sporočilo, ki ga slovenska politika pošilja v svet, so menili tudi v SD.

Na Hrvaškem so na Mahničev račun bolj ali manj le razdirali šale. Med redkimi izjemami, ki so Mahniča vzeli resno, je bil svetovalec predsednice Kolinde Grabar Kitarović, admiral Davor Domazeta Loše. Admiral je namreč vehementno napovedal, da bi ob oboroženem spopadu hrvaška pešadija v dveh dneh zavzela Ljubljano. No, admiral je tovrstno petelinjenje plačal tako, da ga je Kolinda takoj nagnala iz svoje ekipe svetovalcev.

Kaj pa Mahnič? Nič. Še naprej sklicuje nujne seje odbora, v čemer je absolutni rekorder v parlamentu. Po političnem debaklu v zvezi z mejo v Piranskem zalivu je bilo slišati le nekaj sramežljivih pozivov, da je treba za vodenje obrambnega odbora nedoraslega Mahniča zamenjati. Toda v SMC in SDS, ki sta glavni botri tega, da je Mahnič sploh zasedel ta občutljivi položaj, so ostali gluhi za tovrstne povsem upravičene pobude. A tudi to v našem mešetarskem parlamentu ni nič novega.

Martin Premk

Med spravo in sovraštvom

Ko je Slovenijo leta 1941 zajela druga svetovna vojna in so jo zasedli okupatorji, se je začel upor proti njim. Že v drugem letu vojne je nastal partizanski bataljon Toneta Tomšiča, ki je kmalu prerastel v Prvo partizansko brigado – Tomšičevo brigado. Še istega leta so bile ustanovljene prve štiri partizanske brigade in tako je odporniško gibanje začelo preraščati v pravo vojsko, ki se je razvila v dva korpusa, pet divizij ter več kot dvajset brigad. Italijanski okupator je s pomočjo ljubljanske nadškofije takrat tudi dovolil ustanovitev prvih izdajalskih belogadističnih enot.

To pa ni zatrlo uporniškega duha in boja za svobodo, temveč ga je še spodbudilo, še posebno po kapitulaciji Italije, ki je nakazala prva znamenja propada fašizma in nacizma. Boj za svobodo se je nadaljeval in partizani so prerasli v mednarodno priznano zavezniško vojsko, narodni izdajalci pa so tonili vse globlje in končali kot del zločinske organizacije SS.

Drugo svetovno vojno smo Slovenci končali kot zmagovalci, kot del mednarodnega protifašističnega zavezništva. V tej vojni smo se bojevali za svoj obstoj in svobodo kot številni drugi narodi, ki jim je fašizem namenil uničenje. Kot mnogi drugi ljudje in narodi v drugi svetovni vojni pa smo se Slovenci bojevali tudi za boljše življenje z željo, da ne bi več živeli v kraljevini Jugoslaviji, ki je temeljila na narodni neenakopravnosti, gospodarskem izkoriščanju in političnem zatiranju. Zmaga v drugi svetovni vojni je rodila republiko Slovenijo s Primorsko in morjem ter novo Jugoslavijo in novo Evropo, ki so temeljile na antifašizmu.

Na žalost skušajo vse pogosteje izbrisati pridobitve in vrednote protifašističnega boja ne samo pri nas, temveč tudi drugod po Evropi. Dogodke iz druge svetovne vojne uporabljajo za netenje novih delitev in za spodbujanje sovraštva, čeprav so zgodovinska dejstva jasna in neizpodbitna. Običajno se takšno netenje sovraštva začne s potvarjanjem ali spreobračanjem dejstev ter s povečevanjem tistih, ki so se

bojevali na strani nacizma in vojno izgubili. Pri nas je pojem takega spreobračanja zgodovine postala »sprava«. Pred četrto stoletja je bila res zamišljena kot plemenito dejanje, ki naj bi pomirilo strasti in delitve iz druge svetovne vojne. A so jo nato ruralna desnica in švabobranski nasledniki nešteto krat zlorabili. Zato takšna »sprava«, kot si jo zamišljajo danes, ko enačijo pripadnike zavezniške partizanske vojske s pripadniki organizacije SS, povzroča samo še večji razdor in sovraštvo. Partizanski zavezniški vojski se za svojo zmago ni treba spravljati z nikomer, ša najmanj s tistimi, ki so se bojevali za naciste in fašiste. Tisti, ki pa še vedno govorijo o »spravi«, bi se morali najprej opravičiti slovenskemu narodu za izdajstvo in vse zločine ter nato prositi za odpuščanje. Šele potem bi lahko sploh omenjali nekakšno »spravo«. Nujno pa je, da se vsi resnicoljubni in svobodoljubni ljudje, tako kot so se bojevali partizani, danes bojujejo še naprej, vedno zno-

va s poudarjanjem resnice in dejstev, če nas že vsakodnevno bombardirajo s potvarjanji in lažmi. Na žalost skoraj vsa politika te laži le še spodbuja, tudi z zapravljanjem denarja za nekakšne betonske gmote, ki naj bi vodile k »spravi«.

Politika to počne samo zaradi svojih koristi. Ker nima ničesar ponuditi za prihodnost, zlorablja sedemdeset let staro preteklost.

Nekateri najvišji politiki, ki naj bi bili s svojo funkcijo ljudem vzor, pa to počnejo zgolj zaradi svoje »všečnosti« na vse strani oziroma zaradi lastne samovšečnosti, ki vodi v razkroj vseh vrednot. Žal s takim potvarjanjem dolgoročno nastaja velika škoda, saj se spodkopavajo temelji, na katerih je nastala naša država. Ko se bo o drugi svetovni vojni govorilo pošteno in na podlagi dejstev in ko bo tudi država jasno opredelila, da je bil boj za svobodo plemenit boj, na katerem temeljimo, in da je bilo izdajstvo sprevrženo dejanje, bo sprava med ljudmi prišla sama od sebe. Takrat bodo ljudje lahko zrlili v prihodnost in se bodo s spoštljivostjo in ponosom spominjali tega boja in vseh žrtev, ki so bile dane za svobodo.

Tisti, ki pa še vedno govorijo o »spravi«, bi se morali najprej opravičiti slovenskemu narodu za izdajstvo in vse zločine ter nato prositi za odpuščanje. Šele potem bi lahko sploh omenjali nekakšno »spravo«.

KOMENTAR

O gospodarski politiki vlade Mira Cerarja

dr. France Križanič

Gospodarsko politiko v Sloveniji od 18. septembra 2014 narekuje SMC, Stranka modernega centra (preimenovana iz Stranke Mira Cerarja). V letu nastopa te vlade se je slovenski bruto domači produkt (BDP) realno povečal za 3 odstotke, zaposlenost pa za 0,4 odstotka, medtem ko so se cene zvišale le za 0,2 odstotka. Na tekočem računu plačilne bilance, ki kaže končni rezultat menjave s tujino, smo imeli presežek v vrednosti 6 odstotkov BDP. Javnofinančni primanjkljaj je obsegal 5,4 odstotka BDP. Gospodarska rast je temeljila na povečevanju izvoza v povezavi s pospešenim vključevanjem rezultatov znanja v produkcijske procese. Slovenija je v obdobju od leta 2009 dalje uspešno prevzela evropski razvojni model z razširjenimi državnimi spodbudami (subvencijami, davčnimi olajšavami, ugodnimi krediti, dokapitalizacijami državnih skladov ipd.) uvajanju tehnološkega napredka.

Cerarjeva vlada je nekoliko zmanjšala spodbude razvoju. Investicije za raziskave in razvoj so v letih od 2013 do 2015 (podatka za 2016 še ni) upadle za 9 odstotkov, njihov delež v slovenskem BDP pa se je znižal z 2,6 odstotka v letu 2013 na 2,2 odstotka v letu 2015. Še vedno pa je intenzivnost razvojne politike precej nad tisto iz leta 2008 ali prejšnjih let. Poseg v slovensko razvojno politiko do zdaj ni bil tako močan, da bi lahko kategorično vplival na poslabšanje konkurenčnosti našega gospodarstva. Državne spodbude nekaterim investitorjem, ki bodo v Sloveniji postavili razvojno intenzivna podjetja, lahko razmere celo izboljšajo. V tem primeru Cerarjeva vlada v bistvu imitira razvojni model Irske. Zanj je značilen selektiven pristop do investicijskih projektov. Kriterija sta zlasti ekološka sprejemljivost in izvozna naravnost.

V tretjem letu mandata Cerarjeve vlade se gospodarska rast v Sloveniji vidno pospešuje. V prvi polovici leta 2017 je bil BDP, merjen v evrih, skoraj 7-odstotni, če odštejemo inflacijo, pa blizu 5 odstotkov, večji kot v enakem obdobju lani. Glede na primerljivo raven na dnu svetovne finančne krize in slovenskih zablod (ZUJF, vloga Banke Slovenije pri zmanjševanju kreditov in posledično »kriza dvojnega dna«) leta 2013 je slovenski BDP letos večji za skoraj 19 odstotkov (realno za dobrih 13 odstotkov). V tekočih cenah je bil prvo letošnje polletje za 12 odstotkov, realno pa za 1 odstotek nad svojo ravno pred krizo (2008). Anketa, izvedena po standardih Mednarodne organizacije dela, kaže, da je bilo v drugem letošnjem četrtletju število delovno aktivnih za 36 tisoč ali 4 odstotke večje, število iskalcev zaposlitve pa za 12 tisoč ali 15 odstotkov manjše od primerljivega lanskega. Inflacija ostaja nizka. Avgusta so bile cene življenjskih potrebščin za 1,2 odstotka večje kot pred letom. V prvi polovici leta 2017 je imela Slovenija za 1,3 milijarde evrov presežka na tekočem računu plačilne bilance, izvoz blaga in storitev pa je bil za 13 odstotkov večji od uvoza. Med januarjem in aprilom letos so bili javnofinančni prihodki Slovenije za 9 odstotkov večji kot pred letom, v konsolidirani bilanci javnega financiranja pa smo imeli 5 milijonov evrov presežka.

Cerarjeva vlada je od svoje predhodnice podedovala projekt razprodaje Slovenije. Razvojno intenzivna, infrastrukturna in mrežna (značilna po razvejanih nabavnih in prodajnih kanalih v Sloveniji) podjetja so se prodajala hitro in po cenah v bližini ali pod knjižno vrednostjo. Pričakovati je bilo, da bo Cerarjeva vlada ta projekt prekinila in da se bo lotila tudi reševanja, kar se še rešiti da po neracionalno razsipni dokapitalizaciji bank v decembru leta 2013. Odnos Cerarjeve vlade do obeh zgrešenih in škodljivih projektov pa je bil izrazito defetističen (to je malodušen) – ravnala je v prepričanju, da je dano dejanje oziroma prizadevanje neuspešno). Odločitev, kako urejati problem neracionalnega posega države v banke, je prepustila rednim sodiščem. Projekt razprodaje Slovenije pa je, kot kaže, vendarle počasi, obotavlja se in z napakami (prodaja NKBM je bila primer velike malomarnosti) ustavila.

Cerarjeva vlada je od svoje predhodnice podedovala projekt razprodaje Slovenije. Razvojno intenzivna, infrastrukturna in mrežna (značilna po razvejanih nabavnih in prodajnih kanalih v Sloveniji) podjetja so se prodajala hitro in po cenah v bližini ali pod knjižno vrednostjo.

Zanimivo vprašanje je, od kod oziroma zakaj omenjeni defetizem Cerarjeve vlade. Najverjetnejša razlaga bi bila v napačni oceni stanja slovenskega gospodarstva. Nasedli so propagandi »doktrine šoka« iz let 2012 in 2013. In če je tako, potem niso spremljali podatkov o vzpostavljanju gospodarskega ravnotežja, krepitvi izvoza, presežka v zunanji menjavi in posledično akumulacije narodnogospodarskih prihrankov Slovenije. Velik presežek na tekočem računu plačilne bilance namreč kaže, da je bil javnofinančni primanjkljaj naša notranja težava prehodne narave. V gospodarstvu in pri prebivalstvu je za njegovo pokritje nastajalo več kot dovolj prihrankov. Nosilci slovenske gospodarske politike se očitno niso zavedali svoje vloge v delovanju Evropskega sveta (voditelji držav in vlad članic EU) ter Sveta Evropske unije. Ta skupaj z Evropskim parlamentom predstavlja zakonodajno telo EU, sestavljajo pa ga resorni ministri držav članic, različni glede na dano področje. Najbolj odmevne so odločitve Sveta za gospodarske in finančne zadeve (ECOFIN) s finančnimi ministri in vsak od njih ima pravico veta. ●

Pohodniki za mir v Ljubljani so s trga Ajdovščina krenili do Kongresnega trga.

Drugi Pohod za mir v Sloveniji

Vsako lahko po svoje pripomore k miru

Letos mineva 36 let, odkar je Generalna skupščina Združenih narodov (ZN) razglasila 21. september za mednarodni dan miru, dan, ko naj bi ljudje slavili mir, in za dan svetovnega premirja in nenasilja. S tem je Generalna skupščina ZN povabila narode in ljudi, naj na ta dan spoštujejo prekinitev sovražnosti. Skupščina je prav tako pozvala države članice, organe ZN ter regionalne in nevladne organizacije, naj praznujejo ta dan in sodelujejo z ZN pri vzpostavljanju svetovnega premirja.

// PIŠE IN FOTO: **Mitja Tomažič**

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, Zveza društev vojnih invalidov Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenijo in Zveza policijskih veteranskih društev Sever, združeni v Koordinacijo domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS), so letos v četrtek, 21. septembra, že drugič pripravili pohod, posvečen miru. Pohod za mir je skupna pobuda vseh članic svetovne federacije veteranov, poteka pa istega dne ob istem času in po enakem scenariju v vseh glavnih mestih držav, katerih veterani so člani svetovne federacije. Ključni deli scenarija so branje poslanice generalnega sekretarja OZN, minuta tišine za padle bojvne v vseh vojnah in nacionalno mirovno sporočilo. V Ljubljani ga je letos prebrala dr. Anica Mikuš Kos, predsednica Slovenske filantropije, humanitarna delavka in ena vodilnih strokovnjakinj za pomoč otrokom z vojnih območij.

Letošnji Pohod za mir se je začel na trgu Ajdovščina v Ljubljani, od koder so udeleženci krenili proti Kongresnemu trgu, kjer jih je pričakal orkester Sloven-

Patrik Bole: »Naj bo človek človeku vedno brat in nikoli sovražnik!«

ske policije. Sledila sta postroj praporščakov veteranskih in borčevskih organizacij ter himna Republike Slovenije. Dr. **Anica Mikuš Kos** pa je z nacionalnim mirovnim sporočilom poudarila krhkost miru in pomen družbe in posameznika za ohranjanje miru v svetu.

Svoje poglede na mir je predstavil tudi **Patrik Bole**, študent Fakultete za družbene vede in član Mladinske sekcije Društva za Združene narode za Slovenijo, ki je bila kot formalna struktura

Slavnostna govornica Anica Mikuš Kos

znotraj društva ustanovljena leta 2011, združuje pa člane društva v starosti od 15 do 29 let s skupnim interesom za teme, ki zadevajo področja delovanja OZN.

V svojem govoru se je dotaknil požrtvovalnosti in poguma starejših generacij, ki so se v polpretekli zgodovini bojevale za mir in svobodo. Prav tako je opozoril na vse bolj prisotna znamenja diskriminacije, rasizma in netolerantnosti do drugačnih, proti čemur se moramo odločno upreti. Kongresni trg kot prostor, kjer se je končal pohod za mir in so prebrali poslanice in sporočila, je po njegovem mnenju najprimernejši, saj se na tem trgu srečujejo ljudje različnih prepričanj, verovanj, nacionalnosti, a vendar lahko ti posamezniki skupaj živijo v sožitju in miru. Govor je končal s pozitivno mislijo, da je lahko človek človeku tudi brat in ne samo sovražnik. S temi besedami se je uradna slovesnost končala, druženje udeležencev pa se je nadaljevalo v Križankah. ●

Ob nemirih v Združenih državah Amerike

Spomeniki preteklosti – delitve v sedanjosti

Spomeniki spadajo med najdalgotrajnejše simbole človeštva. Gradimo jih iz različnih razlogov – bodisi želimo zaznamovati velika dejanja naših sodrugov ali ustvariti trajen spomin na izgubo življenj. Stojijo kot spomin in opomin na zgodovino, vendar pa povedo več o tistih, ki jih postavijo, kot pa o tistih, ki jih slavijo. Za razumevanje povezave spomenikov ter človekovih pravic in državljskih svoboščin je bilo letos poleti pomembno opazovati spopade zaradi spomenikov v ZDA.

// BESEDILO: **Julija Jelušič Južnič**, študentka Biotehnične fakultete

Mestne oblasti v Charlottesville, mestu v zvezni državi Virginija, 170 kilometrov od Washingtona, so se odločile, da bodo odstranile spomenik rasiistični preteklosti svojega mesta, tako kot so pred tem že spremenile imena nekaterih parkov in ulic. Odločitev za odstranitev spomenika je postala povod za shod neonacistov in rasistov, ki je pretresel ljudi po vsem svetu. Na posnetkih vidimo oborožene milice, kako z nacističnimi zastavami korakajo po univerzitetnem kampusu, njihovi beli obrazi so zaripli od kričanja in vročine bakel, ki jih nosijo v rokah. »Kri in zemlja,« so kričali, »Judje nas ne bodo nadomestili« in »Naredimo Ameriko spet veliko«. Zbrali so se ob spomeniku Thomasu Jeffersonu, nemu od ustanoviteljev Združenih držav Amerike, in nasilno obračunali z majhno gručo študentov, ki so sklonjenih glav mirno stali ob vznožju in v rokah držali napis »Študentje proti belemu nacionalizmu«. Ti samozvani protestniki proti »genocidu nad belo raso« so v Charlottesville prišli z namenom, da bi protestirali proti odstranitvi spomenika generalu Robertu Leeju iz enega od parkov v mestu. Da bi razumeli pomen tega spomenika, se moramo poglobiti v del ameriške zgodovine, ki je nam Slovencem slabše poznan.

Pogled v preteklost

General Robert Lee je bil poveljnik vojaških sil Konfederacije ameriških držav, ki je obstajala na jugu ZDA med letoma 1861 in 1865. Sestavljale so jo zvezne države Severna Karolina, Misisipi, Flo-

rida, Alabama, Georgia, Louisiana, Teksas, Arkansas, Tennessee in Virginija. Ta samooklicana Konfederacija južnih zveznih držav je nastala zaradi različnih pogledov s politiki severnih zveznih držav (ti so se imenovali tudi unionisti) na odpravo suženjstva, ki je bilo temelj gospodarstva južnih zveznih držav. Konfederalisti so trdili, da bi jih odprava suženjstva spremenila v drugorazredne državljane, hkrati pa so se prepričevali, da je suženjstvo za črnce pravzaprav dobro, saj v njih niso videli več od govorčega orodja. Oblikovanje Konfederacije je potisnilo ZDA v štiriletno krvavo državljansko vojno, ki se je končala, ko so unionisti zasedli Richmond, glavno mesto Konfederacije, in je bil general Robert Lee prisiljen podpisati izjavo o kapitulaciji. V naslednjih letih je predsednik Abraham Lincoln odpravil suženjstvo, vendar pa je na jugu za ohranitev miru obveljalo načelo »enakopravnosti, toda ločeni«.

Za tem na videz nedolžnim geslom se je skrivala politika rasne segregacije, ki se je utrdila s tako imenovanimi zakoni Jima Crowa. Jim Crow je slabšalni izraz za Afroameričane, zakoni pa so predvideli ločeno javno šolstvo, javni promet in uporabo javnih zgradb ter črncem niso dovoljevali volilne pravice. Zakoni so se najbolj spoštovali v južnih zveznih državah, kjer so ponekod segregacijo celo vnesli v ustave, veljali pa so tudi na severu. Ti zakoni so do določene mere veljali vse do leta 1965, posledice pa Afroameričani čutijo še danes.

Leta 1965 je črnska aktivistka Amelia Boynton organizirala miren protest za volilno pravico Afroameričanov v mestu

Selma v Alabami. Protestnike so nasilno napadli policisti, Amelio Boynton pa brutalno pretepli. Nekaj dni pozneje je znani črnski aktivist Martin Luther King Jr., vodja gibanja za državljske pravice, pripravil pohod iz Selme v mesto Montgomery v Alabami, hkrati pa se je po telefonu pogovarjal s predsednikom ZDA Lyndonom Johnsonom, čigar administracija je pripravljala zakon, ki bi izenačil pravice črncev in belcev. Pohod so varovale posebne policijske enote, ki jih je poslal predsednik (guverner Virginije je namreč dejal, da za varovanje ne bo poslal enot svoje zvezne države), in ko so prispele v mesto Montgomery, je bilo protestnikov že 25.000 in več. Nekaj mesecev pozneje so v senatu sprejeli zakon o volilni pravici, ki je preprečil diskriminacijo na podlagi rase pri volitvah.

Potvarjanje zgodovine

V Združenih državah Amerike ne boste nikjer našli spomenika Amelii Boynton, katere slika, kako brutalno pretepena leži na tleh, je veliko prispevala k javnemu ogorčenju ljudi in k množični podpori gibanju za državljske pravice, medtem ko v isti državi na javnih mestih stoji več kot 1500 spomenikov (premagani) Konfederaciji in njenim visokim vojaškim in civilnim politikom. Spomenike Konfederaciji so večinoma postavili na začetku 20. stoletja, ko je bilo obdobje zakonov Jima Crowa na vrhuncu. Še leta 1913 je predsednik Woodrow Wilson uvedel segregacijo na federalnih delovnih mestih. Takrat se je pojavila potreba po potvarjanju zgodovine. Namesto da bi konfederalisti in rasisti ostali poraženci na smetišču zgodovine, so bili svojim vnukom predstavljeni kot heroji.

Ta vzgoja se nadaljuje še danes. Številni mladi belci se javno odevajo v zastavo Konfederacije. Pravijo, da je to zato, ker so ponosni na svojo zgodovino. Leto 1965 pa ni tako daleč, kot se številnim zdi. Črno-beli posnetki govorov, ki jih je imel Martin Luther King Jr. o črnskih pravicah, so varljivi, saj se nam zdijo starejši, kot dejansko so. Številni Afroameričani, ki so odraščali z zgodbami svojih staršev in starih staršev o

obdobju segregacije, vsak dan hodijo v službo ali šolo mimo omenjenih spomenikov. Vsak dan so jim v opomin, da so nekateri njihovi sodelavci, sošolci in prijatelji ponosni na svoje prednike, ki so se bojevali za ohranitev suženjstva.

Vendar pa se po nekaterih mestih oblasti zavzemajo za odstranitev spomenikov Konfederaciji in prav ta poteza je v Charlottesvillu podžgala neonaciste in bele nacionaliste, da organizirajo svoj zbor. Na zboru novinarjem hitro povedo, da se počutijo kot drugorazredni državljani ter da jim želijo državo prevzeti Judje, črnici in komunisti. Povejo tudi, da niso tukaj samo, da bi grozili, ampak so pripravljene ubijati. Kljub temu se zdi, da niso bili pripravljene na ogorčenje javnosti ob njihovem protestu.

Naslednje jutro (njihovi protesti so bili 11. avgusta ponoči) so se v Charlottesvillu prebivalci, aktivisti in verski voditelji začeli zbirati na mirnih protidemonstracijah. Nacisti, ki so ostali v mestu ali bližini, so se spet zbrali in oborožili ter se z golimi prsmi, potetoviranimi s svastikami, in pod nacističnimi zastavami odpravili po

mladi ljudje radikalizirali v neonaciste. Toda mladi, tisti bolj dejavni na spletu, vemo, kako. Skoraj vsak od nas ima kakšnega prijatelja na Facebooku, ki ga izrazito moti porast pomena politične korektnosti v družbi in jeziku in ki izraža v enaki meri apatijo do sveta in željo po provokaciji vsakogar, ki se zavzema za pravice drugih. Morda na njegovem profilu ne boste našli slike svastike, vendar pa je to profil človeka, ki se odzove z besom vsakič, ko se zdi, da njegov glas in glas njemu podobnih nista glavna v družbi. Ta bes ga potisne v radikalizacijo, v beli terorizem. Donald Trump se mu zdi dober predsednik, ker pove stvari »tako, kot so«, oziroma tako, kot jih vidi on.

To je predsednik, ki ima o vsem »dobro« mnenje, sumljivo dolgo pa molči o dogodkih v Charlottesvillu. Predsednik Trump je padel na moralnem izpitu, ko v dveh dneh in na treh tiskovnih konferencah ni bil sposoben imenovati nacistov s pravim imenom. Pa saj je to navsezadnje razumljivo, ko pa so prav oni njegovi najzvestejši podporniki! Izraziti

kani strmijo v kamero in prosijo svoje podpornike za denar (kot beli nacionalist Chris Cantwell), kar nam pokaže, da ko se tem neonacistom odzamejo njihove zastave, bakle in orožje, ostanejo le še osamljeni strahopetci. Če občutijo vsaj kanček strahu, ki prevzame črnice, Jude in vse, ki so preživeli nacistično morijo v času druge svetovne vojne, ob pogledu na njihove pojave, potem si bodo morda premislili, preden se pojavijo na naslednjem shodu. Dejstvo je, da moramo iz shoda belih nacionalistov v Charlottesvillu in iz protestov proti njim vzeti pomembno lekcijo.

Kaj se lahko naučimo?

Na primeru Konfederacije lahko vidimo, kaj se zgodi, če se pod vplivom politike začne potvarjanje zgodovine. Dejstva o zmagovalcih in poražencih se popačijo in podporniki rasistov in nacistov postanejo svojim otrokom heroji. Medtem pa mi drugi (antifašisti) dopuščamo, da so naši otroci prepuščeni zmedbi šolskega aparata, ki partizane in domobrance postavlja na isto stran v zgodovinskih učbenikih. Smo jim pravilno predali svojo zgodovino in v njih zanetili uporniški duh, ki jim bo omogočil prepoznati neonacistično retoriko v svoji okolici in se ji upreti? Lahko je za nastalo stanje obtoževati politike, težje pa je samemu sebi priznati, da smo dopustili tistim, ki potvarjajo zgodovino, da krojijo resnico brez nas. Zelo preprosto je obsoditi novi spomenik na Kongresnem trgu, ko pa se nismo potrudili, da bi sodelovali pri njegovi postavitvi, in se nismo pozanimali, da bi naša resnica ostala z njim nerazdružljivo povezana.

H katerim spomenikom bomo torej mi, ki danes odraščamo, vodili svoje otroke? Bodo to partizanski spomeniki, ob katerih bodo slišali zgodbe o uporu in ljubezni do domovine, ali bodo to domobranska obeležja, ki so postavljena v Grahovem, Rovtah in še kje? Ali se bomo morda odločili, da otrok ni dobro preveč obremenjevati z zgodovino, in jih bomo pustili pred računalnikom, da jih bo radikalizirala prva spletna stran, ki jim bo ponudila občutek pripadnosti? Morda pa je za vsa ta vprašanja že prepozno. Neonacisti si upajo na ceste brez mask ali pa celo kandidirajo za politične funkcije in prepričujejo naivneže, ki ne razumejo, da je njihova retorika podprta s svastiko. Prihaja čas nove odločitve – povzdigniti glas ali pa ostati tiho? In če se zgodovina ponavlja, naj se do družbene streznitve ponavlja tudi vzklík »Smrt fašizmu, svoboda narodu«. ●

H katerim spomenikom bomo torej mi, ki danes odraščamo, vodili svoje otroke? Bodo to partizanski spomeniki, ob katerih bodo slišali zgodbe o uporu in ljubezni do domovine, ali bodo to domobranska obeležja, ki so postavljena v Grahovem, Rovtah in še kje?

ulicah iskat mirne protestnike. Pričakala jih je ameriška Antifa (skrajno levičarsko gibanje avtonomnih antifašističnih skupin, ki se bojujejo proti skrajni desnici in ideologiji bele supremacije), katere člani so stopili nasproti nacistom, razbili njihove vrste in stali kot človeški ščit med njimi in protinacističnimi protestniki. Policija na tako dobro oborožene naciste ni bila pripravljena, kljub uporabi solzivca so se spopadi nadaljevali. Posebno šokanten je posnetek, ko se avto z vso hitrostjo zapelje po cesti v mirne protestnike, za sabo pa pusti masaker. Policija je kmalu ugotovila, da je avto vozil 20-letni James Fields, beli nacionalist. Hudo ranjenih je bilo 19 ljudi, od tega je ena od protestnic umrla na kraju dogodka. Ime ji bilo Heather Heyer. Zadnje besede, ki jih je objavila na družbenem omrežju Facebook, preden se je pridružila protestom, so bile: »Če nisi ogorčen, potem nisi dovolj pozoren.« (If you're not outraged, you're not paying attention.)

Kako se odzivamo mladi

Številni so se ob posnetkih iz Charlottesvillu spraševali, kako so se lahko tako

ogorčenje in obsoditi njihova dejanja bi pomenilo priznati, da jim je prav njegova rasistična retorika dala krila. Oziroma kot je povedal David Duke, nekdanji vodja Ku Klux Klana: »Tukaj smo zaradi Trumpa!« Na svoji drugi tiskovni konferenci po pokolu v Charlottesvillu je Trump odklonil obsodbo belih nacionalistov, ki se jih je v zadnjem času oprijela oznaka alternativna desnica (alt-right). Namesto tega je dejal, da je bila »krivda za nasilje na obeh straneh« in da ima tudi nasprotna stran, se pravi stran protirasističnih protestnikov, na svoji strani »slabe ljudi«.

Najprej povejmo, da nasilje neonacistov in tistih, ki se bojujejo proti njim, nikoli ne more biti na isti ravni. Neonacisti morajo biti po hitrem postopku ustavljeni in kaznovani, ker so njihove ideje v popolnem nasprotju z naravno etiko človeške družbe in v njej zanje ni prostora. Svoboda govora je pomembna v naši družbi, vendar pa nas ne opraviči posledic izrečenega. Tako so številni neonacisti, ki so jih bližnji prepoznali na slikah, v naslednjih dneh izgubili službe, štipendije in podporo svojih sorodnikov. Nekateri so se posneli, kako objo-

Sodobni procesi rasizacije kot utež pri delovanju Romov

Diskriminacija je še zelo prisotna

Romi so družbena skupina, ki je kljub večstoletni nastanjenosti na evropskih tleh še vedno brez družbenopolitične in gospodarske moči. V vsakdanjem življenju občutijo številne oblike diskriminacije in kršenje temeljnih človekovih pravic, kar se kaže v mnogo segmentih – zlasti pri nedostopnosti do trga dela, slabi izobraženosti ter v splošnem odklonilnem odnosu do njih.

// BESEDILO: **Sergeja Masten**

Mirovna kultura, h kateri je stremelo obdobje po drugi svetovni vojni, je tako še precej oddaljena, saj so pojavi rasizma in diskriminacije do ranljivih družbenih skupin v javnosti predstavljeni na nov način, s politično bolj korektnim jezikom; s tem se zamegljuje pogled na problematiko. Pomembno vlogo pri ohranjanju »statusa quo« imajo institucije, ker delujejo na vseh ravneh družbe in tako najlaže pronicajo v vse pore posameznikovega vsakdanjega življenja. Institucije imajo nedvomno osrednjo vlogo pri ustvarjanju rasističnih učinkov, zato se bom v nadaljevanju osredotočila na tako imenovani institucionalni rasizem, ki ga vidim kot osrednji problem pri sodobnih procesih rasizacije.

V neoliberalistični sodobnosti smo priče močni individualizaciji družbe, s tem pa tudi praksi, da se tudi krivda za lastne »neuspehe« pripisuje le posameznikom. Romi so zaradi zgodovinskih okoliščin (to je dolge »tradicije« izključevanja) temu kolektivnemu okrivljanju podvrženi precej bolj kot Neromi. To je očitno v javnih razpravah o Romih, v katerih so predstavljeni kot »izkoriščevalci sistema« in izključni krivci za lastne »napake«. Dojemanje Romov in odnos do njih ostajata pretežno sovražna in negativna, čeprav se je način govora o njih že nekoliko spremenil.

Institucionalni rasizem

Sodobni rasizem ali neorasizem namreč drugače kot »stari«, ki temelji na hierarhiji med Prvimi (*nosilci moči, op. ur.*) in Drugimi (*v tem primeru Romi, op. ur.*), postavlja v ospredje »različnost« kultur

in družbenih skupin. Sodobni rasizem poudarja pravico do različnosti, obenem pa je (prikrito in odkrito) vsestransko vpet v družbenopolitične prakse in procese izključevanja. V teh praksah so glavni akterji ravno institucije, ki namerno ali nenamerno ustvarjajo rasistične učinke in tako sodelujejo pri procesih rasizacije. Institucionalno delovanje je večinoma prikrito, zato se lahko vsakršna krivda pripiše posameznikom, ne pa institucijam; tako se rasizem dejansko nenehno krepi in reproducira.

Institucionalni rasizem je namreč vključen v zakonodajo in druge strokovne prakse, ki ustvarjajo družbene neenakosti. Te se kažejo v rutinskih politikah ter raznovrstnih odnosih do prikrajšanih državljanov, ki tako niso enakovredno vključeni v aktivno vsakdanje življenje družbe, v kateri živijo. Tako se z delovanjem institucij neovirano in nekritično prenašajo in vnašajo tudi negativni predsodki, kar pripomore k (po)ustvarjanju rasističnih praks. Strokovni delavci niso nujno rasisti sami po sebi, temveč rasizem sprejemajo in uresničujejo z vključenostjo v same institucije. Rasizem kot vrednotna usmerjenost, ki določa in opravičuje različne družbene neenakosti, je namreč v samih temeljih vpet v institucije. Tudi če ne gre za izražene rasistične namene, se institucionalni rasizem izraža ravno v rasističnih učinkih. Najočitnejše se rasizem kaže predvsem na področju zaposlovanja, socialnega in zdravstvenega varstva ter izobraževanja.

Neorasizem in njegovi učinki se očitno kažejo pri Romih. Primer neorasizma je tako tudi delovanje evropskih institucij, na primer Evropskega parlamenta, kajti zasledimo lahko velik na-

bor členov, ki »potrjujejo« evropsko skrb, saj vključujejo direktive o rasni enakosti in prepovedujejo diskriminacijo – zbrani so pod naslovom *Resolucija Evropskega parlamenta o evropski strategiji za Rome*. Problematičen je že naslov, saj se, ko zapiše za Rome, evropska institucija postavi v superiorni položaj. Pravilneje bi bilo »z Romik«, kar bi bilo tudi v skladu z načeli, h katerim spodbujajo. Romi imajo velikokrat negativno izkušnjo z institucijami in javnim prostorom že v otroštvu. Takrat se razvije tudi občutek nemoči in zato ne znajo oziroma ne najdejo načinov, kako bi postali samostojni pri uveljavljanju pravic oziroma kako bi se opolnomočili. S tem se krepi rasistični učinek institucij.

Romi na Slovenskem

Kako se to kaže v vsakdanjem življenju Romov na Slovenskem? Prakse institucij, ki zavirajo družbeni in osebni razvoj Romov, so zelo raznovrstne in bolj ali manj prikrite. Izražajo se kot nespodbujanje romskih otrok v šolskem sistemu ter ločeno poučevanje Romov kot odgovor na učne ali vedenjske težave, saj naj bi bili »moteči« za sošolce Nerome; pri neobveščanju o prostih delovnih mestih oziroma drugih aktualnih zadevah; pri razporeditvi denarne pomoči; pri tem, da Romi niso seznanjeni z možnostmi izobrazbe v prihodnosti, saj se največkrat samodejno domneva, da šolanja po osnovni šoli ne bodo nadaljevali; ipd. Podoben rasistični učinek je tudi to, da se zavodi za zaposlovanje v primeru, ko delodajalci eksplicitno ne želijo zaposlovati Romov, na to ne odzivajo oziroma ne opozorijo višjih pristojnih organov, s čimer takšno stanje popolnoma normalizirajo in ga s tem tudi upravičujejo.

Kaj pravijo sami?

V intervjujih, ki sem jih izvedla junija leta 2016 v naselju Trnovec na Hrvaškem s petimi mladimi moškimi, stari od 26 do 31 let, sem dobila vpogled v še nekaj rasističnih praks, predvsem na področju zaposlovanja. Vsi delajo na črno, saj drugače zaposlitve ne dobijo ali pa izjemno težko. Pojasnili so, da iskanje dela poteka zgolj s poznanstvi, saj z institucijami (zavodom za zaposlovanje) ne želijo imeti opravkov, ker z iskanjem dela preko zavoda nimajo pozitivnih izkušenj. Če zavod koga napoti k delodajalcu, ta, ko opazi ali izve, da je oseba Rom, prekine vsakršno željo po sodelovanju z njim – nekateri odkri-

to, drugi prikrito. Zavod kljub prijavam proti takšnim praksam ne ukrepa. Poročali so tudi o tem, da so delodajalci velikokrat izkoristili subvencije, ki so jih prejeli za zaposlitev Roma, a zaposlenemu niso izplačali zaslužka. Hkrati so poudarili pomembnost zaposlitve, ki jim omogoča to, da so aktivni in avtonomni državljani in ne le »državni podporniki«. Poročali so tudi o posebni kontroli na državni meji, saj so jih nštetokrat obravnavali drugače kot Nerome, kljub temu da niso kršili nobenega zakona. Vsi ti primeri kažejo, kako se utrjeni predsodki in stereotipi pokažejo v realnosti ter kako deluje sistemsko izključevanje.

Kako odgovarjati na stereotipne predstave o »romski lenobi«? Z znanjem. Z védenjem o tem, da je okolje še vedno rasistično in da se prakse delovanja do te manjšine kljub obljubam niso veliko spremenile. Stanje se je sicer v nekaterih delih Slovenije (pa tudi na hrvaški strani meje) izboljšalo, vendar to nikakor ni zadovoljliva stopnja napredka. Posamezniki namreč sledijo sklopom dogodkov, ki potekajo na formalni in neformalni ravni, in pogosto ne presojujejo rasističnih praks.

Ne moremo pa enoznačno govoriti le o delovanju institucij, temveč tudi o odgovornosti Romov samih. Uspešno se morajo vključevati v sfero javnega življenja in prevzeti pobudo, da postanejo aktivni državljani. Premagovanje »kulturnih razlik« je mogoče samo tako, da sodelujeta obe strani in da del pri svojem aktivnem vključevanju v družbo, v kateri živijo, prevzamejo tudi Romi. Ironija je, da se Romom tako posredno ali neposredno omejuje, da bi postali enakovredni člani družbe, hkrati pa se jih krivi za napaake, za katere so v prvi vrsti vendarle odgovorne institucije sistema. ●

V članku so uporabljena gradiva:

Baskar, Bojan, 2004. Rasizem, neorasizem, antirasizem. *Časopis za kritiko znanosti* 32 (217/218): 126–149; Dominelli, Lena, 1995. Antirasistične perspektive v evropskem socialnem delu. *Socialno delo* 34 (3): 181–192.; Marovič, Mateja, 2010. Romi, socialni kapital ter dileme glede nameščanja romskih otrok v vzgojne zavode. *Socialno delo* 14 (2): 247–270; Pajnik, Mojca, 2015. V imenu ljudstva: sodobni procesi rasizacije. *Časopis za kritiko znanosti* 43 (260): 7–15; Urh, Špela, 2009. *Etnično občutljivo socialno delo z Romi*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Po sledi naših člankov

Po pol stoletja je Slavka Jerman znova videla brezo

»Rasti, lepa bela breza, rasti v opomin rodovom, ki bodo živeli za nami, da takih mest, od koder si prinesena, ne bo nikoli več.« Tako je leta 1970 v knjigo vtisov v Vrto spominov in tovarštva na Petanjcih zapisala Slavka Jerman iz Ljubljane, ko si je prišla ogledat brezo, katere sadiko je sedem let prej, leta 1963, prinesla iz koncentracijskega taborišča Auschwitz na Poljskem. To je bilo hkrati prvo drevo iz kakšnega

s Slavkinim imenom, in njena želja je bila, da jo znova vidi.

In tako je krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Zadobrova - Sneberje izpeljala izlet z ogledom vrta za svoje članke v Prekmurje, med njimi je bila tudi Slavka Jerman. Po srečanju v društvenih prostorih dr. Šiftarjeve fundacije, ki upravlja Vrt, so se kljub deževnemu vremenu odpravili v Vrt spominov in

taborišča v tem vrtu, Slavkin zapis pa je prvi zapis v knjigi vtisov. Po skoraj petdesetih letih je danes 85-letna Slavka obiskala »svojo« brezo.

»Ne morem verjeti, da je zrasla tako lepa in visoka, ta moja breza!« se je na prvi septembrski dan čudila in v Vrto spominov in tovarštva v Petanjcih občudovala vitko belo lepoticu. Pogovor s **Slavko Jerman** o tem, kako je desetletja nazaj »tihotapila« brezo čez poljsko in nato še jugoslovansko mejo smo objavili januarja v Svobodni besedi. Iz Vrta, kjer imajo vse zasaditve skrbno vpisane, so nam tedaj sporočili, da se je pred leti omenjena breza zlomila v enem od neurij. Po vnovičnem pregledu pa so brezo našli, skupaj

tovarištva do breze, ki je zabeležena pod redno številko 539. Ob njej se je ponosno fotografirala tudi Slavka Jerman in mimogrede za vse udeležence obudila spomin na to, kako je sadiko pred več kot pol stoletja skrbno zavito in shranjeno v potovalki srečno prenesla čez meje ter jo najprej posadila doma v Zadobrovi, nato pa jo je sam dr. Vaneek Šiftar, ustanovitelj Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih, prenesel in posadil v tedaj nastajajočem vrtu. Tokratnega srečanja so se udeležili tudi Jože Vidič, predsednik Pokrajinskega sveta ZZB Pomurja, Evgen Emri, predsednik ZZB NOB Murska Sobota, ter Ernest Ebenšpanger in Marjan Šiftar kot predstavnik dr. Šiftarjeve fundacije. ●

Jožica Hribar

Danilo Rudež, primorski partizan, oficir, človek izjemne energije

Takega tovarištva nikoli ne pozabiš

Danilo Rudež je julija dopolnil enaindevetdeset let. Kleni Kraševac, letnik 1926, se je rodil v Štanjelu, a tam niso dolgo živeli. »Veliko smo se selili, ker je bil oče dimnikarski mojster, in kjer koli je izvedel za kakšno boljše stanovanje, smo se preselili,« pravi. Je eden izmed tistih ljudi, ki si svojega življenja brez rekreacije, pa naj bo to telovadba, hoja ali kolesarjenje, ne znajo zamišljati. Lani je denimo prehodil 1320 kilometrov. Človek izjemne energije in modrosti, blagega pogleda in mirnih, jasnih besed. Je član ZB Kodeljevo.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

V času njegovega otroštva so živeli v Tupelčah pri Kobjeglavi, kjer je obiskoval osnovno šolo. Žal je bilo njegovo otroštvo zelo kratko. »Bilo nas je pet otrok, bila je huda kriza v Italiji in oče za svoje delo pogosto ni dobil plačila. Pri desetih letih sem že moral s trebuhom za kruhom, pri bogatih kmetih sem bil za pastirja,« začne obujati spomine.

Ko se je Italija pripravljala na vojno, so mobilizirali vse moške od 18. do 60. leta, starejši brat je moral v italijansko vojsko, pozneje je v Rusiji padel, sestra v Trst, ostal je najstarejši v družini in delal, kjer koli so ga vzeli. »Na začetku leta 1943, ko sem imel 16 let in pol, so me italijanski vojaki skupaj z vrstniki in leto dni starejšimi fanti konfinirali nekam blizu Genove, da ne bi prebegnili k partizanom. Po kapitulaciji Italije smo se vsak po svoje vračali domov. Ko pa sem prišel domov, ni bilo izbire, pridružil sem se Goriški brigadi. Najlepša leta, med 17. in 19. letom, sem preživel med streljanjem.«

Njihova brigada je konec septembra dobila nalogo, da gre v Šempeter pri Gorici, da se uprejo Nemcem, ki so prihajali iz južne Italije. »Ker so bili močnejši, smo se morali umakniti na Staro goro blizu Šempetra, kjer so nas obkolili. Dva dni in dve noči je trajala borba. Bil sem ranjen v hrbet. Ležali smo na položajih sredi gozda, ko je v drevesu eksplodirala granata, delčki so me zadeli v hrbet, le nekaj centimetrov od hrbtenice. Med umikanjem je šla mimo partizanska bolničarka, ki me je poznala, bila je hči fotografa iz Komna, s katerimi so bili moji starši družinski prijatelji. Na hitro mi je povila rano, ker smo se naglo umikali.«

Ranjen na pot

»Na srečo se nam je uspelo umakniti po težko dostopnem suhem potoku, smo se pa razbili na manjše skupine. Spremljala sta me dva soborca, močno sem krvavel in bolelo me je, lahko pa sem hodil. Najprej sta me hotela pospremiti domov na Kras, pa ni bilo mogoče zaradi Nemcev, ki so bili vsepovsod. Zato smo se usmerili na drugo stran in prehodili celotno Vipavsko dolino, do vasi Črniče pod Čavnom. Skoraj nismo več pričakovali, da se bomo rešili, ker so se

Danilo Rudež kot partizan leta 1943 (foto: osebni arhiv)

Danilo Rudež (Foto: Jožica Hribar)

Nemci vse bolj približevali. Spomnim se, da je po jesenskem dežju sonce lepo zasijalo, ko smo šli mimo pokopališča, in tovarišema sem rekel, da naj me nekam skrijeta in me pustita, da se bosta sama rešila. Z mano jima je bilo veliko teže. Za vse življenje sem si zapomnil, kar sta odgovorila: 'Ali se vsi trije rešimo ali pa nobeden!' Tega tovarštva nikoli ne pozabiš!

Prišli smo do prve hiše, skoraj vse so bile prazne, ker so prebivalci pred Nemci zbežali v hribe. Eden od sotovarišev je le našel pri neki domačiji starčka in ga prosil, ali nas lahko skriva v senik ali klet. Bal se je, 'če vas najdejo, bo gorela hiša, vi in jaz'. Nemci so bili že čisto za nami. Umaknili smo se na bližnji vrt, tam je bil jarek, ob njem pa ograja, ki jo je preraščala divja trta. Polegli smo v jarek, eden je imel brzostrelko in ročno bombo. Dogovorili smo se, če nas odkrijejo, potegne varovalko na bombi, živi se ne bomo pustili ujeti. Spomnim se, kako sem skozi tiste liste gledal sonce in se poslavljaj od življenja. To je bil res tak strašen trenutek.«

Nemci jih na srečo niso odkrili, lahko pa si le predstavljamo stisko treh vojakov, posebno njega, ranjenca. Šele ponoči so krenili dalje in po celonočni hoji prispeli na Čaven. Tam so srečali skupino partizanov, poveljnik je določil druga dva tovariša, da sta ga spremljala z vrha Čavna do Predmeje na robu Trnovskega gozda, kjer je bila poljska partizanska bolnišnica. A komaj se je nekoliko okrepčal in legel na senik, že je spet začelo pokati. Osebe je pograbilo ranjence in so bežali v Trnovski gozd. »Spomnim se, da smo prišli v bolnico

v nedeljo, in vse do naslednje nedelje smo tavalili po gozdu brez hrane, brez vode, brez spanja. En teden. Danes še sam sebi ne verjamem, da smo zdržali,« ga preplavijo spomini. »Pet ali šest nas je bilo v skupini, na srečo je bil gost gozd, da smo se izmuznili.« Končno mu je uspelo priti domov, kjer je bila mama zelo presenečena, ko ga je zagledala. Tista partizanka je namreč staršem povedala, da ga je srečala, da je bil ranjen

Dogovorili smo se, če nas odkrijejo, potegne varovalko na bombi, živi se ne bomo pustili ujeti. Spomnim se, kako sem skozi tiste liste gledal sonce in se poslavljaj od življenja. To je bil tak res strašen trenutek.

in da je vprašanje, ali se je sploh rešil. Zato ga je šel oče iskat v okolico Stare Gore. »Da bi našel vsaj moj grob, če nisem več živ,« se spominja.

Doma je oče na vrtu skopal nekakšno zemljanko, nasul je listja na pod, in tam se je skrival, dokler se ni pozdravil. »Ko sem izvedel, da je blizu Kobjeglave 3. bataljon Južnoprimorskega odreda, sem se mu pridružil.«

Skoraj dve leti je bil partizan, začel je na goriški fronti, se prebijal skozi gozdove Vipavske doline in Trnovskega gozda, nato čez Pivko, Notranjsko, Suho krajino, Kočevski rog, Črnomelj. »Tam sem končal dvomesečni tečaj za zveze. Bil je že maj leta 1945, fronta se je premikala iz Bosne proti Sloveniji, nas tečajnike so vključili v 26. herce-

govsko divizijo, ki je preganjala Nemce proti Avstriji. Tako sem s to veliko enoto zaključeval drugo svetovno vojno v Sloveniji. Nemce smo pregnali do Vrhnike, od tam so zbežali, mi pa smo osvobodili Ljubljano. Devetega maja smo iz vrhniške smeri vstopili v Ljubljano. Ljubljančani so nas tako sprejeli, da smo v trenutku pozabili vse vojne strahote in trpljenje, pričakale so nas polne ulice ljudi z zastavami, rožami ... Ta konec je bil res enkratni! Še danes se dostikrat spomnim na to, kako me je konec vojne osrečil. Nikoli v življenju si nisem mislil, da bom kot osvoboditelj vstopil v Ljubljano, tisto Ljubljano, o kateri so nam otrokom starši, ko smo bili pod Italijo, na skrivaj govorili, da je v Sloveniji.«

Konec vojne brez končanih šol

»Ko se je vojna končala, sem imel 19 let, pa nisem imel poklica, nobene šole nisem dokončal. Domov nisem mogel, ker so bile Dutovlje, kjer so takrat živeli moji starši, v con A. Odločil sem se, da ostanem v vojski. Najprej sem bil v Ljubljani, potem dva meseca v Litiji kot vojni delegat, vrnil sem se v Ljubljano, potem so me poslali na Velike Bloke, potem v Črnomelj, nato v Slovensko Bistrico. Tu sem končal srednjo šolo, da sem se lahko vpisal na vojaš-

ko akademijo. Tako sem bil leto dni v Beogradu, dve leti v Čupriji, kjer sem se specializiral za topničarja, To sem si želel – če sem že vojak – da bi bil topničar, in še eno leto v Zagrebu. Imel sem srečo, da so me po končanem šolanju poslali v Slovenijo, 30 let sem bil zaposlen v vojski, prišel sem do čina artilerijskega majorja.

Po vojni pa je še nekaj let predaval predmet obramba in zaščita v Centru strokovnih šol v Ljubljani. Danes živi sam – z ženo, prav tako Primorko, sta bila skupaj več kot petdeset let – a obdaja ga ljubeča družina: hčeri, vnuki in pravnuki. Nadvse skrbi za svojo kondicijo: hodi, kolesari, pazi na zdravje in prehrano. In poudarja, da največ štejejo tovarštvo, prijatelji in družina. ●

Tradicionalno srečanje taboriščnic, izgnanih in ukradenih otrok v Portorožu

Preživeli smo, ker smo se uprli!

Na tradicionalnem vseslovenskem srečanju nekdanjih internirank in internirancev, političnih zapornic in zapornikov, izgnank ter ukradenih otrok nekdanjih nacifašističnih taborišč in zaporov, njihovih svojcev in prijateljev ter somišljenikov, ki je tudi letos potekalo v Portorožu, je bila osrednja slovesnost tokrat posebej posvečena 70. obletnici priključitve Primorske k matični državi. Več kot petsto obiskovalcev iz vse Slovenije je poslušalo odličen program, ki je potekal po scenariju Silvane Knok in pod pokroviteljstvom predsednika države Boruta Pahorja, ta je bil tudi slavnostni govornik.

// BESEDILO: **Nataša Predalič**, *TV Medvode* // FOTO: **Iztok Pipan**

Poleg predsednika Pahorja in njegove žene so se slovesnosti udeležili tudi minister za Slovene v zamejstvu in po svetu Gorazd Žmavc, predsednik in podpredsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Tit Turnšek in Marijan Križman, članica predsedstva Tilka Bogovič ter poslanca Mirjam Bon Klanjšek in Marko Ferluga. Povsem polno dvorano pa so navdušili nastopajoči: Otroški pevski zbor Osnovne šole Koper, folklor-

na skupina Valček, orkester Slovenske vojske, pevki Marjetka Popovska in Lia Luša, pevec Slavko Ivančič, tenorist Martin Sušnik, balerine Baletne šole Stevens in odlični voditelj Domen Valič. Slovesnost je v imenu Koordinacijskega odbora žrtev vojnega nasilja pri ZZB NOB Slovenije pripravil Taboriščni odbor Ravensbrück.

»Po vsem svetu smo klesali v kamen, granit, vlivali v bron misli, kot so »Nikoli več!«, »Mrtvim v spomin – živim

v opomin!«, »Obtožujem« in še mnogo podobnih zaobljub. Napisali smo mnogo del s podobnimi naslovi, izrečeno je bilo mnogo tehtnih besed na spomin-skih slovesnostih in komemoracijah, pa vendarle vedno znova ugotavljamo, da prav noben naš opomin ni odveč. Celo več – vedno bolj je pomemben naš glas opomina, kajti spomini bledijo. Človeka lahko ubiješ na tisoč načinov, tudi narod lahko ubijaš na različne načine. Vzameš mu dom, vero in upanje, lahko ga izstradaš do smrti, lahko ga zgaraš do smrti, lahko ga pošlješ skoz dimnik, najprej pa mu vzameš jezik, pravico govoriti, pravico do maternega jezika. Jezik nas dela Slovenke, Slovence, Primorce, Kraševce, Notranjce, Gorenjce, Štajerce, Korošce ... jezik ohranja našo domovino – ne žica in zidovi ...« S temi besedami se je začela prireditev, s katero so se spomnili 63.000 ljudi, ki so bili iz Slovenije izseljeni v različna koncentracijska in delovna taborišča, in več kot 12.100 slovenskih rodoljubov, katerih življenja so ugasnila v dimnikih krematorijev.

Med drugo svetovno vojno je okupator v koncentracijska taborišča in zapore poslal skoraj 22.000 Slovenk, največ prav v največje žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück v Nemčiji, kjer je bilo zaprtih 2.230 Slovenk, več kot 200 pa jih je tam tudi umrlo, ter v taborišče Birkenau, največjo podružnico zloglasnega taborišča Auschwitz na Poljskem, številne pa so internirali tudi na Rab in Gonars. Približno 9.000 taboriščnic in zapornic se po vojni ni vrnilo domov.

Zbrane je uvodoma pozdravil **Majtjaž Špat**, predsednik Taboriščnega odbora Ravensbrück, nato pa se je začela osrednja prireditev, na kateri so se glasbene točke prepletale z videoprojekcijami in pripovedmi utrinkov iz življenj posameznih internirank. Za oblikovanje programa in tehnično izvedbo je poskrbela ekipa Televizije Medvode (Iztok Pipan, Klemen Mlinarič, Žiga Kováč, Lina Potočki Vozny, Miha Dulmin, Nataša Predalič). Po slavnostnem govoru predsednika **Boruta Pahorja**, ki je bil že peto leto osebni pokrovitelj srečanja, so se vsi nastopajoči poslovili s pesmijo *Vstala Primorska* – zapeli so jo skupaj z zbranimi v dvorani, ki postaja premajhna za ta srečanja, saj vsako leto privabijo vse več ljudi. ●

Otroški pevski zbor Osnovne šole Koper

Pogled v dvorano

Ob 74. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Kampor na Rabu

Iz trpljenja v svobodo

Tradicionalno srečanje preživelih taboriščnikov, njihovih svojcev in prijateljev ter vseh, ki skrbijo za to, da se zločin ne pozabi, je bilo tudi letos na pokopališču taborišča Kampor na otoku Rab. Udeležilo se ga je več kot 300 obiskovalcev iz Slovenije in Hrvaške, med njimi tudi domačini z Raba. Na slovesnosti so vence in cvetje pri obelisku na pokopališču položili delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije, predstavniki mesta Rab, Primorsko-goranske županije, slovenska veleposlanica na Hrvaškem dr. Smiljana Knez, poslanec državnega zbora Uroš Prikl, predstavniki občine Kočevje, mest Čabar in Lopar, Zveze antifašističnih borcev in antifašistov republike Hrvaške, Skupnost internirancev Dachau iz Slovenije in Združenje antifašistov Raba.

// BESEDILO IN FOTO: Iztok Pipan

Vtaborišču Kampor je v letih 1942 in 1943 trpelo približno 15.000 Slovencev, Hrvatov in Judov. Slovesnost ni bila namenjena samo spominu na tež-

Zbrane je nagovoril **Herman Janež ml.**, predsednik Taboriščnega odbora Rab - Gonars. Zahvalil se je tako prebivalcem Raba kot tudi občini Rab za skrb pri urejanju spominskega parka in pou-

V imenu ZZB NOB Slovenije so cvetje položili Janez Alič, Herman Janež ml. in Jože Oberstar.

Slovesnost na Rabu, v sredini Smiljana Knez, veleposlanica v Zagrebu

Več kot 200 ljudi iz Slovenije se je udeležilo slovesnosti.

ke dni naše skupne preteklosti, ampak je bila tudi most prijateljstva med hrvaškim in slovenskim narodom, most, ki nas združuje v spominu in opominu, da se nasilje, povezano z različnimi ideologijami, ne bi več ponovilo. To je bila osrednja tema številnih tako slovenskih kot hrvaških govornikov, ki so poudarjali potrebo po ohranjanju zavedanja o skupni protifašistični tradiciji in da si niti ob vsem vedenju, poslušanju pričevanj ne moremo predstavljati na eni strani trpljenja vseh, ki jih je vojna doletela na njihovih domovih, pognala v boj, izgnanstvo in begunstvo, v zapore in koncentracijska taborišča, in na drugi strani njihovega poguma in moči.

daril, da vsakoletna srečanja ohranjajo stike s preživeli taboriščniki, njihovimi svojci in prebivalci Raba. Tudi župan občine Rab **Nikola Grgurić** je menil, da prebivalci otoka Raba nikoli ne smejo pozabiti, kaj so doživeli in kako je italijanski fašizem v imenu ideologije uničeval druge narode. Obenem ga veseli opažanje, da v zadnjih treh letih, odkar je župan, vsako leto več obiskovalcev obiše območje taborišča tako med letom kot tudi na sam spominski dan. V imenu slovenske borčevske organizacije je spregovoril član predsedstva **Jože Oberstar**. Med drugim je spomnil tudi na ustanovitev OF v taborišču, Rabske brigade in se poklonil spominu na letos

umrlega Antona Vratušo, namestnika komandanta brigade.

Tako kot govorniki iz Slovenije in Hrvaške se je prepletal tudi kulturni program prireditve. Za vodenje in recitacije pesmi in pričevanj nekdanjih taboriščnikov sta poskrbeli Irena Ivič in Silvana Knok, s pesmijo pa so nastopili Klapa Eufemija ter pevec Tone Habjan in harmonikar Nejc Jemc, ki sta poleg slovenskih in hrvaške pesmi zapela tudi judovsko pesem. Po koncu osrednje prireditve so se udeleženci ustavili še pri spomeniku otrokom, ženskam in starčkom, tam so ob petju pesmi položili cvetje in prižgali sveče. ●

Gračka gora znova v znamenju rdeče zvezde

Za svojo domovino smo odgovorni vsi

»Rdeča zvezda je prevelika stvar, da bi iz nje delali zabavne šove,« je med drugim v svojem slavnostnem govoru na Graški gori poudaril poslanec Matjaž Han in s tem pritrdil svojemu strankarskemu kolegu Bojanu Kontiču, županu Velenja in predsedniku tamkajšnje borčevske organizacije. Tradicionalna slovesnost na tej gori jurišev vsako leto poteka pod rdečo zvezdo in v poklon borcem in borkam 14. divizije ter v spomin na domačega pesnika, tudi borca 14. divizije, Karla Destovnika-Kajuha.

// BESEDILO IN FOTOGRAFIJE: Jožica Hribar

Borcev iz slavne 14. divizije žal prihaja vse manj, kar je glede na časovno oddaljenost razumljivo. Letos smo med obiskovalci našli le enega, to je bil 93-letni **Jože Turk** iz Podcerkve, Stari trg pri Ložu, žal so ga organizatorji med pozdravljanjem gostov spregledali. Turk je bil doma z Bloške Police, v Tomšičevo brigado je vstopil leta 1942 in s 14. divizijo prehodil celotno težko in nevarno pot na Štajersko. »V Topolšici sem bil stražar, ko je bila podpisana predaja nemške vojske generala Löhra, dobro sem poznal pesnika Kajuha, dobro se spomnim žalosti, ko je bil ustre-

do kosti. Nad tokratno prireditvijo je bil navdušen, le svoje stare vojne tovariše je pogrešal.

Eden najmlajših udeležencev slovesnosti pa je bil srednješolec **Aljaž Gračner** iz Celja, član Mladih borcev, zvedav mlad fant, ki pravi, da ga zgodovina zelo zanima, kar največ pa želi izvedeti o drugi svetovni vojni. Na vprašanje, od kod takšno iskreno zanimanje, pravi: »Leta 2008 smo šli z družino na izlet v Kumrovec in takrat sem spoznal, da o tem obdobju naše zgodovine ne vem ničesar, tudi v osnovni šoli se o tem nismo skoraj nič učili. Začel sem spraševati, najprej starejše člane družin-

Jože Turk, borec 14. divizije

Aljaž Gračner iz Celja

Obiskovalci so povsem napolnili velik šotor in prepevali skupaj s pevci na odru.

ljen; bil sem med graditelji bolnišnice Mrzle vode na pobočjih med Velikim Travnikom in Komnom leta 1944,« je pripovedoval na Graški gori. Po koncu vojne se je vrnil domov in delal na kmetiji. Še vedno se spomni napornih poti in sovražnih zased, pa mraza, ki jih je v tisti strašni zimi leta 1944-1945 grizel

ne, brati, raziskovati. Lani sem se v Celju udeležil tabora Mladih borcev. Iskreno spoštujem ljudi, ki so se bojevali za našo svobodo, spoštujem rdečo zvezdo, zgodovino, brez katere ne bi imeli tega, kar imamo!«

Slovesnost na Graški gori, ki jo tradicionalno pripravijo veteranske in do-

moljubne organizacije iz Velenja skupaj z občino in Planinskim društvom, je ena najbolj simpatičnih in dobro obiskanih spominskih slovesnosti v Sloveniji. Na ta dan odprejo tudi lepo urejeno spominsko brunarico, venec k znamenitemu spomeniku ranjencev, delo Ivana Meštrovića, je letos položila tudi obrambna ministrica Andreja Katič. Organizatorji v kulturni program vsako leto vključijo številne domače glasbene talente, letos so bili to pevska Zarja Gošnik, citrarka Anja Marinčič Barič ter harmonikar Zmago Štih in pevec Toni Babič. Poleg njih pa so nastopili še Godba veteranov za tretje življenjsko obdobje, Moški pevski zbor Kajuh in Moški pevski zbor KUD Ravne pri Šoštanju ter ansambel bratov Avbreht. Odlična povezovalka Karmen Grabant je med napovedi spretno vpletala Kajuheve misli.

Zbrane pod ogromnim šotorom je nagovoril tudi Tit Turnšek, predsednik ZZB NOB Slovenije. ●

Šentrupert pri Laškem: palestinski veleposlanik na slovesnosti

Borca, ki sta povezala dva naroda

V Šentrupertu so se konec avgusta spomnili obletnice smrti borcev Celjske čete. Pet borcev, med njimi sta bila dva iz Palestine, je bilo ubitih 27. avgusta 1941 pri eni od tukajšnjih domačij. Borci so na domačiji želeli le prespati in se najesti, a so bili izdani. Nemci so požgali skedenj, kjer so počivali, tiste, ki jim je uspelo iz skednja zbežati, pa so ustrelili. Dogodek je za kraj zelo pomemben, saj je na eni strani zasejal med ljudi strah, na drugi strani pa jih je spodbudil k upor.

// BESEDILO: **Andrej Mavri, Aleksandra Jankovič**

// FOTO: **Ladislav Zupančič**

Med ubitimi sta bila tudi dva Palestinca, zato se vsakoladne slovesnosti, ki jo skupaj pripravijo veteranske in domoljubne organizacije iz občine Laško, udeležijo tudi predstavniki Arabskega kluba v Sloveniji, letos pa je bil na prireditvi navzoč tudi veleposlanik Palestine na Dunaju, **Salah Abdul Šafi**, ki je nagovoril obiskovalce.

Mlada Palestinca Junis in Karim, ki sta bila tukaj ubita leta 1941, sta bila britanska vojaka, ki ju je nemška vojska skupaj z drugimi zajela na Kreti. Ujetnike so čez Štajersko v tovornih vlakih vozili v nemška taborišča. Pred Celjem sta izskočila iz vlaka in se ranjena skozi njivo koruze priplazila do doma družine Hercog, ta je stal bolj na samem.

Nastop skupine Haifa

Salah Abdul Šafi, veleposlanik Palestine na Dunaju

Hercogovi so ju prijazno sprejeli in oskrbeli njune rane. Starejši, star 21 let, je bil narednik Abdul El Karim, po poklicu sedlar; mlajši, 19-letni Mehmed Junis, ki tudi angleško ni znal, je bil kmet. Na podstrešju so jima pripravili skrivališče; ubežnika sta se spoprijateljila z domačimi, ki so ju naučili celo nekaj bojnih

pesmi. S pomočjo zvez so ju Hercogovi nato spravili k partizanom, v Celjsko četo, ki so jo takrat ustanavljali.

V tabor Celjske čete ju je odpeljal kurir Igor Belič, ki je znal angleško. Sprva sta pomagala v kuhinji, potem pa sta sodelovala v vseh bojnih akcijah, v katerih se je z vojaškim znanjem izkazal

zlasti narednik Karim. Neustrašna sta bila tudi v boju proti nemškim orožnikom po izdaji tabora čete na Javorniku. Zadnji boj pa sta doživela pri požganem mlinu v Šentrupertu nad Laškim 27. avgusta 1941. Karima so Nemci ujeli že prej, med umikom skupine sedmih borcev te čete, Junis je umrl skupaj z drugimi borci v Šentrupertu.

Letošnje prireditve se je udeležilo veliko ljudi s širšega Kozjanskega, med njimi tudi župana Laškega in Radeče, Franci Zdošek in Tomaž Režun, ter po-

slanec Matjaž Han. Na prireditvi je prispele tudi skupina pohodnikov, ki so v organizaciji Planinskega društva Laško krenili po poteh Celjske čete iz Laškega preko Olešč v Šentrupert. Slavnostni govornik je bil **Tit Turnšek**, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije, zbrane pa je poleg palestinskega veleposlanika nagovoril tudi dr. Fouad Al Mansour, predsednik Arabskega kluba Slovenije. V kulturnem programu so nastopili Moški pevski zbor Laško pod vodstvom prof. Dejana Jakšiča, Pihalna godba Vrh nad Laškim in z recitacijami eden izmed domačinov. Za posebno atrakcijo pa so s svojimi plesi poskrbeli člani Arabskega kluba, skupina Haifa.

Predsednik ZZB NOB Laško Andrej Mavri se je posebej zahvalil tamkajšnjemu župniku Iztoku Hanžiču, da je dovolil uporabo objektov župnišča, da so obiskovalcem v hudi julijski pripeki zagotovili prijetno senco, ter družini Horjak, ki je za prireditev odstopila del svojega dvorišča. ●

Vrh nad Laškim: 75 let od izгона domačinov z njihovih domov

Zgodilo se je na praznično nedeljo leta 1942

»Bile je velika nedelja zjutraj, 15. avgusta, odpravljaj sem se k maši v Laško. Ko sem si na pragu zavezoval čevlje, sem zgoraj na cesti zagledal nemško vojaško vozilo, marica smo jim rekli. Vrnil sem se v hišo, mama je bila še v postelji, in ji rekel, naj vstane, da se nič dobrega ne obeta. Medtem so Nemci proti vozilu že vodili sosedovo družino, mamo in otroke s culami. Kmalu so prišli tudi po nas. Namesto da bi šli za praznik k maši, so nas, predvsem ženske in otroke, izgnali z naših domov.«

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Tako je pripoved o svojih spominih na tragični 15. avgust 1942 začel danes 92-letni **Konrad Jurkošek** z Vrha nad Laškim. Letos mineva 75 let od tega žalostnega dogodka, ki je za vedno spremenil življenje v tej vasici v občini Laško in usodno zaznamoval ljudi. Z Vrha so tega dne izselili pet družin, med njimi so bili tudi majhni otroci, in vse odpeljali najprej v Laško, kjer so jih »pokazali« v opomin drugim, saj so se tega dne ljudje ravno vračali od maše, izgnanci pa so s svojim bornim imetjem stali sredi mesta. Nato so jih odpeljali v Celje. Tam so otroke ločili od staršev in jih odposlali v zbirni center Frohnleiten v Avstrijo, polnoletne krajanje pa pretežno v koncentracijsko taborišče Auschwitz. Številni se niso vrnili nikoli več, ukradene otroke pa so po vojni našli in jih vrnili staršem. Jurkošek je

Spomenik žrtvam druge svetovne vojne na Vrhu nad Laškim

Med izseljenimi je bila tudi celotna družina Deželak, po domače Fajferjevi. Otroke so jim odvzeli, oba starša pa odpeljali v Auschwitz, kjer je oče umrl, mama Terezija pa se je vrnila in po vojni spet našla sinove, fotografija je nastala po vojni. Najmlajši je imel ob izgonu le dobro leto, danes je Ivan Janez Deželak predsednik Taboriščnega odbora Auschwitz, ki deluje pri ZBZ NOB Slovenije.

Dva izmed ukradenih otrok: Konrad Jurkošek in Dragica Lapornik

povedal, da še danes, po tri četrt stoletja, sliši kričanje in jok mater in otrok, ki so jih ločevali v Celju. Sam je imel tedaj dobrih 13 let, zato so njegovi spomini zelo jasni. Prireditve se je udeležila tudi prav tako 92-letna Dragica Lapornik, še ena izmed ukradenih otrok.

V spomin na ta dogodek je ZBZ za vrednote NOB Laško skupaj s KO ZB Vrha nad Laškim in tamkajšnjo krajevno skupnostjo pripravila spominsko slovesnost in priložnostno razstavo, ki priča o tem krutem dogodku. Slav-

nostni govornik, **Andrej Mavri**, predsednik ZBZ NOB Laško, je v svojem nagovoru opisal razmere, ki so pripeljale do krutega maščevanja okupatorjev, in usodo izseljenih družin. V kulturnem programu so poleg Godbe na pihala Vrha nad Laškim in Moškega pevskega zbora Laško sodelovali tudi učenci tamkajšnje podružnične osnovne šole. Na priložnostni razstavi pa so bile na ogled ohranjene fotografije tedenjnih družin in posameznikov z Vrha nad Laškim. ●

ZZB za vrednote NOB Mežiške doline po poteh prve svetovne vojne

Nihče ni verjel, da bo vojna trajala štiri leta

Člani našega združenja smo se ob koncu pomladi odpravili na ekskurzijo v Sredipolje, Doberdob in na Cerje. Poimenovali smo jo Po poteh prve svetovne vojne. Za to pot smo se odločili že pred dvema letoma, po nastopu Tržaškega pevskega zbora Pinka Tomažiča na proslavi na Poljani ob 70. obletnici osvoboditve. Ekskurzije se je udeležilo nekaj članov iz Kotelj, s Prevalj in Leš ter večje število članov iz Črne in Mežice.

// BESEDILO: **Stanislav Ovnič** // FOTO: **Marjan Vončina**

Našo ekskurzijo smo začeli s parkirišča pred vojašnico v Sredipolju/Redipuglii, kjer se nam je pridružila Rada Zergol, predsednica Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič, ki nam je tudi svetovala pri izbiri in ogledu znamenitosti. Odpravili smo se na pobočje hriba Monte Sei Busi po stopnicah na vrh ogromne kostnice, na največji in najveličastnejši spomenik v Italiji, posvečen je italijanskim vojakom, oficirjem in generalom 3. armade, ki so padli na kraškem bojišču soške fronte v prvi svetovni vojni. Na soških bojiščih je padlo več kot 300.000 vojakov.

Sredipolje

Spomenik s kostnico je ogromno stopnišče, ob njegovem vznožju je postavljen grob komandanta 3. armade, princa Emanuela Filiberta Savojskega,

Doberdob: spomenik slovenskim vojakom, padlim v prvi svetovni vojni

Pred Osnovno šolo Prežihovega Vrancea v Doberdobu

drugega vojvode Aoste, ki je obkrožen z žarami štirih generalov. Prostor je simbolično ograjen z verigo s torpedovke Grado. Na vrhu stopnišča stojijo trije visoki kamniti križi, kapelica in vojaška opazovalnica. V zgornjem delu, pod križi, je muzejski prostor z zbirko fotografij prve kostnice v Sredipolju ter zbirko vojnih materialov, eksponatov in fotografij iz prve svetovne vojne. Na vrhu griča je več poti, ki se vijejo po strelskih jarkih. Kostnico, imenovano tudi spomenik tisočerim, je dal zgraditi Mussolini po načrtih arhitekta Giovannijske Greppija in kiparja Giannijske Castioglija. Dokončana in odprta za javnost je bila 18. septembra 1938. Kostnica, ki je posvečena le padlim italijanskim vo-

jakom 3. armade, je zaradi arhitekturne vrednosti in tudi zaradi svoje obsežnosti najbolj znan in veličasten spomenik, očara obiskovalca in je res vredna ogleda. Večina izmed nas je bila tukaj prvič. Poklonili smo se vsem žrtvam nesmiselnih vojn. Prekrasen je tudi pogled z vrha stopnišča na spodaj ležečo bližnjo vojašnico s spominskim parkom z razstavljenimi vojaškimi eksponati iz časa prve svetovne vojne ter na pokrajino, sredi katere leži tudi letališče Trst.

Doberdob

V Doberdobu nas je pričakal **Mario Lovrenčič**, član Zveze tržaških partizanov in dolgoletni predsednik sveta ANPI in ZB v Doberdobu in Sovodnju, nekdanji župan Doberdoba od leta 1980 do 2004. V dvojezičnem Doberdobu še danes živi veliko zavednih Slovencev.

Pripovedoval je o slovenskih fantih, ki so ob vsesplošni mobilizaciji leta 1914 z navdušenjem odhajali kot vojaki avstro-ogrske vojske v prvo svetovno vojno. Prepričani so bili, da se bodo vrnili do božiča. Vlak pa jih je odpeljal v Galicijo, tam pa so jih pričakali ruski topovi, vsesplošna zmeda, smrt in dezertacije. Tiste, ki so preživeli, je čakalo mučno vračanje čez Karpate na soško bojišče. ▶

Takrat nihče ni vedel, da bo ta kruta vojna, ki je potekala pretežno po vrhovih gora, trajala dolga štiri leta in zahtevala kar 60 milijonov žrtev, med njimi je bilo tudi 36.000 slovenskih fantov. Ena izmed najhujših bitk na soški fronti je potekala na območju Doberdoba, od reke Vipave na severu pa do Devina na jugu. Slovenski fantje so bili odločni, vztrajni in pogumni. Njihovo trpljenje z osebnimi pričevanji je opisal Amandus Pepernik v knjigi *Doberdob, slovenskih fantov grob*.

Med sprehodom po Doberdobo smo se ustavili tudi pri spomeniku pred osnovno šolo, poimenovano po našem rojaku in pisatelju Prežihovem Vorancu - Lovru Kuharju, ki se je na doberdobski planoti bojeval kot avstro-ogrski vojak. O tragičnih zgodbah vojakov na doberdobski planoti je pisal v vojnem roman **Doberdob**.

Pred stopnicami, ki vodijo do ogromne kostnice v Sredipolju.

Lani je bil o tem posnet dokumentarni film *Doberdob – roman upornika*.

Ustavili smo se tudi pred novim spomenikom, posvečenim tudi slovenskim vojakom, padlim v tej strašni vojni, ki stoji na opuščnem pokopališču, lani sta ga odkrila predsednik Slovenije in Italije Borut Pahor in Sergio Mattarella.

Cerje

Naša naslednja postaja je bilo Cerje. Na razglednem vrhu planote Cerje na zahodnem robu kraške planote stoji Pomnik braniteljem slovenske zemlje. Pomnik je posvečen vsem tistim, ki so se na tem ozemlju bojevali in padli, nastal pa je na pobudo rodoljubne organizacije TIGR. Zasnovan je kot sedemetažni stolp, ki bo s svojo vsebino povezoval preteklost, sedanost in prihodnost. Z vodnikom smo se sprehodili po posameznih etažah od kleti preko pritličja

pa vse do zadnje, razgledne ploščadi, ki simbolizira pogled v prihodnost. V posameznih etažah so prikazana posamezna obdobja od prazgodovine pa vse do osamosvojitvene vojne za Slovenijo leta 1991 in zbirke rokodelskih izdelkov, značilnih za to območje. Muzejska zbirka še nastaja. Ogledali smo si multimedijško predstavo o soški fronti, ki je bila prvič predstavljena 21. septembra 2013, ko je bil pomnik tudi odprt za javnost. Še posebno pa nas je navdušil pogled z razgledne ploščadi ob vodnikovi razlagi in predstavitvi.

Na predlog Rade Zergol smo se zapejli še na razgledno točko nad Trstom, na goro Grisa, slovensko Vejna, s 330 metri nadmorske višine na kraškem robu severno nad mestom, le osem kilometrov od Trsta. Od tam je čudovit pogled na Trst in Tržaški zaliv in tudi na slovensko obalo.

Matjaževa vojska

*K hiši se plazijo temne sence,
v deželo se tipa zgodnji mrak,
z rokami si dajejo neke znake,
s prsti kažejo na hišni prag.*

*Levo in desno sta dva z mitraljezom,
s črno kapuco na glavi,
tretji obut v vojaške škornje,
na znak z vso silo v vrata udari.*

*V veži počí prvi strel,
gospodar se vzpne kot ptič,
s pogledom še zadnjič objame njo,
potem se zgrudi, negiben mrlič!*

*Drugi strel zadene ženo,
strašen krik prepara nebo,
kri brizgne po stenah,
v smrtnem krču se stresa telo!*

*Drobna kepica v trebuhu zavalovi,
morilci naglo zbeže,
ko pritečejo sosedje, nekdo ugotovi:
»Hvala bogu, še diha, še!«*

Pogreb komandanta Staneta

*Skrušeno peketa njegov konj
za krsto na vojaški lafeti,
žalni sprevod se počasi pomika,
obrazi strti, v žalost odeti!*

*Na skrivni kraj, k počitku ga neso,
do globoko izkopane jame,
množica v šoku joka,
poslavlja se komandant Stane!*

*Govornik komaj spravi iz sebe nekaj besed,
častna salva zadoni v novembrsko nebo,
tih in mračen bo poslej spet ta svet,
nič več ne bo tako, kot je bilo!*

Jože Sevljak

Cerklje na Gorenjskem:

Drugo grupo odredov so na pohodu z Dolenjskega čez Gorenjsko na Štajersko, kamor je odšla z nalogo preprečiti izseljevanje Slovencev in razširiti oboroženi upor, 13. avgusta 1942 na Davovcu iz zasede napadli okupatorji in domači pomagači. Padlo je 16 borcev – 13 iz 2. grupe odredov in trije borci Krvavške čete – Tone Vrhovnik, Jože Grilc in Janez Koselj.

Občinska organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Kranj, Cerklje na Gorenjskem je tudi letos pripravila spominsko slovesnost v spomin na padle partizane. Slavnostni govornik, edini še živi borec 2. grupe odredov, ki je bil udeležen v tem napadu, je bil **Božidar Gorjan – Bogo**. V govoru je orisal namen pohoda 2. grupe odredov z Dolenjskega čez Gorenjsko na Štajersko. Spominske slovesnosti so se udeležili tudi borka in borci Franc Sever - Franta, Valerija Strinjar Trz - Valči, Danilo Škorja, Albin Pibernik in več kot 60 članov in simpatizerjev ohranjanja tradicije NOB. V kulturnem programu so z recitacijami sodelovali tovarišici Alenka in Vida in tovariš Božo. Harmonikar Darko in udeleženci slovesnosti pa so skupaj peli partizanske pesmi.

Pohodniki so že zjutraj krenili po Poti spomina in tovarštva v Spominski park tovarštva Davovec, mimo groba padlega neznanega partizana in do obeležja na Davovcu. Pri spomeniku na grobišču na Brezovici so položili venec in se spomnili padlih borcev Druge grupe odredov in Krvavške čete. Ob vračanju na izhodiščno točko so se ustavili še pri požgani davovski domačiji. Pohod je vodil tovariš Ivan Krivec.

Božo Janež; foto: Franc Slapnik

Črnomelj:

Po ozemlju Bele krajine poteka pomembna železniška povezava med osrednjo Slovenijo in skrajnim jugovzhodom dežele, ki se nadaljuje čez reko Kolpo proti Hrvaški. Ta proga je v času okupacije predstavljala izjemno pomemben koridor za oskrbo fašističnih enot na tem delu slovenskega ozemlja, zato jo je italijanska vojska dobro varovala. Pomen proge za okupatorja so spoznali tudi belokranjski domoljubi in se odločili za napad nanjo. Eden takih napadov se je zgodil v noči z 11. na 12. avgust 1941, ko so črnomaljski

fantje, oboroženi s štirimi puškami, tremi pištolami in nekaj ročnimi bombami, z odvitjem vijakov, ki tirnice pritrjujejo na pragove, pri Vranoviškem mostu (cestni nadvoz na relaciji Črnomelj – Vranoviči) hoteli iztiriti vlak. Akcija na žalost ni uspela zaradi neprimerne orodja za odvijanje vijakov, so pa

zato z vsem orožjem usekali po vlaku, ki je takrat prisopihal mimo. Streljanje partizanov na vlak je povzročilo paniko med vsaj desetimi italijanskimi stražarji v šotoru pod progo, ki so streljali nazaj. Akcija sicer ni uspela tako, kot so načrtovali, tudi žrtev ni bilo na nobeni strani, je pa okupatorju dokazala, da so Belokranjci niso izgubili poguma in da se bodo branili.

V spomin na ta dogodek ZZZB za vrednote NOB, Krajevna skupnost Črnomelj in Občina Črnomelj vsako leto pripravijo krajšo slovesnost s polaganjem venca in prižigom sveč ob obnovljenem spomeniku pri Vranoviškem mostu. Udeležence so letos pozdravili Jaka Birkelbach, predsednik sveta KS Črnomelj, županja občine Črnomelj, Mojca Čemas - Stjepanovič in predsednik ZZZB za vrednote NOB Črnomelj Martin Skube. Krajši opis tedanjega dogajanja pa je podal Jože Strmec. Ob koncu slovesnosti smo se z venčkom partizanskih pesmi, ki jih je na harmoniko zaigral Vlado Lakner, preselili v čas, ko se je postavilo vprašanje obstoja slovenskega naroda, in obenem v čas izjemnega junaštva velike večine Slovencev, ki so s puško v roki stopili v bran domače grude in njenih ljudi.

Besedilo in foto: Franci Jontes

Malkovec:

Na sončno zadnjo soboto v juliju je Krajevna organizacija Zveze borcev za vrednote NOB Tržišče pripravila tradicionalni pohod z Malkovca v Čehnarjevo dolino. Zbrali smo se pri spomeniku žrtvam fašizma na Malkovcu, kjer sta nas nagovorila Vladka Blas in predsednik ZZZB NOB Slovenije **Tit Turenšek**. Nato nas je naš vsakoletni vodnik Jože Strupih vodil na Slanji Vrh, kjer smo na pokopališču prižgali svečke na grobu žrtev, ki so bile 2. avgusta 1942 ustreljene na Malkovcu. Pri Kosovih smo se okrepčali z malico, potem pa smo po gozdnih poteh odšli na Krsinji Vrh, kjer smo se ustavili pri podžupanu Janezu Kukcu in mu voščili za rojstni dan. Po kratkem postanku in okrepčilu smo pot nadaljevali v Čehnarjevo dolino, kjer smo imeli v prijetnem hladu daljši postanek s kulturnim programom, **Janez Valant** pa je predstavil dogodke, ki so se na tem mestu zvrstili v letu 1942. Pohod smo končali pri Prijateljevi vili v Kompoljci, kjer smo imeli krajšo komemoracijo in kulturni program ob 75. obletnici dogodkov, ko so italijanski okupatorji na tem mes-

tu ustrelili sedem ljudi. Ob spominski plošči in obeležju na zidu, kjer so še danes vidni sledovi fašističnih krogel, smo postavili informativno tablo, na njej so opisani dogodki tistega usodnega dne.

Pohod je kljub vročini in času dopustov lepo uspel. Kulturni program so pripravile recitatorke Jolanda Lenič in Jelka Robar ter pevka Marjetka Popovska.

Alojz Povšič, foto: Tomaž Kužner

Tržič:

Občina Tržič, ZZZB NOB Tržič, Krajevna skupnost in prostovoljno gasilsko društvo Lom pod Storžičem so v sodelovanju z veteranskimi organizacijami iz Tržiča in s Planinskim društvom Tržič prvo avgustovsko nedeljo pripravile slovesnost, poimenovano Dan spomina na prve žrtve pod Storžičem. Hkrati so pripravili tradicionalni pohod iz Grahovš. Na slovesnosti je bil slavnostni govornik zgodovinar dr. **Martin Premk**.

4. avgusta 1941 proti večeru so na jasi pred kočjo ustanovili Storžiški ali Kranjsko-tržiški bataljon, prvi na Slovenskem. Ob tem so borci tudi slovesno

prisegli. Bataljon je ob ustanovitvi štel 63 moških. Takoj po ustanovitvi so borci odšli proti Begunjam, da bi tam skupaj s Cankarjevim bataljonom osvobodili jetnike iz begunjskih zaporov. V koči je ostalo 21 večinoma neoboroženih partizanov in partizank. Naslednje jutro zgodaj zjutraj so Nemci s pomočjo

izdajalcev in vodnikov petokolonašev iz Tržiča partizane v koči obkolili in napadli. V spopadu je padlo osem partizanov, drugim se je uspelo rešiti. Nad mrtvimi partizani so se okupatorski policisti divjaško znašali, potem so jih zmetali v gorečo kočo. 6. avgusta so Nemci s številnimi policijskimi in žandarmerijskimi silami napadli na Dobrči tudi glavino Storžiškega bataljona, ki je odšla v napad na begunjske zapore. V napadu so Nemci zajeli partizana Milorada Stošiča iz Tržiča in ga nato 23. avgusta 1941 v Kranju javno obesili v opozorilo prebivalcem.

Foto: Jure Jerki

Žlan v Bohinju:

V Krajevni organizaciji ZZB za vrednote NOB Polje Bohinj so v soboto, 12. avgusta, pripravili tradicionalno proslavo v spomin na prvega ustreljenega talca v Bohinju, Franca Podlipnika, in v spomin na vse žrtve druge svetovne vojne na tem območju. Na prireditvi so bili številni gostje sosednjih veteranskih organizacij Bohinja, Gorij, Bleda in 20-članska delegacija ZZB Ljubljana Vič - Rudnik, KO Škofljica, s predsednikom Jožetom Rojcem in praporščakom. Slavnostni govornik je bil polkovnik Miha Butara, častni predsednik Zveze slovenskih častnikov.

Zbrane je v uvodu pozdravil Boris Rožič, predsednik KO Polje Bohinj, spregovoril je tudi Jakob Medja, predsednik Društva izgnancev krajevne organi-

zacije Bohinj, ki je predstavil dogodke v času izseljevanja domačinov, med katerimi je bil kot otrok tudi sam. Med govorniki je bila tudi Danijela Mandeljc, predsednica ZZB NOB Radovljica in podžupanja Občine Gorje.

Slavnostni govornik **Miha Butara** je opisal velik prispevek in davek za končno zmago in svobodo Bohinjcev, predvsem ustreljenih, zaprtih v taboriščih, izgnanih in tistih, ki so se v velikem številu vključili v partizanske enote, kurirjev, bolničarjev in terencev. »Pravijo, da je volja pot, zato ne odstopajmo od sprejetih in dokazanih vrednot, kot so poštenje, sreča, morala, solidarnost, mir, varnost, red, socialna varnost in zakonodaja,« je na koncu govora poudaril Miha Butara. V kulturnem programu so pevke ženskega pevskega zbora KD Bohinj pod vodstvom Cilke Novoselec zapele

nekaj partizanskih in domoljubnih pesmi, partizanske pesmi so recitirale Jana Čop, Alenka Rižnar, Olga Marguč, Anita Škof in Gabrijela Odar. Mlada harmonikarja Jan Šubelj in Anže Rožič sta navdušila z igranjem na harmoniko, na kukulele ju je spremljal Emil Šubelj. Proslavo je povezovala Olga Pikon Gorišek.

Delegaciji KO Polje Bohinj in KO Škofljica sta k spominski plošči prvemu padlemu talcu položili venec in cvetje.

Po proslavi se je nadaljevalo prijetno druženje. posebej velja zahvala družini Odar – Žlanarjevim za njihovo gostoljubje, ki nam ga ponudijo na svojem vrtu, ter vsem, ki pomagajo pri izvedbi proslave. Povezava s posnetkom proslave je na <https://youtu.be/EkjGpXsv0Ik>

Martin Gorišek, foto: Dušan Bavčar

Preddvor:

V soboto, 19. avgusta, smo se znova podali na pohod do bolnice Košuta, tokrat se je pohoda udeležilo 17 pohodnikov, med njimi tudi dva mlada pionirja. Zaradi odsotnosti predsednika ZZB NOB Kranj Marjana Gorze je zbrane pozdravil Franc Ekar, predsednik ZB NOB Preddvor. Poudaril je, da zgodovi-

ne ne moremo spreminjati, moramo pa se je spomniti in ohranjati s podobnimi dejavnostmi, na sedanjest in prihodnost pa lahko vplivamo s tem, da zaznamujemo podobne zgodovinske dogodke in spomenike. Omenil je tudi nekaj imen v občini, ki so se in se še aktivno zavzemajo za širjenje političnih idej takratnega in današnjega časa, in sicer pravičen odnos do partizanstva.

Po udarniški akciji, ko so uredili temelj bolnice, sta na začetku avgusta tovariša Rojc in Pavc obnovila streho bolnice. Za prihodnje leto je v načrtu še obnova lesenega dela.

Bolnica leži na nadmorski višini 1034 metrov in je delovala od aprila leta 1944 do maja leta 1945. Ker je bilo ambulant več, so jim dodajali črke abecede. Košuta je dobila ime ambulanta A ali 666. V njej so bile štiri postelje in nekaj skromne opreme. Za ranjence so skrbele negovalke, saj ni bilo stalnega zdravnika. Omeniti je treba tudi to, da je bila bolnica med redkimi, ki nikoli niso bile izdane, in je ves čas nemoteno delovala. Po druženju je sledil postanek na bližnjem grobišču, kjer so postavljeni spomeniki v spomin na pokopane v tistem času. Zapeli smo partizanske pesmi in prižgali svečo.

Urška Tičar

Jesenice:

Občina Jesenice praznuje 1. avgusta spominski dan na dogodek leta 1941, ko se je Cankarjeva četa na Obranci na Mežakli spopadla z Nemci. V prvem oboroženem boju na Gorenjskem sta padla Viktor Arzenšek in Ferdo Koren. Prireditve v počastitev spominskega dne sta tokrat v dvorani Kolpern na Stari Savi pripravila Občina Jesenice in Območno združenje za vrednote NOB Slovenije. Slavnostna govornica je bila članica Sveta ZZB za vrednote NOB Slovenije, dr. **Maca Jogan**. Orisala je dogodke ob okupaciji naše domovine pred 76 leti, začetke upora in narodnoosvobodilni boj, opozorila pa je tudi na prizadevanja za razvrednotenje in izničenje tega boja, predvsem po slovenski osamosvojitvi. Na prireditvi je predsednik Združenja za vrednote NOB Jesenice dr. Aleksander Klinar Albini Repinc podelil zlato plaketo ZZB NOB Slovenije. V kulturnem programu so nastopili Kvintet Vintgar pod vodstvom Luke Černeteta, harmonikar Niko Kraigher in recitator Bojan Dornik,

program je povezoval Bojan Pogačnik.

Vrsto je let so se občanke in občani Jesenic 1. avgusta v velikem številu udeleževali spominske slovesnosti, ki je potekala pri spomeniku na Obranci na Mežakli, kjer se je leta 1941 Cankarjeva četa spopadla z Nemci. Zdaj je

ta slovesnost na Jesenicah, k spomeniku pa delegacija položi venec. Letos so to storili dan pred slovesnostjo, v delegaciji pa so bili podžupan občine Jesenice Miha Rebolj, član ZZB NOB Jesenice Izidor Podgornik in predsednik sveta KS Blejska Dobrava Anton Hribar (na sliki). Občina Jesenice skrbi za urejenost spomenika na Obranci, letos je okoli njega namestila novo ograjo.

Besedilo in foto: Janko Rabič

Ribnica na Pohorju:

Svojo tradicionalno proslavo so člani krajevne organizacije ZB Ribnica na Pohorju letos pripravili v kraju Josipdol, ki je del šestih naselij v občini Ribnica na Pohorju. Tukaj je prav na ta dan, 12. avgusta 1941, Pohorska partizanska četa uspešno napadla nemško orožniško postojanko. Življenje sta izgubila komandir postaje Pildner in župan Witzmann, zato so Nemci iz Ribnice v mariborske zapore odpeljali enajst talcev.

V noči na 4. december 1942 je Pohorski bataljon, ki ga je vodil Dušan Kveder - Tomaž, napadel poslopje menze v Josipdolu, kjer je imel sedež SS, ter uničil vse akte podjetja kamnoloma Deutsche Stein und Erdwerke lastnika Himmlerja. Ribnica z okolico je bila že od maja leta 1941 množično vključena v narodnoosvobodilni boj in je za svobodo dala 44 žrtev.

V spomin na številne dogodke na našem Ribniškem Pohorju je kot slavnostni govornik spregovoril pisatelj **Tone Partljič** in poudaril veliki pomen

pohorskega prebivalstva v sodelovanju med NOB. Koliko nam pomenijo močne vrednote iz NOB, kako znamo te vrednote živeti in jih prenašati iz roda v rod ter jih medsebojno in s skupnimi močmi uresničevati, pa smo potrdili s slavnostno zaobljubo ter s podpisom listine o medsebojnem sodelovanju med KO borcev za vrednote NOB Ribnica na Pohorju in KO borcev za vrednote NOB Konovo občine Velenje, s katerimi sodelujemo že dvanajst let. Še posebno smo veseli, da so se našemu vabilu na prireditev odzvali številni člani borčevskih organizacij iz drugih krajev Slovenije ter člani drugih veteranskih in domoljubnih društev. Proslave so se udeležili tudi župana Občine Ribnica na Pohorju Srečko Geč in Občine Radlje ob Dravi Alan Bukovnik, ki je tudi predsednik ZZB za vrednote NOB Radlje ob Dravi,

ter podžupan Občine Poljčane Franc Valant, predsednik OO ZZB za vrednote NOB Poljčane Karl Mali in član KO ZB NOB Dečkovo naselje v Celju Maksimiljan Klemen.

V kulturnem programu so sodelovali: pevke Mladinskega pevskega zbora in člani Moškega pevskega zbora Stane Sever, recitatorji pod vodstvom Jasne Ledinek, Pihalni orkester Radlje ob Dravi pod vodstvom Dejana Kusa ter Anže Krevh, svetovni mladinski prvak v igranju na diatonično harmoniko. Prireditev je povezovala Kaja Forneci.

Maksimiljana Ladinek; foto: Ingrid Ladinek Korez

Vuzenica:

V okviru Vuzeniških dni smo člani Občinskega odbora ZB Vuzenica sodelovali na kulinarčni tržnici z imenom Mola ižina, ki je potekala sredi avgusta v prireditvenem šotoru na igrišču Osnovne šole Vuzenica. Po predhodnih pripravah smo se na ta dan v šotoru dobili štirje člani in en simpatizer Občinskega odbora ZB Vuzenica ter si nadeli ime Borci. Odločili smo se, da bomo za Molo ižino skuhali pravi partizansko vojaški pasulj. V ta namen smo v šotoru postavili kotel za kuhanje in kuharske pripomočke ter začeli

kuho. V velikem loncu smo kuhali fižol tetovec, v kotlu, ki mu pri nas rečemo alfa, pa smo pražili čebulo. Na svojem prostoru smo postavili lutko, ki je bila oblečena v pravo partizansko uniformo, glavni kuhar in njegovi pomočniki pa smo na glavah nosili titovke s proletarsko rdečo zvezdo in vtisnjanim srpom in kladivom rumene barve – tisto rdečo zvezdo, ki je simbol upora, svobode in zmage nad fašizmom in nacizmom. Ali kot je zapisalo Evropsko sodišče za človekove pravice; jasno je, da ta zvezda še vedno simbolizira mednarodno delavsko gibanje, ki se bojuje za pravičnejšo družbo, in kot taka ne more biti prepovedana.

Seveda je bilo opravil še veliko: od rezanja mesa, slanine do priprave začimb, da bo pasulj pravega okusa. Čeprav sami v pasulju nismo našli pomanjkljivosti, smo za nevtravno mnenje pobarali še Matjaža in ta je strokovno ugotovil, da je vse tako, kot mora biti: od teksture, okusa in videza do količine skuhanega. Vmes smo odgovarjali še na vprašanja novinarjev in izmenjali mnenja z obiskovalci. Razdelili smo več kot dvesto obrokov pasulja, posebno smo se razveselili odličnih pohvale tistih, ki so naš pasulj pokusili. Sestavine za naš partizanski vojaški pasulj: fižol tetovec, domača rdeča čebula, pohorska voda in slanina. Za druge sestavine pa smo Borci sklenili, naj ostanejo male skrivnosti malih mojstrov kuhanja!

Občinski odbor ZB Vuzenica

Novi Kot in Stari Kot:

Vasici Novi Kot in Stari Kot sta v občini Loški Potok, ob meji s Hrvaško (Čabar - Prezid). Krajanji, praporščaki in številni člani združenja borcev za vrednote NOB Kočevje in KO ZB Draga so se poklonili spomenu žrtev iz leta 1942, ko so italijanski okupatorji ustrelili več talcev, domačine pa izgnali v taborišča smrti. Tam je za vedno ostala polovica interniranih. Obe vasici so Italijani v ofenzivi popolnoma požgali. Še danes so vidna obzidja razdejanih domačij. Zaradi odmaknjenosti, izgubljenih vaščanov v vojni in težke povojne obnove vasici nikoli nista znova popolnoma zaživele.

Slovesnost je bila pri spomeniku žrtev v Novem Kotu. Zbrane je nagovoril **Janko Veber**, poslanec v državnem zboru. O grozodejstvih taborišč so govo-

rile pesmi Antice Marijanac in Toneta Šepca. Spomini na žrtve domačinov so vedno stresni. Ob polaganju venca in prižigu sveče je žalostinko izvedla godba Kovinoplastike Lož. Svoj del je k slovesnosti prispevala tudi pevska

skupina domačinov Binklarji. Najvišje priznanje za podporo pri ohranjanju spomenikov in tradicije na območju KO ZB Draga so izročili županu Občine Loški Potok Ivanu Benčini.

Kljub visoki temperaturi so se številni obiskovalci poklonili spomenu na žrtve, melodije bojnih pesmi, ki so jih izvajali člani godbe Kovinoplastike Lož, pa so prireditvi dale posebno slovesen poudarek.

Irena Klepac; foto: Daniel Divjak

Polom:

Prvo soboto v avgustu je v Polomu pri Kočevju potekala spominska slovesnost, posvečena 73. obletnici ustanovitve in bojev jurišnega bataljona XVIII. divizije in 75. obletnici roške ofenzive. Pred osrednjo prireditvijo je delegacija KO ZB Stara Cerkev, ZB NOB Novo mesto in Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto ob krajšem kulturnem programu položila vence in prižgala

sveče v spominskem parku na pokopališču v Starem Logu. Na pokopališču v Polomu pa je v spomin padlim ob krajšem kulturnem programu na tamkajšnji spomenik položila venec delegacija ZB NOB Kočevje.

Na osrednji prireditvi, ki je potekala pri vaškem domu v Polomu, je udeležence slovesnosti pozdravil predsednik KO ZB Stara Cerkev Dušan Vidmar. Slavnostni govornik je bil **Ladislav Lipič**, predsednik Zveze vojnih veteranov za Slovenijo. V svojem nagovoru je osvežil spomin na slavne dni naše zgodovine, tako na NOB kot na osamosvojitveno vojno, in spomnil na vrednote, na katere ne smemo nikoli pozabiti. Sledil je bogat kulturni program, ki ga je povezovala Irma Grbec. Ob koncu pa je Jože Oberstar, predsednik ZB NOB Kočevje, izročil posebno priznanje ljudskim pevkam Mavrica in Irmi Grbec za večletno sodelovanje pri pripravi in izvedbi programa.

Jože Oberstar; foto: Daniel Divjak

Planina Kuhinja:

V nedeljo, 10. septembra, se je pri planinski koči na planini Kuhinja kljub zelo slabemu vremenu zbralo nekaj nad osemdeset udeležencev, da bi počastili spomin na partizanske boje v Krnskem pogorju v drugi svetovni vojni. Organizatorji prireditve KO ZB Kobarid, Planinsko društvo Kobarid in Zdru-

ženje borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin so pripravili kulturni program, v katerem so sodelovali učenci OŠ Simona Gregorčiča, recitator Matej Muznik in Moški pevski zbor Justina Kogoja Dolenja Trebuša.

Slavnostni govornik je bil zgodovinar in publicist dr. **Jože Pirjevec**. V svojem govoru je poudaril, da je bilo Krnsko pogorje v prejšnjem stoletju pomembno, a tudi krvavo območje v zgodovini slovenskega naroda in da sta ga zaznamovali obe svetovni vojni. Narodnoosvobodilni boj je na tem območju pustil veliko dediščino. Spomniti se je treba Kobariške republike, nastanka Goriške divizije, Brigade Srečka Kosovela, ki je prišla v te kraje februarja leta 1944, in pohoda partizanskih enot v Slovensko Benečijo na začetku maja leta 1944. V času, ko so se zahodni zavezniki izkrkali v Normandiji, so idrijsko-tolminski odredi prispevali k skupnemu naporu za poraz nacizma. Tudi več kot sedemdeset let po koncu morije druge svetovne vojne pa se del našega naroda še ni znebil tega in priznal, da smo bili tudi Slovenci del zmagovite koalicije v drugi svetovni vojni in da sta upor in boj partizanov na naših tleh bila tudi boj, ki je v letu 1991 privedel do lastne države.

Praporščaki Društva Sever, Zveze veteranov vojne za Slovenijo, Društva

TIGR in borčevskih organizaciji so še polepšali kuliso prireditve. Predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Grosuplje Miloš Šonc se je ob koncu zahvalil organizatorjem ter društvom in posameznikom predal spominske kovance svoje organizacije. Čeprav v koči ni bilo prostora za vse, se je druženje nadaljevalo pozno v popoldan.

Vojko Hobič

Vuzenica:

V soboto, 19. avgusta, je v okviru Vuzeniški dnevov na Sv. Primožu na Pohorju potekala tradicionalna prireditev Dan domoljuba z uro zgodovine in kulturnim programom. Gost ure zgodovine je bil borec Zidanškove brigade Franc Bera, ki je letos dopolnil 90 let. Program je povezoval Srečko Lampret, na začetku pa je zbrane nagovoril župan Občine Vuzenica Franjo Golob. Prisotni so bili tudi praporščaki. V pogovoru, ki ga je povezoval Bogdan Ladinik,

je Franc Bera opisal medvojne dogodke in predstavil svoj današnji pogled na takratne in sedanje čase. V uri zgodovine je sodeloval še Karli Kotnik. Ob koncu pa je Franc Bera slovesno predal naloge Odbora Zidanškove brigade predsedniku Občinskega odbora ZB Vuzenica Stanku Nagliču.

Sledil je še kulturni program, v katerem so z recitacijami sodelovali učen-

ke Osnovne šole Vuzenica in člani ansambla Diaton. Za prijetno druženje borcev, praporščakov, članov Združenja borcev za vrednote NOB, častnikov in veteranov vojne za Slovenijo in članov Policijskega veteranskega združenja Sever za Koroško in številnih drugih udeležencev so tudi tokrat odlično poskrbeli člani Turističnega in športnega društva Sv. Primož na Pohorju – Šentjanž nad Dravčami.

OO ZB NOB Vuzenica

Štjak:

Občina Sežana praznuje 28. avgusta svoj občinski praznik v spomin na leto 1941, ko je v gozdove Gornje Branice in na Kras kot prva partizanska enota na Primorskem prišla Dolganova četa, ki je štela sedem partizanov, in začel se je oboroženi upor proti okupatorju. Občina Sežana, Združenje ZB za vrednote NOB Sežana, KS Štjak in LD Vrhe prirejajo vsakoletno tradicionalno srečanje na Ocinci pri Štjaku.

Številne navzoče ob praporih, še živeče borce ter predstavnike veteranskih organizacij, častnega sežanskega občana Viktorja Saksido in častnega

predsednika sežanskega borčevskega združenja Emila Šrklija sta pozdravila sežanski župan Davorin Terčon in predsednik sežanske borčevske organizacije Bojan Pahor. Slavnostna govornica je bila poslanka v državnem zboru **Violeta Tomič**. Poudarila je vlogo NOB in aktualna družbenopolitična vprašanja v današnjem času. »Boj proti okupatorju ni samo boj proti tuji nadvladi, za narodno ohranitev in osvoboditev, temveč je tudi boj za socialno osvoboditev izpod domačih in tujih izkoriščevalcev, boj za pravičnejšo družbo in socialno enakost. Večino tega, kar so borci s krvjo izbojevali, smo izgubili v dveh desetletjih tako imenovane samostojnosti. Zdaj nam vlada mednarodni kapital s pomočjo domačih izdajalcev,« je med drugim dejala Tomičeva. Za uspešno izpolnjevanje nalog borčevske organizacije ter uveljavljanje in razvijanje izročil NOB so podelili priznanja s plaketo Mihaele Škapin - Drine. Prejeli so jih: Stane Uršič, Gabrijel Jeram, Drago Žnidaršič, Jožef Husu, Robert Živic in Alojz Šprohar. Državno borčevsko priznanje pa je šlo v roke Borisu Hrobatu. Kulturni program pa so oblikovali: Kraška pihalna godba Sežana ter pevci mešanih pevskih zborov Cominum iz Komna in iz Divače.

Besedilo in foto: Olga Knez

Tolminski Lom:

Zadnje nedeljo v avgustu se je množica prisotnih na domačiji pri Malenču v grapi pod Tolminskim Lomom spomnila pred 75 leti padle prve partizanke na Primorskem, Vide Krošelj - Marjance, doma iz Cerknice. Na Tolminsko je prišla s 94-članskim Loškim odredom, ki se je oktobra 1942 razdelil na dve skupini ter z eno enoto okrepil primorske partizanske enote na severnem, z drugim delom pa na južnem Primorskem. V odredu je bila tudi deklinška četa, ki se je prav tako razdelila. Na poti proti severu je Marjanco v deževnem vremenu in na hitrem pohodu obutev tako ožulila, da je okrevala na kmetiji pri Malenču. Italijanska vojska je 12. novembra izvajala zloglasno veliko čiščenje terena. Domači gospodar je zato, da Marjance ne bi dobili na domačiji in ker ni mogla hoditi, naložil dekle na hrbet in ga nesel v zavetje gozda. Strelji iz italijanskega orožja so pokosili oba. Marjanco do smrti, gospodar pa je bil hudo ranjen, a je preživel. Ta dan je padlo še nekaj partizanov, med njimi dva brata Maslo, ki sta pokopana v Avčah, saj je čiščenje terena zajemalo

območje od Avč do Loma.

Vsaki pet let, ob okroglih obletnicah, Združenje za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin skupaj s KO ZB Most na Soči pripravi slovesnost v spomin

na prvo padlo partizanko na Primorskem. Na letošnji slavnostni prireditvi je prisotne nagovoril predsednik severnoprimskega sveta Združenja borcev NOB **Rino Velikonja**. V svojem govoru je poudaril velik pomen upora Primorcev vse od predvojnih akcij TIGR-a do odpora vseh domoljubnih ljudi proti fašizmu in nacizmu vse do konca vojne. Še poseben slavnostni pomen vsem tem dogodkom pa daje dejstvo, da letos mineva tudi 70 let od priključitve Primorske k matični domovini. Prisotne je nagovoril tudi župan Občine Tolmin Uroš Brežan. V kulturnem programu so nastopili pevci moškega zbora Kazimir Nanut iz Kanala, mešani kvartet iz Tolmina, učenka OŠ Most na Soči in recitator.

Besedilo in foto: Vojko Hobič

Janžev Vrh:

V prostorih gostišča Kostanj na Janževem Vrhu v Občini Radenci so se na začetku septembra sešli člani izvršnega odbora ZZB za vrednote NOB Gornja Radgona, ki pod vodstvom Valerije Červič združuje 331 članic in članov v štirih krajevnih organizacijah: Apače, Gornja Radgona, Radenci in Videm ob Ščavnici. Kot so povedali, so letos opravili že 31 dejavnosti, ki se jih je udeležilo 421 članic in članov.

Člani krajevne organizacije ZB Gornja Radgona, ki je med njimi najštevilnejša, so se udeležili štirih dogodkov (Osankarica, Murska Sobota, pohod ob Muri, Črnci), udeležilo se jih je 112 članic in članov. Tudi v ZB Apače so se udeležili štirih dogodkov (Osankarica, Poljana, pohod ob Muri, Črnci) z 88 članicami in člani; krajevna organizacija Videm ob Ščavnici se je udeležila petih prireditev (Osankarica, Dan OF, ob Muri, Črnci, Videm) s 110 članicami in člani. Krajevna organizacija ZB Radenci pa je v tem času naštel kar 18 dejavnosti (Osankarica, Dražgoše, Monošter, Črnske meje, Dan OF, dvakrat so obiskali Vrt Petanjci, Serdica, tri prireditve v Murski Soboti, pa na Poljani,

Menini, v Pivki, udeležili so se pohoda ob Muri, Črnci, ter prireditev na Ptujcu in v Ljubljana), skupaj je bilo kar 111 udeleženk in udeležencev.

Dejavnosti bodo nadaljevali do konca leta. 20. septembra so obiskali Trst in si ogledali taborišče Rižarno ter se srečali z zamejskimi Slovenci. Obisk je pripravila KO ZB Apače, udeležili pa so se ga člani vseh štirih krajevnih

organizacij. Pred koncem oktobra bodo pripravili spominske komemoracije ob spomenikih NOB, krajevna organizacija v Radencih sredi novembra pripravlja pogovor z zgodovinarjem dr. Marjanom Žnidaričem, predvidene pa imajo tudi obiske članic in članov na domu.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Uskovnica:

Prvo soboto v septembru so članice in člani ZB KO Jesenice ob pomoči ZB KO Bohinjska Bistrica, Polje Bohinj in Srednja vas na partizanski Uskovnici pripravili proslavo v čast in spomin na 30. avgust leta 1944, ko je bil ustanovljen Jeseniško-bohinjski odred. Najprej je spregovoril predsednik KO ZB Bohinjska Bistrica Ljubo Sušnik, v kulturnem delu slovesnosti pa so sodelovali harmonikar Jan Šubelj in spremljevalec na ukulele Emil Šubelj ter recitatorja Bojan Dornik in Stanko Zupan. Slavnostni govornik je bil dr. Aleksander Klinar, predsednik ZZB NOB Jesenice. Slovesnosti so se poleg številnih praporščakov udeležili tudi predsednica ZZB NOB Radovljica Da-

narodov, slovenski narod in slovenska država pa ne bi več obstajala! Očitno torej danes znova tako v Sloveniji kot vse bolj v celotni Evropi velja: smrt fašizmu, svoboda narodu!»

V kulturnem programu so sodelovali učenci Osnovne šole Davorina Jenka Cerklje, Janja in Nuša Petrič z mentorico učiteljico Matejo Repnik in godbeniki KD Godba Cerklje pod vodstvom dirigenta prof. Tomaža Kukoviča. Slovesnosti se je kljub slabemu in meglenemu dnevu udeležilo več kot sto članov in simpatizerjev ohranjanja tradicije NOB. Po slovesnosti je sledilo tovariško druženje pri Prgoznkovi planšariji.

Besedilo in foto: Božo Janež

Ljubljana:

Petnajstega avgusta so se člani republiškega odbora VOS OF (Varnostno-obveščevalne službe) in VDV (Vojska državne varnosti) zbrali pri spomeniku VOS v Šiški v Ljubljani in počastili spomin na ustanovitev te službe. Ob spomeniku, h kateremu so položili cvetje, so obudili spomin na ustanovitev in delovanje VOS. Vodstvo OF je namreč kmalu po svoji ustanovitvi ugotovilo, da za uspešen odpor proti okupatorju potrebuje tudi dobro organizirano obveščevalno službo, ki bo pridobivala podatke o namerah in aktivnostih okupatorja. Za vodjo VOS so imenovali Zdenko Kidrič Marjeto. Akcije VOS proti vodilnim domačim sodelavcem okupatorja so med drugim prepre-

čile širjenje takšnega sodelovanja. S svojim delovanjem, kamor je sodilo pridobivanje podatkov, reševanje aktivistov iz zaporov, varovanje Kričiča, radia OF in drugimi podobnimi dejanji so si pripadniki organizacije med Ljubljančani pridobili velik ugled. Ko se je vodstvo OF preselilo iz Ljubljane, se je preselilo tudi vodstvo VOS, po vsej Sloveniji pa so pričeli ustanavljati njihove enote, ki so imele med osnovnimi nalogami poleg zbiranja podatkov in obveščevalnega dela tudi varovanje aktivistov OF. Ko je vodstvo OF januarja 1944 ustanovilo Upravo državne varnosti (UDV), je delovanja VDV in VOS preneslo v to organizacijo.

Odbor VOS in VDV

nijela Mandeljč, predsednik društva izgnancev KO Bohinj Jakob Medja in še živeči borci: Ivanka Malej iz Laškega Rovta, ki je med drugim sodelovala pri šivanju zastave Jeseniško-bohinjskega odreda, Anton Mrak iz Lancovega in Anton Korošec iz Gorjuš.

Slavnostni govornik dr. **Aleksander Klinar** je v svojem govoru orisal nastanek in zgodovino Jeseniško-bohinjskega odreda od ustanovitve dalje. Opozoril pa je na dogajanja zadnjih let, ki niso prav nič naklonjena spomenu na številne žrtve, in poudaril, da protipartizanska gonja še vedno poteka. A danes vemo, da zgodovine nihče ne more prelisičiti, tudi belogardisti in domobranci ne, in da je njihovo obtoževanje komunizma samo poskus, da bi oprali svoje umazane izdajalske duše. V nadaljevanju je govornik poudaril, da smo lahko ponosni na to, kar so borci in komunisti dali ljudstvu po letu 1945, saj zgodbe o lepšem življenju delavcev in kmetov niso bile prazne obljube in oguljene fraze. Spomnil nas je, da so letos volitve, in poudaril, naj razmislimo, komu bomo namenili svoje glasove – predvsem tistim, ki imajo trdne socialne programe in ki priznavajo partizanski boj.

Martin Gorišek; foto: Dušan Bavčar

Cerklje na Gorenjskem:

ZZB za vrednote NOB Kranj, OO Cerklje na Gorenjskem, je na planini Jezerca pod Krvavcem 9. septembra obudila spomin na dogodke pred 75 leti. Na pohodu 2. grupe odredov z Dolenjskega na Štajersko je 13. avgusta 1942 nad Davovcem v boju z nemškimi policisti in raztrganci padlo 16 borcev te enote in Krvavške čete – Kokrškega odreda, do 20. avgusta 1942 pa v okolici Jezerc in drugod pod Krvavcem še osem borcev obeh enot in en civilist.

Slavnostni govornik, dr. **Dušan Plut**, je v svojem govoru opisal trnovo pot 2. grupe odredov, da bi s čim manj izgubami prešla na Štajersko širiti upor proti okupatorju in da bi preprečila izseljevanje Slovencev. Govoril je o sodelovanju s partizansko enoto na območju Krvavca, o ohranjanju in branjenju zgodovinske resnice o partizanskem boju, o narodni spravi. Dodal je: »Strinjam se z verzom pesnika belokranjskih korenin Otona Župančiča, ki je zaklical: 'Domovina je ena, vsem nam dodeljena.' A dodajam – brez partizanskega upora in njegovega doprinosa k zmagoviti svetovni protifašistični koaliciji bi bilo ozemlje Slovenije danes prebivališče takratnih okupacijskih

Andrej Mohar - Ponosni na prednike

O vlogi Slovencev v koroškem odporu

Andrej Mohar, glavni tajnik Zveze koroških partizanov, je maja izdal dvojezični zbornik z naslovom *Ponosni na prednike* (Stolz auf die Vorfahren) in ga najprej predstavil v domačem Bilčovsu na Koroškem. V knjižnem delu je zbral pričevanja Slovencev z avstrijskega Koroškega o terorju med drugo svetovno vojno. Knjiga je pritegnila precejšnjo pozornost, saj sta uvodni besedi napisala tudi župan občine Bilčovs Manfred Maierhofer in deželni glavar Peter Kaiser.

// BESEDILO: Andrej Mavri

Po mnenju Moharja je delo namenjeno tudi aktualni avstrijski politiki, da razmisli o pomenu prispevka slovenske narodne skupnosti k uporabi, ki je bil po zmagi nad nacifašizmom poročilo za vnovično samostojnost in neodvisnost Avstrije. Slovenska narodna skupnost je namreč v partizanih plačala velik krvni davek za doseg tega cilja.

Knjigo je Andrej Mohar spomladi predstavil ponekod v Sloveniji, predstavitev bo nadaljeval jeseni. Na predstavitvi v Muzeju novejšje zgodovine v Celju se je z njim pogovarjal direktor, dr. Tone Kregar. Obiskovalci so v bogati razpravi primerjali razmere na avstrijskem Koroškem in v Celju pod terorjem nacistič-

nih okupatorjev. Na povabilo Združenja borcev za vrednote NOB Slovenska Bistrica in Zavoda za kulturo je Mohar delo predstavil še na gradu v Slovenski Bistrici, skupaj s televizijskim dokumentarcem *Pregnani zaradi slovenstva*, ki ga je avtor kot dolgoletni novinar pripravil za slovenski program avstrijske radiotelevizije ORF. Spomladanske predstavitve knjige je sklenil v Muzeju Laško, kjer so primerjali okupatorske zločine v letu 1942 v Laškem in na južnem Koroškem. Takrat so na Koroškem izgnali največ slovenskih družin, v Laškem pa so tisto leto ustrelili največ talcev, ki so jih julija in avgusta odvedli v celjski Stari pisker.

Razprava v Laškem je izzvenela v pobudi oziroma zahtevi, da moramo pro-

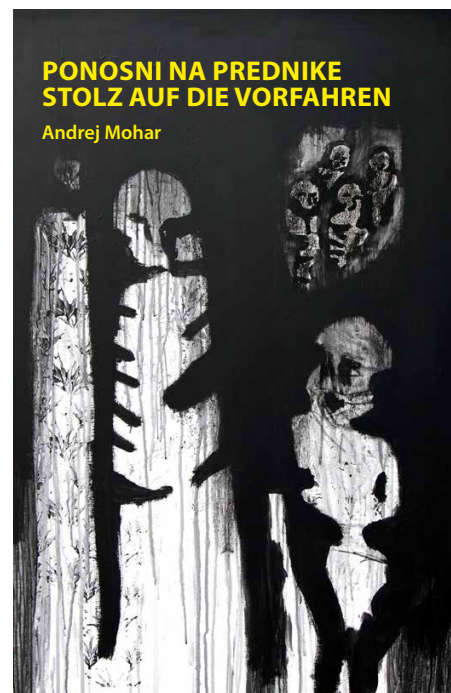

Predstavitve v Celju: Andrej Mohar in dr. Tone Kregar

tifašisti v Sloveniji sedanje generacije bolj odločno seznanjati z okupatorskimi zločini in pomenom upora. Številne spominske slovesnosti po Sloveniji očitno niso dovolj, saj se tam dobivamo tisti, ki spoštujemo narodnoosvobodilni upor. Mlajše generacije, ki o vojni, uporu in žrtvah ne vedo skoraj nič, pa tudi na te slovesnosti ne hodijo prav v velikem številu. Upiranje borcev za vrednote NOB petindvajsetletni intenzivni protipartizanski propagandi se ni izkazalo za najbolj uspešno. Nujne so spremembe v dosedanjem delovanju borcev za vrednote NOB, da iz mlačnosti in skrbi, da se ne bi komu zamerili in izpadli kot »komunisti«, preidemo v odločne in odmevne, tudi provokativne dejavnosti. Bodimo ponosni na prednike in poskrbimo, da njihove žrtve izbrskamo iz pozabe! To je naša dolžnost, med drugim pripoveduje Andrej Mohar na svojih predstavitvah. ●

Predstavitve knjige v Muzeju Laško: Andrej Mohar, Andrej Mavri in Tomaž Majcen, vodja Muzeja Laško

Ni prostora za nostalgijo

Zveza borcev je nostalgično gibanje. Ohranja tradicijo, skrbi za spomenike, zaznamuje pomembne dogodke iz slavnih dni narodnoosvobodilnega boja in revolucije. To je razumljivo. Tisti, ki so se zares bojevali, jih imajo že krepko čez devetdeset, vsi drugi smo zgolj potomci teh, ki so nam prinesli svobodo in socialno pravičnost. Pa tudi mi smo po večini že bolj ali manj v jeseni življenja, sprizajnjeni z dejstvom, da smo le nemočni opazovalci tega, kar se dogaja z nami in našo domovino.

A zdaj ni čas za nostalgijo in malodušje! Kajti tako kot se je ob osvoboditvi zgodila revolucija, se je ob osamosvojitvi zgodila kontrarevolucija. Ki še traja. In nam jemlje vse: svobodo, socialno varnost, človeško dostojanstvo, prihodnost naših otrok. Poveljuje kolaboracijo in veleizdajo. Razprodaja nekdanjo družbeno lastnino in s tem spodkopava naše gospodarske temelje. Nas že 25 let uspešno prepričuje, da sta na svetu dve vrsti ljudi in da smo mi tista druga vrsta. Da se ne da nič storiti.

Zdajšnji trenutek zahteva od Zveze borcev, da se opredeli do stanja v državi, pokaže smer, v katero bi se morala naša družba razvijati. Preseči moramo družbeno razslojevanje, korupcijo, malomaren odnos do narave, sovražstvo in politično zbežnost. V ta namen moramo: vzpostaviti ustrezno razmerje med najnižjo in najvišjo bruto plačo; uvesti delavsko solastništvo; uveljaviti javno šolstvo in zdravstvo; zagotoviti učinkovito sodstvo in enakost pred zakonom; uveljaviti trajnostni razvoj; dosledno uveljaviti ločitev Cerkve od države; se jasno, a vendar strpno opredeliti do preteklosti; izstopiti iz Nata, ki se zapleta v vedno nove in nove vojne po ameriški volji; redefinirati odnose z Evropsko unijo in sosednjimi državami, predvsem s Hrvaško.

Sami res ne moremo preobrniti toka zgodovine, lahko pa spodbudimo javno razpravo, zanetimo v ljudeh iskro upanja in jih aktiviramo. Predvsem pa lahko podpremo tiste politične sile, parlamentarne in zunajparlamentarne stranke, ki so pripravljene delovati v tej smeri. Ne pozabimo – volitve so prihodnje leto.

Tukaj seveda naletimo na težavo. Poleg desnih sestavljajo naš politični prostor le še skrajno desne stranke.

Stranka modernega centra, ki je na prejšnjih volitvah zmagala s poštenostjo in moralno neoporečnostjo, je kot s tankom povozila svoja visokolete-

ča moralna načela, uresničila ni nobene od predvolilnih napovedi, uspešno pa razprodaja naša podjetja in pridno nabira zvezdice in čebelice pri Evropski uniji.

Socialni demokrati, ki so pod Pahorjem in Lukšičem pokazali vso svojo neučinkovitost in ponigličnost, so pod novim vodstvom sicer spremenili retoriko, ne pa tudi dejanj in – njihov predsedniški kandidat je Borut Pahor.

Svetla točka med parlamentarnimi strankami je Levica, ki pa, kot se za vsako pravo levo stranko v nastajanju tudi spodobi, še vedno išče samo sebe. Predvsem pa je kadrovske tako podhranjena in neizkušena, da četudi bi ji uspelo sestaviti vlado, ne bi znala vladati.

Pozitivna Slovenija, ki je edina pripravila konkreten gospodarski program in bi ga tudi učinkovito izvedla, to je Jančič s svojim delovanjem že dokazal, pa je v črepinjah zunaj parlamenta.

A če za koga, mora za borce veljati: čim hujše so težave, tem večji je izziv. Prepričan sem, da v Sloveniji obstajajo pozitivne in sposobne sile. Treba jih je le poiskati, aktivirati in združiti. Začeti pa moramo pri sebi.

Zato pozivam predsednika Zveze združenj borcev, da se opredeli do stanja v državi, pokaže smer, v katero bi se morala država razvijati, in predstavi načine, kako to doseči. Člane predsedstva, predsednike krajevnih organizacij in vse, posebej pa Mlade borce, pozivam, da mu pri tem pomagajo s predlogi, podporo in aktivnim sodelovanjem.

Jurij Černič, Ljubljana

Naj bo sprava res sprava

Postavili smo spomenik v spomin vsem žrtvam vojne in z mislijo na spravo. Ampak sprava mora temeljiti na resnici in poštenju. Ob tem smo spet poslušali govorance o tem, kako nujno je bilo treba leta 1941 ustanovljati vaške straže. Pravijo, da zato, ker so komunisti pobijali njihove ljudi. Zamolčali pa so, da so ti izdajali okupatorju zavedne člane OF. Rečeno je bilo, da smo se partizani borili za komunistično oblast in proti veri. Kot udeleženec NOB lahko trdim, da smo v partizanske vrste vstopali le z mislijo na obrambo domovine. Nacisti in fašisti so želeli uničiti slovenski narod in partizani smo se jim uprli. To je resnica, ki je nihče ne more zanikati. Zato pa spada partizanska vojska v koalicijo zmagovitih sil druge svetovne vojne.

Prav tako pa obstaja še eno dejstvo,

ki ga tudi nihče ne more zanikati, pa bi ga radi: da so domobranske sile prisegle nacistični oblasti in sprejele njeno orožje. Kako se imenuje nekdo, ki se bojuje skupaj z okupatorjem? Ne moreš ga imenovati drugače kot domači izdajalec. S cerkvenih prižnic so župniki pozivali in nagovarjali vernike, naj vstopijo v domobranske vrste, in jih tako zavajali, da so postali izdajalci lastnega naroda. Zato Cerkev nosi glavno krivdo za tragedijo slovenskega naroda med drugo svetovno vojno, ko se je brat obrnil proti bratu.

Nobeni zidovi ali spomeniki ne bodo pomagali do sprave, dokler se obe strani ne bosta resnično opravičili za svoje napake. Ampak te napake je treba priznati. »Desnica« naj končno prizna, da je med vojno napačno ravnala, »levica« pa naj prizna, da so bili povojni poboji pretirano maščevanje.

In končno si vsi skupaj priznajmo, da so se podobne tragedije dogajale tudi drugim narodom Evrope, ampak ti so te delitve pustili že za seboj in gledajo v prihodnost. Skrajni čas je, da to uspe tudi nam. Predvsem pa si moramo vsi skupaj prizadevati za mir in razumevanje, saj je vsaka vojna kruta in polna krivic ter prinaša takšne in drugačne delitve.

Ivan Urbančič, Mirna

Zasluzena kazen ali komunistično nasilje?

Po dveh prebranih knjigah z naslovom *Mučeniška pot v svobodo in Domobranski zločini* sem se odločil napisati ta članek. Na nekaterih cerkvah po Sloveniji so spominske plošče v spomin padlim domobrancem. To je tistim, ki so se bojevali na strani tistih, ki so napadli našo domovino in jo okupirali, izseljevali slovenski narod, požigali njihove domove, mučili in streljali naše ljudi po zaporih, jih pošiljali v taborišča, materam iz rok jemali otroke in jih pošiljali v tujino, vsiljevali našim ljudem svoj jezik in svojo »kulturo« in nam s tem namenili dobesedno narodovo smrt. Spominska plošča kot plošča, bi kdo dejal. To je sicer delno res, vendar zelo pomembna je prav njena vsebina, ki je lahko izkrivljena, kar v tem primeru nedvomno je in je tista, ki hoče prevaliti njihov veliki in krvavi madež kolaborantstva na prefirjen in njim znani način na druge.

Zločinov izdajalcev se ne da izbrisati z nobeno besedo in z nobenim čistilom, tudi z odkrivanjem novih spomenikov

na državni ravni ne. To so neizpodbitna dejstva. Napis na omenjenih ploščah se običajno začne z besedami: »Zaradi komunističnega nasilja ...« Kako podlo in do skrajnosti perverzno! Moskovska deklaracija, ki so jo podpisali »veliki trije«, je bila povod za obračun s kolaboranti po vsej Evropi po končani drugi svetovni vojni, tudi pri nas, saj smo del Evrope in del zmagovite koalicije. To je bila samo zaslužena kazen in obračun z izdajalsko sodrgo. Izdajstvo še nikoli ni bilo nagrajeno, tudi zablode sprave ne. Zato je govoriti in pisati o komunističnem terorju popolnoma neutemeljeno sprevrženo dejanje.

Kazen je razumljivo doletela tudi tiste, ki so se ne samo s puško v roki z ramo ob rami bojevali skupaj z okupatorjevimi vojaki proti partizanom, temveč tudi proti izdajalcem in tistim, ki so imeli te hrabre partizane, borce in poštene domoljube, ki so branili svojo napadeno domovino, za razbojnike, raztrgance, bandite, tolovaje itd. Eden od angleških članov vojaške misije v Sloveniji je celo nekoč dejal, da smo Slovenci blazen narod, saj smo bili poleg Angležev tako rekoč edini, ki smo se takratni ogromni nemški vojaški sili uprli z orožjem. Seveda so se pozneje uprli tudi drugi. Zato naj še enkrat ponovim, predvsem tistim, ki mi boste pošiljali anonimke, opremljene z različnimi sličicami in podlo vsebino, da je bil izvirni greh povojnih pobojev kolaboracija med drugo svetovno vojno, in pika, amen. Šlo je samo za kaznovanje izdajalcev in ne za komunistično nasilje. V tem je bistvena razlika.

Sicer pa, tri stvari iz obdobja druge svetovne vojne mi bodo ostale nepojasnjene. Prva se nanaša na lizunsko obnašanje SLS pred vojno, druga in zelo pomembna, zakaj je bilo v naši domovini toliko izdajstva, tretje, dokaj zapleteno vprašanje pa se mi poraja, zakaj je Adolf Hitler poleg Pariza obiskal le še Maribor.

Srečko Križanec, Štore

Breza v spomin na Vladimirja Kavčiča

Družina pisatelja Vladimirja Kavčiča, njegova žena Barbara Breclj in hči Lenka Kavčič, sta se odločili, da bosta ob PST v Murglah posadili mlado brezo v spomin na svojega moža in očeta. Vladimir Kavčič je bil znan slovenski pisatelj in vse od njenega nastanka leta 1989 do leta 2013 odgovorni urednik revije Svobodna misel. Je eden najzaslužnejših, da se je to glasilo slovenske borčevske organizacije obdržalo tudi v obdobju naše osamosvojitve in v turbulentnem obdobju tranzicije. Bil je tudi dobitnik Prešernove nagrade za življenjsko delo in človek, ki je izredno spoštoval delo društva Zeleni prstan v skrbi za PST in drevesa ob tej poti, ob kateri je tudi sam dolga leta živel. »Pohvalil je naše delovanje in v Svobodni misli objavil obširen članek, na naslovnici pa je bila objavljena fotografija posaditve drevesa ob POT. Ko sem bila pred kratkim v hiši, kjer je živel, me je prijetno spomnilo na njegov odnos do PST to, da ima v atriju hiše ohranjeno eno od napisnih tablic o saditvi 88 dreves za predsednika Tita – ljudje, ki niso znali ceniti tega spomenika, so jo namreč vandalsko odstranili s trase,« je v nagovoru ob posaditvi spomnila Nuša Kerševan, predsednica Zelenega prstana.

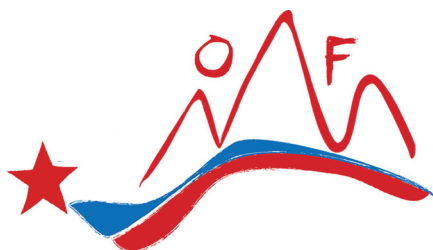

Srečanje na Puču

Letošnje tradicionalno srečanje borcev gorenjskih partizanskih enot ter vseh članov in prijateljev ZB je potekalo prvo nedeljo v septembru na Puču v Martinj Vrh. Navzoče je pozdravil predsednik škofjeloškega združenja Štefan Kalamar in ugotovil, da z udeležbo na tem srečanju dokazujemo, da nas je še veliko, ki cenimo vrednote NOB in spoštujemo boj partizanov, ki so z veliko ter junaško zmago izbojevali našo samostojno in neodvisno Slovenijo. Slavnostni govornik **Viktor Žakelj** je poudaril, da sta iskreno partizanstvo v drugi svetovni vojni vodila dva glavna motiva: svoboda in socialna pravičnost, ki sta še danes nedeljivi vrednoti. Zmagovitost partizanstva pa potrjuje, da je vodstvo narodnoosvobodilnega boja in socialne revolucije vedelo, kaj in kako ravnati, da kot narod preživimo in postavimo temelje socialno pravičnejše družbe. Spregovoril

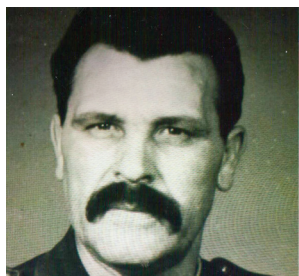
je tudi o spravi in o spomeniku sprave, o neposrečenem projektu, saj dva ločena bloka na robu spomeniškega prostora dejansko simbolizirata duhovno, miselno in politično razdeljenost. Na srečanju so podelili tudi priznanja najbolj zaslužnim članom. Ksenija Planinšek je prejela srebrno plaketo ZZB NOB Slovenije za dolgoletno delo na vseh nivojih v občinski organizaciji ZB za vrednote NOB Žiri, Marko Vrhunec iz Železnikov pa posebno priznanje praporščakom. Podeljenih je bilo še šest zahval za pomoč in podporo pri delovanju organizacije ZB NOB in ohranjanju vrednot narodnoosvobodilne boja Jožetu Prezlju, Franciju Lušini, Matjažu Hafnerju, Anici Pintar, Vladu Gantarju in Dragu Zupančiču.

Besedilo:
ZB NOB Škofja Loka; foto: Bojan Bertoncelj

Dragiša Dinčič

V 94. letu je po kratkotrajni bolezni naše vrste zapustil borec, partizan in stanovski tovariš, častnik JLA, polkovnik v pokoju Dragiša Dinčič. Rodil se je leta 1924 v Srbiji, v vasi Dečani ob bolgarski meji, kjer je v skromnem okolju preživel zgodnjo mladost in osnovno šolanje. Leta 1941 so v njegovo domovino vdrli bolgarski fašisti in začeli izvajati zločine nad srbskim narodom. Komaj 17-letni Dragiša se je pridružil narodnim borcem. Vstopil je v Vlasinski partizanski odred, pozneje v Crnotravski odred, da bi marca leta 1944 stal v vrstah 6. južnomoravske brigade, v kateri se je bojeval do osvoboditve južne Srbije. Konec decembra leta 1944 je prispel na sremsko fronto, tam so ga kot prekaljenega in pogumnega borca uvrstili v 1. proletarsko divizijo, ki je po osvoboditvi Zagreba nadaljevala bojno pot do Trsta. Jeseni 1945 so ga napotili na izobraževanje na Vojaško akademijo v Beogradu. Znova se je pridružil 1. proletarski diviziji v obrambi zahodnih meja. Služboval je v Vipavi, nato v Novem mestu, zatem pa do upokojitve v Ljubljani. Vmes je končal tudi šolanje na Višji vojni akademiji in v času službovanja opravljal številne poveljniške in štabne naloge, nazadnje je

bil načelnik oddelka za operativno-učne zadeve v poveljstvu 9. armade v Ljubljani.

Spomnim se ga živo, ko je bil del strokovnega tima in desna roka tedanjega načelnika štaba generala Jožeta Ožbolta. Oba sta bila znana po strokovnosti in natančnosti. Če je bil

general do nas podrejenih včasih oster, je tovariš Dragiša to zadevo omilil, kar je general vedno sprejel. Ni bil popustljiv, bil pa je razumevajoč in uvideven. Ko je svoje brke potisnil med zobe, smo vedeli, da nekaj ni prav narejeno, nato pa je pokazal, kaj moramo storiti, da bo prav. Tovariš Dragiša nam je bil ne samo starejši in izkušen stanovski tovariš, bil nam je tudi učitelj in predvsem prijatelj.

Po upokojitvi se je pridružil borčevski organizaciji in deloval v združenju Ljubljana Center, v katerem se je srečeval s tovariši iz partizanskih vrst iz celotne tedanje skupne domovine Jugoslavije. Njen razpad je težko dojel, vendar je osamosvojitve Slovenije sprejel kot vsi drugi državljani. Vse do zadnjega dne je verjel v vrednote narodnoosvobodilnega boja in jih zagovarjal.

Za svoje delo je dobil vrsto odlikovanj, pohval in nagrad, med njimi so red za hrabrost, red narodne armade s srebrno in zlato zvezdo ter lovorovim vencem, red za vojaške zasluge s srebrnimi in zlatimi meči ter veliko zvezdo, red dela, red bratstva in enotnosti. Svojo življenjsko sopotnico je spoznal kot mlad poročnik na Primorskem, kjer je poučevala primorske otroke v slovenščini. Tudi ona je med vojno pretrpela precej gorja, saj so jo kot sodelavko OF internirali v delovno taborišče v Nemčiji. Ustvarila sta si dom, rodila sta se jima otroka Slavica in Marko, ki sta dedku podarila tri vnuke in štiri pravnuke.

Milan Gorjanc

Dominik Pokeršnik

Na pokopališču v naši partizanski Ribnici na Pohorju smo se poslovili od svojega dolgoletnega člana Dominika Pokeršnika. Rodil se je v številni kmečki družini 27. januarja 1923 v

Zgornji Orlici. S petimi brati in dvema sestrama se je v varnem in skrbnem družinskem okolju izoblikoval v delovnega, poštenega in domoljubnega kmečkega fanta.

V takšno življenje je zarezala druga svetovna vojna in 19-letnega Dominika in dva starejša brata, Antona in Adija, so vpoklicali v nemško vojsko. Po usposabljanju v Münchnu je bil poslan v Holandijo, kjer je v nemški vojski prisilno služil kot vojak v težki artileriji. Po šestih mesecih je bil premeščen v Francijo, kjer je srečal brata Antona, ki je prav tako preživljal težke čase na bojiščih. Sledila je premestitev na bojišča v Sovjetsko zvezo, kjer je Dominik že občutil lakoto in pešanje nemške vojaške moči. Spomladi leta 1944

je bil na tritedenskem dopustu pri sorodnikih v Mariboru, tam so ga obiskovali starši. Po končanem dopustu pa se ni vrnil v Sovjetsko zvezo, temveč je pobegnil z vlaka in se s pomočjo brata Adija, ki je že sodeloval s partizani, vključil v Šerčerjevo brigado. Uspešno je končal šolanje in postal

kapetan v Šerčerjevi brigadi. Proti koncu vojne je družino zadela velika tragedija, saj je v Franciji padel brat Anton, blizu doma na Orlici pa brat Adi.

Dominik je po koncu vojne kot vojaški časnik služboval po raznih krajih Jugoslavije. Na prošnjo obupanih staršev, ki so v vojni izgubili dva sinova, se je vrnil domov in prevzel kmetijo. Leta 1959 se je poročil s svojo življenjsko sopotnico Vilhelmino, življenje sta podarila trem hčeram. S trdim delom in skupnimi močmi sta skrbela za družino, izšolala hčere in z ljubeznijo negovala urejeno kmetijo v objemu mogočnih gozdov, ki so dajali zavetje številnim borcem.

Ponosen je bil na vso svojo prehojeno pot in rad je dejal: »Vsem tegobam, s katerimi sem se v svojem življenju soočal, sem znal uspešno kljubovati. Tega te ne nauči nobena šola, temveč pomanjkanje in soočanje z grozotami, ki sem jih doživljal v drugi svetovni vojni. Upam, da se takšna zgodovina za naše potomce ne bo več ponovila.«

Maksimiljana Ladinek,

predsednica ZB NOB Ribnica na Pohorju

Viljem Černo

Le tri dni pred svojim 80. rojstnim dnem se je 21. julija letos za vedno poslovil veliki Slovenec Viljem Černo. Doma je bil na najzahodnejšem območju, kjer prebivajo Slovenci, in sicer v Bardu v Terski dolini.

Vse svoje življenje je posvetil ohranjanju slovenskega jezika in kulture med Slovenci v Videmski pokrajini, predvsem pa v Terski dolini, ki jo je neizmerno ljubil.

Viljem Černo je bil po poklicu profesor, po srcu in duši pa eden najvidnejših borcev

za ohranjanje slovenstva v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini. Njegovo delo ni pomembno le za Slovence v Italiji, marveč za ves slovenski narod.

Kot eden prvih slovenskih izobražencev v Benečiji je ogromno storil za njeno ozaveščanje. Pred skoraj petdesetimi leti je organiziral pošolski pouk slovenščine v številnih bene-

ških vaseh. Tedaj v Benečiji ni bilo nobene slovenske šole. Šele leta 1984 je nastal zametek današnje Dvojezične šole v Špetru, ki je edina šola v celotnem obmejnem pasu, v kateri se poučuje tudi v slovenskem jeziku. Bil je soustanovitelj Kulturnega društva Ivan Trinko in mnogo let njegov predsednik. Bil je med glavnimi organizatorji Dnevov emigranta in srečanj na Kamenici, kjer se je v mračnih letih Benečije zbiralo po več kot 5000 Benečanov. Po drugi svetovni vojni je Benečija do osemdesetih let doživljala nepopisen teror in ustrahovanje – tak, kakršnega ni doživela nobena slovenska pokrajina. In tem pritiskom se je Černo junaško uprl.

V Bardu je pred 50 leti ustanovil Center za kulturne in socialne raziskave ter etnografski muzej. Bil je več desetletij občinski svetovalec in predsednik pokrajinskega odbora SKGZ ter v deželni politični in kulturni vodstvi slovenske narodne skupnosti v Furlaniji - Julijski krajini.

Njegovo voditeljstvo, kulturno in politično delovanje je zgled največje požrtvovalnosti in poštenosti ter ljubezni do slovenstva. Njegovo pesniško ustvarjanje pa je poseben zaklad z najzahodnejšega roba slovenstva. Zaradi svojih odlik je Černo najbolj poznani in spoštovani Beneški Slovenec doma in v Sloveniji. Nikoli in nikjer ni zatajil svojega slovenskega rodu! Povezoval je ljudi dobre volje, Slovence, Furlane in Italijane. Nam v Posočju je odprl številna vrata in širil obzorja. Černo je bil kot viharnik z globokimi koreninami vraščen v beneško zemljo. Tega mogočnega drevesa niso mogli zlomiti niti silni viharji, ki so v času Černovega življenja nenehno divjali po Benečiji. Njegovo dolgoletno neutrudno razdajanje za slovenski življenj ni bilo zaman. Mladi rod prevzema pobudo v svoje roke in gradi na temeljih, ki so jih zgradili Viljem Černo in njegovi sotrudniki.

Odšel je neuklonljivi Čedermac in veliki Slovenec!

Zdravko Likar

Zvone Kržišnik

Na pragu letošnjega poletja je v 90. letu starosti umrl Zvone Kržišnik, novinar, publicist in šahovski mojster. Bil je med pionirji radijskega novinarstva, ki se mu je zapisal leta 1947, v svojih člankih, feljtonih, uvodnikih in komentarjih pa je gojil angažiran in izviren osebni slog. Številni Slovenci so ga cenili po nedeljskih enournih radijskih reportažah.

Na Radiu Ljubljana je delal 28 let kot novinar in urednik feljtonskih oddaj. Eno leto je urejal glasilo Občan, štiri leta je bil direktor slovenskega Tanjuga (1976–1980). Naši starejši bralci pa se ga bodo spomnili kot zadnjega urednika glasila

TV-15, predhodnice Svobodne misli in današnje Svobodne besede. Zvone Kržišnik je to glasilo urejal od leta 1983 do 1989. Poleg tega je bil tudi avtor publicističnih del Bitka na Sutjeski, Patrulja zvestobe (o kulturniški skupini v 14. diviziji) in Slovenski politiki izza pomladi narodov. Za novinarsko delo je dobil tri Tomšičeve nagrade in številna druga priznanja.

Njegova velika ljubezen, ki ga je razveseljevala vse do smrti, je bil šah. Leta 1963 je postal tudi šahovski prvak Slovenije.

J. H.

Katica Kolar

Konec maja smo se na brežiškem pokopališču poslovili od Katice Kolar. Rodila se je kot Jeleničeva Katarina 25. januarja 1926 v številni kmečki družini v Dolnjem Suhorju pri Metliki. Leta 1939 je izgubila očeta, nato pa je privihrala še druga svetovna vojna. Njeni starejši bratje in sestre pa tudi mati so se vključili v delo Osvobodilne fronte, še posebno brat Leopold, ki je bil eden prvih belokranjskih partizanov in organizatorjev odpora. On je Katico tudi seznanil z ilegalnim delom. Ta je začela izvajati odpor kar v meščanski šoli v Črnomlju, kjer je skupaj z revnejšimi otroki sabotirala pouk italijanske učiteljice

in nagovarjala otroke premožnejših staršev, naj bojkotirajo vstop v fašistično organizacijo JILL. Upri so se tudi novičarju domačega župnika, ki je fante starejših letnikov nagovarjal, naj vstopijo v vaše straže in k domobrancem.

Nato se je vrnila domov v Suhor in tam je pod bratovim vodstvom nadaljevala aktivistično delovanje. Zbirali so obleko, obutev, hrano in sanitetni material. Leta 1942 je postala sekretarka rajonskega odbora SKOJA, februarja 1943 pa še članica okrožnega komiteja SKOJA za Belo krajino. Leta 1943 se je udeležila skojevskega tečaja v vasi Ravnice, od 27. aprila do 1. maja 1943 pa je kot delegatka zastopala svoje okrožje na zboru aktivistov Slovenije na Pugledu v Kočevskem rogu.

Za partizansko gibanje je delala celotna družina z materjo na čelu. Bratje so bili ali v partizanih ali pa so za partizane opravljali terensko delo, sestre Rozalija, Martina, Jožica in Milka pa so delovale kot aktivistke na terenu in v partizanski tiskarni. 10. avgusta 1943 je Katica skupaj z dvema mladima skojevkama in Tončkom Jakovčičem iz Krasinca ob vračanju iz vasi Otok padla v zasedo. V streljanju so zadeli Tončka, ki ga je Katica zvelkla v Kolpo in se z njim skrila pod vrbe, drugi dve dekleti pa sta si življenje rešili s plavanjem na nasprotno stran reke. Vso noč je Katica držala ranjenega tovariša nad vodo in ga poskušala zvelči na varno. Italijani in belogardisti, ki so prečesavali teren ob reki, so ju zjutraj našli. Tončka so po hudem mučenju ustrelili, Katico pa pretepli in nezavestno zaprli najprej v Metliki, čez nekaj dni pa so jo odpeljali v sodne zapore v Ljubljani, kjer se je začela njena taboriščna kalvarija. Katico so leta 1944 poslali v taborišče Ravensbrück, nato pa so jo premestili v Buchenwald in na koncu v bližnjo tovarno streliva v Altenburgu.

Po koncu vojne je domov v Suhor prispela 13. junija 1945 tako sestradana in spremenjena, da je mati ni prepoznala. Čeprav izmučena od posledic vojne, se je zakopala v aktivistično in propagandno delo z mladimi, delovala je v Metliki in Trebnjem, nato pa opravila učiteljski tečaj in učila otroke na Gorenjskem in v slovenski Istri, kjer so jo imeli domačini neizmerno radi. Spoznala je Martina Kolarja - Tineta, partizana, in se z njim poročila ter rodila sinova Martina in Branka. Ves čas je delovala v družbenem in političnem življenju, pridružila se je tudi ZZB za vrednote NOB, kjer je pustila bogate sledi. Za svoje medvojno in povojno delo je dobila več visokih odlikovanj, med drugimi medaljo in red za hrabrost, medaljo zaslug za narod, red dela s srebrnim vencem ter visoka priznanja ZZB NOB Slovenije, med drugimi tudi plaketo ZB NOB Brežice. Je tudi oktobrski nagrajenka Občine Brežice in dobitnica številnih priznanj za svoje pedagoško delo.

Stane Preskar

Slavka Romih

V 96. letu življenja je iz naših vrst odšla partizanka, pogumna borka, neutrudna aktivistka in ideji poštenega dela, solidarnosti med ljudmi, predvsem pa svobodi predana tovarišica Slavka Romih. Rodila se je 4. septembra 1921 na Ustju v Vipavski dolini, takrat že v fašistični Italiji. Osnovno šolo je končala v Ajdovščini v italijanskem jeziku, saj slovenska materina beseda ni bila dovoljena. Najtežje fašistično nasilje pa je doživela 8. avgusta 1942. Tega dne so v vas pridrveli podivjani vojščaki zloglasne divizije Julia, ki so bili na počitku v Vipavski dolini po težkih porazih v Grčiji. Vas so požgali do temeljev in ustrelili osem domačinov, preostale vaščane pa so pregnali. To naj bi bilo maščevanje za ubitega maršala – narednika finančne straže, ki naj bi ga ustrelili partizani. Dejansko je bil žrtev medsebojnega obračuna. To so italijanske vojaške in civilne oblasti vedele, niso

pa preprečile nasilja, kaj šele da bi krivce kaznovale, čeprav so bili pobiti vaščani italijanski državljani.

Ob kapitulaciji Italije se je Slavka pridružila borcem Gradnikove brigade pri obrambi Vipavske doline. V veliki nemški ofenzivi konec septembra 1943 se je skupaj z brigado prebila v

snežniške gozdove. Tam je bila ranjena v nogo in je ostala v zasilni bolnišnici pod Snežnikom. Takoj po nemški ofenzivi so v snežniških gozdovih začeli graditi partizanske bolnišnice. Slavka je po okrevanju ostala v bolnišnici za strežnico in bolničarko.

Tiste dni je iz Kočevskega roga pod Snežnik prispela ekipa za graditev bolnic, med njim je bil tudi postaven fant iz Novega mesta, sicer po rodu tržaški Slovenec, Rihard Romih - Riki, ki je komaj okreval od težke rane kot borec Tomšičeve brigade. Bil je pomočnik komisarja bolnišnice in kot mizar vodja gradnje. Riko je bil med organizatorji odpora in med prvimi partizani v Novem mestu. Zagledal se je v brhko Primorko in vnela se je prava partizanska ljubezen. To ljubezen sta okronala s partizansko poroko 25. maja 1944. Ko je Riko odšel na novo dolžnost v oddelek za rekonvalescente na Planini nad Semičem, se mu je pridružila tudi Slavka. Na poti je bila tudi Slavka mlajša in Slavko starejšo so napotili v tedanjo edinstveno partizansko bolnišnico – porodnišnico Spodnji Hrastnik nad Črmošnjicami v Kočevskem rogu. Februarja leta 1945 so Slavko evakuirali v Bari v Italiji in tam se je rodila Slavka mlajša. Mož pa je odšel v sestavo poveljstva 7. korpusa kot namestnik komisarja bataljona za zveze. Po osvoboditvi je mož odšel s 14. divizijo v Vojvodino, obe Slavki pa sta našli zavetišče na domačem domu na Ustju pri Vipavi. Romihovi so skupno družinsko življenje zaživel še po končani očetovi častniški šoli v Sarajevu leta 1950. Nato so živeli v Tolminu vse do moževe upokojitve leta 1956. Častniške pokojnine so bile zelo skromne, zato se je mož zaposlil kot upravnik doma za starejše na Gradišču pri Prvačini, kjer so Romihovi živeli vse do leta 1960, ko so končno prišli v Novo mesto. Slavka se ni nikoli zaposlila, posvetila se je trem otrokom in skrbi za družino. Takoj se je vključila v dejavnosti borčevske organizacije v Novem mestu in v krajevno organizacijo Rdečega križa.

Za prispevek svobodi je bila Slavka kot partizanka odlikovana z medaljo za hrabrost, z redom za zasluge za narod, z medaljo dela in z medaljo za vojne zasluge. Dobila je več zahval za delo v borčevski organizaciji in v Rdečem križu, med drugim tudi bronasto plaketo ZZB NOB Slovenije.

Milan Gorjanc

Na začetku poletja smo se v Ljubljani poslovili od Jožeta Marčana, partizana, vojaškega vojnega invalida in žrtve vojnega nasilja. Kljub težkim preizkušnjam, ki jih je preživel v Gonarsu in Dachauu, in kljub zaporni kazni, ki jo je odsedel po koncu vojne, je na življenje gledal pozitivno in odločno. Pred začetkom druge svetovne vojne je Jože Merčan kot telovadec začel tekmovati v gimnastiki, zatem pa tudi v zimskih športih. Treniral je v Slovenskem narodnem domu in se s sokoli leta 1938 udeležil mednarodnega srečanja tekmovalnih društev, ki je potekalo v Pragi. Ko je obiskoval srednjo šolo in so v Ljubljano vdrli fašisti, so ga po prvi raciji odpeljali v Gonars. Po posredovanju staršev se mu je uspelo vrniti še pred začetkom šolskega leta, takoj po vrnitvi se je povezal z OF. V akcijah, ki se jih je udeleževal, so v trojkah ustvarjali grafito, razdeljevali pa so tudi literaturo in promo-

cijsko gradivo. V partizanih je bil leta 1941 sprejet v SKOJ. Decembra so Nemci na Ilovi gori nad Grosupljem pripravili tankovsko zasedo in ga zajeli skupaj z več njegovimi soborci. Skupaj z zajetnimi tovariši so jih najprej odpeljali v Ljubljano, od tam pa v Dachau. V Dachauu je Marčan skušal

ostati kar se da dejaven. Vodil je kartoteke, skrbel za red in čistočo v častniškem delu taborišča, nazadnje pa je delal v revirju oziroma v taboriščni bolnišnici.

Po končani vojni se je po vrnitvi v domovino vpisal na študij ekonomije, ki pa ga je leta 1948 prekinila aretacija. Obtožen je bil ovajanja in povzročitve smrti sotaboriščnikov, vendar sodnik zaradi pomanjkanja dokazov ni izrekel obremenilne sodbe. A ga niso izpustili. Čas čakanja na odločitev je preživel izoliran v samici. Ob pritožbi je bil nazadnje obsojen na tri leta zopora in na leto odvzema državljanских pravic. Po odsedeni kazni se je pritožil in uspela mu je obnova procesa. Tožilstvo je na koncu umaknilo obtožbo, s čimer je bila prvotna obsodba ovržena, je pa del težav ostal. Tako na delovnem mestu kot pri delu v športu so nekateri nanj gledali, kot da obsodbe ne bi bile ovržene.

Kljub težkim preizkušnjam je Jože Marčan v življenju ohranjal pozitiven odnos do ljudi, do narodnoosvobodilnega boja in do družbenih vrednot, ki jih je družba prevzela po koncu druge svetovne vojne. Lani je za svoj prispevek med vojno in za svojo pokončno držo po vojni dobil zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije.

J. H.

**SVOBODNA
B E S E D A**

www.svobodnabeseda.si

Kakšen (naj) bo peti predsednik Republike Slovenije?

Bomo dobili novi obraz na čelu naše države?

Republika Slovenija ima uzakonjen parlamentarni politični sistem, v katerem je vloga predsednika republike precej skromna. Njegove vloge in pristojnosti določa slovenska ustava. Pristojnosti niso zgolj protokolarne narave, temveč ima predsednik tudi nekaj pomembnih nalog v politično-pravnem sistemu naše države. Med drugim razpiše volitve v državni zbor in predlaga nekatere kandidate za državne funkcije, kot so denimo guverner Banke Slovenije, ustavni sodniki, varuh človekovih pravic in drugi. Vendar imajo končno vlogo pri odločanju poslanci, ki pa se morajo opredeliti o predsednikovem predlogu. Torej je možnost predsednikovega vpliva na izbiro kandidata precej omejena, saj mora ta za uspešno izvolitev kandidata predlagati osebo, ki uživa podporo v vladajoči koaliciji.

// PIŠE: **Aljaž Verhovnik**, *generalni sekretar ZZB NOB Slovenije*

Predsednik ima še nekaj drugih večjih ali manjših pristojnosti, največjo formalno možnost odločanja pa mu daje uredba z zakonsko močjo, ki jo lahko izda v primeru, ko se državni zbor zaradi izrednega stanja ali vojne ne more sestati. Vendar tudi v tem primeru predsednik izda uredbo na podlagi predloga vlade. Poleg tega mora uredbo z zakonsko močjo potrditi državni zbor takoj, ko se ta lahko sestane.

Iz predstavljenega lahko vidimo, da so formalne možnosti za odločanje predsednika republike zelo omejene in da so bolj kot pravno-formalne naloge za državljane pomembne opredelitve šefa države kot vrhovne avtoritete. Volilni sistem predsednika republike je namreč edini, ki državljanom omogoča, da lahko neposredno izvolijo in dokončno vplivajo na izvolitev državnega funkcionarja. Te možnosti volivci pri volitvah v državni zbor nimamo, imamo pa omejeno možnost direktnega preferenčnega glasu za kandidata z območja volilne enote, kjer ima volivec stalno prebivališče.

Smiselnost funkcije predsednika republike?

Ob takšnih omejenih pristojnostih predsednika se javnosti upravičeno postavlja vprašanje o smiselnosti obstoja te funk-

cije. Ob tem bi bilo zanimivo pridobiti tudi podatke, koliko davkoplačevalce v letnem proračunu države stane protokolarna funkcija predsednika republike. Bolj kot funkcija s formalno močjo predstavlja predsednik vrhovno moralno avtoriteto, vsaj v teoriji. Javnost pričakuje, da se bo predsednik opredelil do vseh ključnih političnih vprašanj tako doma kot po svetu. Hkrati pa predstavlja prvi mož države vzor vsem in je tisti, ki zastopa našo državo tudi navzven. Ob pogostih političnih krizah se zato pričakuje delovanje predsednika republike, ki naj bi imel nalogo, da politično stanje premakne iz pat položaja.

Kakšne vrednote (naj) zastopa predsednik?

Ker naj bi bil predsednik predvsem vrhovna moralna avtoriteta, je na mestu vprašanje, kakšne vrednote naj zastopa šef države, ki je formalno tudi vrhovni komandant oboroženih sil Republike Slovenije, torej predstavlja zgled našim vojakom. Predsednikova ravnanja bi bila ključnega pomena predvsem v kriznih in vojnih časih, ko bi moral vojski dajati nedoumen zgled in usmeritve. Posebno je vprašanje vrednot pomembno, ker jih pravo ne določa, vrednote pa si vsakdo predstavlja po svoje. Nekateri bi radi, da se predsednik opredeljuje bolj »desno«, spet drugi »levo«.

Tretjim se zdi pomembno, da se predsednik udeleži skoraj vsake vaše veselice in pred vsemi na veliko maha s slovensko zastavo. Zato ljudje v demokraciji izberemo vrednote predsednika, ki so večinsko sprejemljive. Predsedniški kandidati pa se zaradi interesa izvolitve poskušajo posluževati vseh možnih vrednot, samo da bi bili všečni čim več različnim skupinam, kar posledično seveda pomeni zmago na volitvah. Ironična postaja situacija, ko predsednik hkrati zastopa popolnoma diametralno nasprotno vrednote.

Ali je predsednik res lahko predsednik vseh državljanov?

Ker imamo vsi ponotranjene drugačne vrednote, si tudi vsakdo po svoje predstavlja, kakšen naj bo »njegov« predsednik. Vzemimo vedno aktualni primer vloge partizanov in domobrancev v drugi svetovni vojni na Slovenskem. Nesporno zgodovinsko dejstvo je, da so partizane zavezniki priznali kot vojaško silo, ki je osvobodila naš narod izpod krempljev okupatorja. Prav tako je zgodovinsko utemeljeno, da so domobranci prisegli Hitlerju in bili sestavni del nemških SS-enot. Več kot 70 let po koncu teh dogodkov je za nekatere še vedno aktualno vprašanje, na kakšnih temeljih je zgrajena naša domovina. V borčevski organizaciji dobro vemo, da temelji naša država na priborjenih pravicah borcev v NOB.

Ko pa se predsednik republike odloči, da bo s svojo udeležbo dal priznanje dogodkom v čast izdajalcem naroda, ki so kolaborirali z okupatorjem, ko je v naše kraje prišel izbrisat slovenski narod, se drugi del javnosti, ki tega ne podpira, upravičeno sprašuje, ali je takšen predsednik potem res tudi njihov predsednik. Prav gotovo je predsednik kot oseba, ki opravlja funkcijo, vsaj formalno predsednik vseh državljanov. Njegova ravnanja pa ne morejo biti takšna, da bi zanje lahko rekli, da zastopajo vse državljane. To je pač dejstvo, saj kot predsednik ne moreš hkrati podpirati diametralno popolnoma nasprotnih polov in trditi, da povezuješ narod, če pa so pogledi teh polov povsem različni in jih ni mogoče združiti. Povedano s primerom: partizanov pač ne moremo metati v isti koš z domobranci, saj so prvi bili osvoboditelji, drugi pa preprosto povedano okupatorji. O tem, kateri so ravnali državotvorno za Slovenijo, pa sploh nima smisla razpravljati. Zatorej se vprašajmo, ali bo novi predsednik republike res zastopal vrednote NOB! ●

Izjava za javnost

Na 24. seji ZZB za vrednote NOB Postojna smo prisotni v odsotnosti predsednika naše organizacije sprejeli posebno izjavo za javnost, ki se nanaša na klevetanje in sporočanja lažnih novic v zvezi z imenom našega predsednika Jerka Čehovina in organizacije ZZB za vrednote NOB Postojna.

Mediji desne provenience v zadnjem obdobju objavljajo zapise, v katerih blatijo tovariša Jerka Čehovina, predsednika ZZB NOB Postojna, in sicer v povezavi s sodnim procesom, ki poteka na sodišču v Ljubljani, ko je v tožbi proti prvaku slovenske opozicije moral uporabiti sodno varstvo izključno in samo proti žaljivemu govoru, ki je bil izrečen v zvezi z njegovim imenom in priimkom.

Jerko Čehovin je pred vložitvijo tožbe poskušal na vse mogoče načine (z mediji in delovnimi telesi v parlamentu) doseči preklic žaljivih in neresničnih obtožb, ko pa so bile vse te poti izčrpane, je posegel po pravnem sredstvu. Vnovično poskušanje razvrednotenja NOB in članov društva, ki neguje to zgodovinsko sporočilo, je v slovenskem prostoru vse pogostejši pojav.

Zato odločno zavračamo lažno in žaljivo pisanje o naših članih in v konkretnem primeru tudi komentiranje sodnih odločb, ki še niso pravnomočne. Predvsem pa zavračamo blatenje in žaljivo poročanje o narodnoosvobodilnem boju slovenskega naroda.

Člani predsedstva ZB NOB Postojna

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE

OD 1. 9. DO 30. 9. 2017

1. Predsedstvo

5. 9. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, informacija s seje Glavnega odbora ZZB NOB Slovenije, sklep o dodelitvi zlatih plaket najboljšim krajevnim organizacijam ZB, finančne zadeve, sodelovanje na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, informacija o Slovenski partizanski poti, informacija o predlogu Zakona o nevladnih organizacijah in predlogih sprememb in dopolnitev Pravilnika o merilih za sofinanciranje dejavnosti društev ali zvez vojnih veteranov, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

3. 9. 55. srečanja borcev domicilnih enot, mladine in prijateljev Bele krajine na športnem letališču v Prilozju,
4. 9. srečanja s predsednikom Društva brigadirjev Slovenije,
6. 9. delovnega sestanka z dr. Anjo Kopač Mrak, ministrico za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti,
9. 9. tradicionalnega vseslovenskega spominskega srečanja ob 75. obletnici ustanovitve slovenskih partizanskih udarnih brigad na Golem nad Igom,
9. 9. spominske slovesnosti ob 74. obletnici osvoboditve taboriščnikov iz italijanskega fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rab,
10. 9. vseslovenske proslave ob 56. tradicionalnem srečanju internirancev, političnih zapornikov, ukradenih otrok, izgnancev in njihovih svojcev v Portorožu,
10. 9. zborovanja v počastitev spomina na bazoviške junake v Bazovici,
14. 9. odprtja razstave o Partizanskem moškem pevskem zboru Srečko Kosovel v Pokrajinskem arhivu v Kopru,
14. 9. seje usklajevalnega odbora slovenskih članic SVF,
15. 9. proslave ob državnem prazniku priključitve Primorske matični domovini v Novi Gorici,
18. 9. seje Pokrajinskega sveta za Podravje v Mariboru,
18. 9. usklajevanja načrtov sodelovanja s SV za leto 2018 na MORS,
19. 9. sestanka KODVOS v Ljubljani,
19. 9. sestanka komisije za administrativne potrebe združenj ZB,
21. 9. pohoda za mir v Ljubljani,
23. 9. prireditve »Svetovni dan miru« na Cerju,
23. 9. spominske slovesnosti v čast narodnega heroja Vinka Paderšiča v Zagradu pri Otočcu,
23. 9. spominske prireditve ob obletnici zmagovitih bojev enot 18. divizije, ustanovitve brigade Ivana Cankarja in roške ofenzive v Koprivniku,
25. 9. seje Pokrajinskega sveta za Zasavje v Zagorju ob Savi in Posavje v Sevnici,
28. 9. seje Pokrajinskega sveta za Koroško v Dravogradu,
- 26-28. 9. Festivala za tretje življenjsko obdobje v Cankarjevem domu v Ljubljani.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Komisija za finančne zadeve

5. 9. Potrditev zapisnika prejšnje seje, realizacija finančnega načrta 2017 za prvo polletje, druga medsebojna obvestila.

4. Delovna skupina za ohranjanje memorialne dediščine in NOB v šolah

11. 9. Poročilo o odzivih odgovornih na poslane dopise in predloge, dogovor o nadaljnjem delu delovne skupine, razno.

5. Delovna skupina za ugotavljanje administrativnih potreb ZB

19. 9. Določitev kriterijev za ugotavljanje administrativnih potreb združenj oz. društev.

Štiri generacije družine Šifrer iz Maribora na srečanju nekdanjih taboriščnic v Portorožu: ob mami Mariji sta desno hčeri Simona in Marija, levo vnukinja Mateja in pravnukinja Lucija.

Srečanje nekdanjih internirank v Portorožu, žal jih prihaja vse manj: Dorica Makuc, Elza Kumar, Marija Frlan.

Tomaž Režun, župan Radeč, je reden obiskovalec borčevskih prireditev. Desno Andrej Mavri, predsednik ZZB NOB Laško.

Božo Novak, predsednik ZZB NOB Ajdovščina-Vipava; Dušan Semolič, dolgoletni predsednik ZSSS, in Lojze Maslo, bорец NOB, na slovesnosti pred Univerzo v Ljubljani ob obletnici streljanja bazoviških žrtev

JESEN V THERMANI

ZA SENIORJE IN ČLANE DRUŠTEV

Hotel	2 noči/3 dni	3 noči/4 dni	5 noči/6 dni	7 noči/8 dni
Zdravilišče Laško**** <small>v terminih 3.-26. 9. in 5. 10.-22. 12. 2017</small>	93 €	129,60 €	204 €	270 €
Thermana Park Laško****Superior <small>v terminih 3.-7. 9., 10.-26. 9., 13. 10.-22. 12. 2017</small>	112,80 €*	148,80 €	234 €	312 €

*V tem hotelu velja program 2 noči/3 dni od nedelje do petka.

Navedene cene vključujejo 40% popust in veljajo na osebo v dvoposteljni sobi standard. Turistična taksa ni vključena v ceno in znaša 1,27 €/dan/osebo. Vsi popusti (upokojevske, članske...) so že vključeni v ceno, razen v terminu 26. 11.-22. 12. 2017 se dodatno obračuna 15% popust imetnikom Zlate kartice Thermana Club.

40 % POPUST: 3. september – 22. december 2017
+ DODATNI 15 % POPUST: 26. november – 22. december 2017

PROGRAM VKLJUČUJE:

- namestitve v dvoposteljni standardni sobi (kopalni plašč v sobi).
- pijača dobrodošlice.
- polpenzion (samopostrežni bife za zajtrk in večerjo, možnost menjava večerje za kosilo).
- neomejen vstop v bazene obeh hotelov (tudi na dan odhoda).
- dnevno vstop v fitness.
- brezplačno pitje termalne vode Laško.
- brezplačen dostop do interneta v sobi.
- vsakodnevne športne aktivnosti v telovadnici in v termalnih bazenih.
- brezplačna predavanja, delavnice in družabni večeri.

DOPLAČILA NA DAN:

- ENOPOSTELJNA SOBA**
 10 € v hotelu Zdravilišče Laško
 15 € v hotelu Thermana Park Laško
- POLNI PENZION**
 13 € v hotelu Zdravilišče Laško
 15 € v hotelu Thermana Park Laško
- SAVNA CENTER**
 5 €

POPUSTI ZA OTROKE:

- otrok do dopolnjenega 5. leta (spi z odraslo osebo) **GRATIS**
- otrok od 5. do dopolnjenega 10. leta (na pomožnem ležišču) **25 €/polpenzion**
- otrok od 10. do dopolnjenega 15. leta (na pomožnem ležišču) **35 €/polpenzion**

DODATNE UGODNOSTI:

- 2 otroka do 12 let GRATIS za namestitve v terminu 27. 10.-5. 11. 2017 v hotelu Zdravilišče Laško
- 20 % popust na wellness in fizioterapevtske storitve ob namestitvi 26. 11.-22. 12. 2017 (popust se izključuje z darilnim kuponom za 10 €)

PROGRAM VELJA ZA VSE, KI SE UDELEŽIJO KORIŠČENJA TERAPIJE Z DELOVNIM NALOGOM ALI AMBULANTNO NAPOTNICO.

THERMANA Laško

Thermana d.d., Zdraviliška cesta 6, 3270 Laško
 www.thermana.si | info@thermana.si | 03 423 21 00

dr. Milan Brglez

predsednik Državnega zbora,
ob 75. obletnici požiga vasi Zlato
Polje in Koreno, 12. avgusta 2017

»Udarili nismo sami od sebe. Udarili smo, ker smo v to bili primorani. Udarili smo zato, ker smo se bojevali za preživetje. Brez upora, Osvobodilne fronte, katere odbor ste v Zlatem

Polju vzpostavili že avgusta leta 1941, in brez pogumnih partizanov in partizank, ki so bili za svobodo domovine pripravljene žrtvovati tisto najdragocenejšo – lastno življenje – brez upora in odpora, spoštovane tovarišice in tovariši, danes ne bi bili svobodni, ne bi govorili slovensko, ne bi imeli svoje države in ne bi bili gospodar na svojem. Za vse naštetu se je slovenski narod moral upreti tujim zavojevalcem. Tistim, ki jim za nas ni bilo mar. Tistim, ki so se požvižgali na to, da Slovenke in Slovenci živimo tu pod Alpami že stoletja. In tistim, ki so želeli zgodovino obrniti v neko drugo, zavržno smer. V smer popolne zaslužjenosti človeka.

To je tista zgodovinska resnica, ki ji moramo biti zvesti in jo moramo poudarjati. Te zgodovine ne smemo pozabiti. Kajti če pozabimo upor in dosežke našega osvobodilnega gibanja, smo pozabili nase in smo pozabili na svojo bit. Na bistvo slovenstva. Na to, da smo bili v najtežjih časih vedno »uporniki z razlogom«. Ne brezglavi uporniki, kar je danes morda moderno, ampak uporniki, ki vedo, zakaj se upirajo. In taki moramo ostati še naprej.

Upirati se moramo krivicam, upirati se moramo poskusom razvrednotenja narodnoosvobodilnega boja, partizanstva, relativizacije zgodovine ali različnim poskusom njenega vnovičnega pisanja v nasprotju z dejstvi. Upreti se moramo vsem tistim, ki partizansko gibanje razumejo kot nekaj, »kar danes nima več veljave«. Ker preprosto nimajo prav. Toda danes se nam na srečo ni treba upreti z orožjem. Upreti pa se moremo in moramo z besedo in svojim obstojem. Potem tudi s pogovorom in dialogom, s poslušanjem in slišanjem.

Koreno in Zlato Polje sta se uprla, dejansko in simbolično. Ko danes v srcu nosimo sliko obeh požganih vasi in ko se spominjamo tistih, ki so umrli v plamenih, se moramo zavedati, da njihova žrtev ni bila zaman. Vsi tisti, ki so izgubili življenje v bitki v Zlatem Polju in v vasi Koreno, so svojo kri prelili za našo svobodo in našo domovino.«

Matjaž Han

poslanec v DZ, na slovesnosti na
Graški gori 26. avgusta 2017

»Verjetje v svoje ljudi, svojo domovino in svojo državo je rešilo slovenski narod. In ko je bilo najteže, tudi v desetdnevni osamosvojitveni vojni, se je naš narod brez pomisleka bojeval za svojo državo, nad njo ni obupaval ali se zlomil.

In zato so danes še kako na mestu vprašanja, kako živimo v naši državi. Ali so vrednote, ki so nam jih zapustili naše borke in borci, resnično prepoznane? Ali so izkazane tudi v dejanjih, ko vsak dan beremo tudi o težavah, s katerimi so sooča naša država, da mladi odhajajo, mnogo starejših životari ob nizkih pokojninah, da se na primerno zdravniško oskrbo čaka neprimerno dolgo?

Res je, ni vse tako, kot smo si predstavljali, da bo. In res je, to so težave, pred katerimi si ne moremo zatiskati oči. Še več, če menimo, da ob tovrstnih obeležjih ne smemo, ne moremo ali nismo upravičeni govoriti tudi o tem, potem nismo dojele prave identitete vrednot. Tistih, ki so nam jih v težkih bojih prikazali naši rojaki.

V odgovornosti do te dediščine, predvsem pa v odgovornosti do naših in prihodnjih generacij smo tako še najmanj politiki upravičeni zgolj z velikopoteznimi besedami razlagati o tem, kaj bomo, smo ali nameravamo storiti. Tudi nismo upravičeni zgodovine izrabljati za politične šove, ki jih že vsakodnevno spremljamo po televiziji. Slika teh pa je nemalokrat le žalostna podoba političnih dražb: kdo ponudi več za rdečo zvezdo. Kdo je večji domoljub. Kdo je govornik na večjem odru. Kdo lepše zapoje partizansko pesem. Kdo je na pravi in kdo nepravi strani zgodovine, kdo večji in kdo manjši levičar.

Ampak ceniti partizanski boj, narodnoosvobodilni boj, ceniti rdečo zvezdo zame ne pomeni rokenrola, na katerega bodo politiki izvajali bolj ali manj izvirne akrobacije. Ceniti partizanski boj tudi ni taktiziranje, kdo je v prvi, kdo pa v drugi vrsti pred spomenikom, kdo večkrat citira pesmi upora.

Ceniti lastno zgodovino pomeni več kot to. To je spoštljiv odnos, spoštljivo čustvo, predvsem pa hvaležnost, ki se najbolje kaže v odnosu do težav tudi tu in zdaj. V tem vidim našo največjo odgovornost.«

dr. Danilo Türk

nekdanji predsednik Slovenije,
na prireditvi v spomin na prenos
ranjencev iz bolnišnic Pavla in
Franja, Vojsko, 26. avgusta 2017

»Ne pozabimo, v času štiriletne vojne se je v teh bolnišnicah zdravilo približno 15.000 ranjencev in bolnikov. Tako veliko organizacijo zdravstvene službe je bilo v vojnih razmerah sposobno

organizirati le pravo ljudsko gibanje, v katerem so sodelovali in sprejeli vsa tveganja številni zdravniki in zdravnice – približno četrtina vseh zdravnikov in zdravnic, ki so v tistih časih živeli na Slovenskem. Te zdravnice in ti zdravniki so šli v gozdove in sprejeli vse nevarnosti in vsa tveganja oboroženega boja. V našem kolektivnem spominu so si zaslužili častno mesto.

Prenos ranjencev avgusta leta 1944 je vrhunski primer plemenitosti in moralne veličine NOB. Ta vojaška operacija je bila izjemno zahtevna in nevarna, zahtevala je tvegane strateške odločitve, veliko operativno sposobnost XXX. in XXXI. divizije, celotnega IX. korpusa in izjemno moralno moč vseh, ki so v njej sodelovali.

Moralna moč te akcije je temeljila na njeni globoki humanosti in na tesni povezanosti borcev NOB z ljudmi. Na dolgi poti prenosa ranjencev je sodelovalo veliko ljudi – in med vsem prebivalstvom ni bilo izdajalca! Uspeh tega prenosa je bil zato ravno toliko izraz moralne moči slovenskega človeka, kot je bil to uspeh vojaške strategije in taktike.

Razumeti pa jo je treba tudi v širšem okviru poteka druge svetovne vojne. Predstavljala je enega pomembnih primerov zavezniškega sodelovanja med NOV in njenimi britanskimi in ameriškimi zavezniki. Tudi danes smo dolžni ponavljati, da je bil NOB del velikega svetovnega zavezništva, ki je premagalo nacizem in fašizem, in da je bil slovenski narod prav po zaslugi NOB na pravi strani zgodovine.

To smo dolžni ponavljati zaradi zgodovinske resnice in našega narodnega ponosa. Na kaj pa naj bomo Slovenci v svoji zgodovini ponosni, če ne na NOB, na to največje dejanje, ki je slovenski narod spremenilo iz naroda ponižnih in hlapčevskih podanikov v narod, ki je dokazal, da si je sposoben pribojevati svobodo in biti gospodar na svoji zemlji? Kako naj pozabimo na temeljna dejstva naše zgodovine, kot je to, da brez NOB ne bi bilo ozemeljske sklenjenosti Slovenije? Nemogoče bi bilo pozabiti, da brez Primorske, priborjene z NOB, v resnici ni Slovenije, tako kot tudi brez Slovenije v resnici Primorske ni!«

Viktor Žakelj

predsednik protestantskega društva Primož Trubar, na slovesnosti na Puču, Martinj Vrh, 3. september 2017

Tako imenovani spomenik sprave je povsem neposrečen projekt. Dva ločena bloka na robu spomeniškega prostora dejansko simbolizirata duhovno, miselno, politično razdeljenost, ki je

slovenska realnost vse od tedaj, ko je Valjahun »bil boj krvavi«, ko je 700 protestantskih družin moralo zapustiti rodno slovensko grudo, do druge svetovne vojne, ko dobro veste, kaj se je dogajalo. Aktualni projekt sprave razdvojenosti žal ne more preseči. Razumljen je kot nekakšen »daj-dam« med vojno sprtima stranema. Od antagonističnih blokov se zahteva neuresničljivo, kajti biti blokov sta v temelju nasprotni, in zato se ju ne da tržiti, da bi tako korak za korakom znivelirali nasprotja.

Prava potrebna pot za blažitev in končno opustitev sovraštva je odpuščanje, ki je bilo po vojni po večini že opravljeno. Odpuščanje je nujna sestavina vsakodnevne življenjske prakse, ki nam omogoča, da ljudje sobivamo – v družini, soseski, lokalni skupnosti, vse do državne in naddržavne ravni. Odpuščanje je tudi temeljna moralna norma vsake religije, brez odpuščanja bi se ljudi vrteli v nerazprtem krogu sovraštva. Odpuščati pa morajo povzročitelji in žrtve, kajti med njimi ni stroge ločnice, krivda za sovraštvo – torej tudi slovenska – je torej obojestranska.

Prepričan sem, da če bi Slovenija udejanjala institut odpuščanja, bi Slovenci že davno prepuščili zgodovino zgodovinarjem – tistim praviim seveda. Velik del krivde, da se medvojna nasprotja celo regenerirajo, je na Rimskokatoliški cerkvi, ki jo pekli njeno medvojno kvizlinštvo in je divide et impera žal še vedno vodilo njenega realnega političnega delovanja.

In kaj konkretno lahko in moramo storiti, če seveda še nismo, da se kot narod izvijemo iz kroga sovraštva? Priznati moramo smrti, naj bo naravna ali nasilna, da ustvarja novi odnos med živimi in mrtvimi. Smrt ne terja pozabljenja, dejanja živih ostajajo, mrtvi brez izjeme pa imajo pravico do imena, groba in spomina.

Vsi govori so v celoti objavljeni na spletni strani www.svobodanabeseda.si

dr. Jože Pirjevec

zgodovinar, ob obletnici bojev v Krnskem pogorju, planina Kuhinja, 10. septembra 2017

»Res je, da so komunisti med vojno in po vojni skušali uvesti režim, ki ni bil spoštljiv do ideološkega pluralizma in je bil posebno na začetku oblikovan po modelu stalinistične Sov-

jetske zveze. V tem so se omadeževali z velikimi grehi in napakami, ki so bile tudi vzrok za razpad Titove Jugoslavije leta 1991. Z druge strani pa ne gre spregledati dejstva, da so postavili temelje Republiki Sloveniji in da so po razkolu s Stalinom leta 1948 začeli iskati pot v socializem s človeškim obrazom, ki se sicer ni povsem realiziral v tisti neposredni demokraciji, kakršno si je zamišljal Edvard Kardelj, a je na socialnem in intelektualnem področju vendarle pripomogel k razvoju našega naroda. Če smo takšni, kakršni smo, je to tudi njihova zasluga. Če smo takšni, kakršni smo, je z druge strani krivda desničarskih sil, ki so se pojavile v našem okolju po letu 1991 in se navezale na dediščino domobrancev. Ti v resnici niso bili vredni tega imena, saj so bili le hlapci SS in gestapa. Prav zdaj berem spomine nacističnega generala avstrijskega rodu Edmunda Gliesesa von Horstenaua, ki je na božič leta 1943 obiskal v Celovcu svojega prijatelja Friedricha Rainerja, gavljaterja Koroške in načelnika tako imenovanega Jadranskega primorja, v katero so bili vključeni tudi ti kraji. Rainer je menil, da je pametno spremeniti nasilno politiko, ki so jo vodili Italijani do Slovencev, in dati slednjim nekaj pravic, toda samo v okviru nekakšnega folklornega domačijstva. »V prihodnje,« je dejal, »bo samo Nemec imel pravico do nacionalne zavesti.« Takšna bi bila naša usoda, če bi zmagali nacisti. Toda na prelomu leta 1943/44 celo veljaki, kot je bil Glaise von Horstenau, niso več verjeli v Hitlerjevi zmago. Von Horstenau si je kmalu po obisku v Celovcu za vsak primer priskrbel dozo strupa. In jo tudi uporabil. Kar zadeva naše domobrance, pa je zapisal samo naslednje: »Vojna je izgubljena, kar pomeni, da so z nami pripravljene sodelovati samo povsem zabiti ljudje, »ganz dumme Kerle«.

Aljoša Fonda

novinar, na slovesnosti ob obletnici bazoviških žrtev, Sveta Ana nad Trstom, 6. septembra 2017

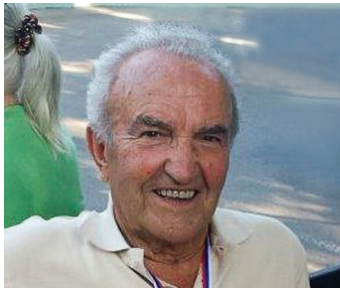
»Otresti se moramo občutka ogroženosti in pogledati naprej. Ne smemo se bati vsake novosti in izzivov, ki jih ponujajo spremembe v družbi. V slovenski manjšini pre-

pogosto nagonsko odklanjamo vsakršno novost, ker se nam zdi, da nas bodo spremembe ogrozile. Vprašajmo se tudi, kako bi te novosti izkoristili v svoj prid.

V času, ko globalizirani svet dejansko postavlja majhne narode in jezikovne skupnosti pred zahtevne izzive, niso naši sovražniki niti Italijani niti Hrvati, ampak smo to prav mi, Slovenci. Naš pogled v prihodnost zastirajo predvsem nove in nove žolčne medsebojne delitve, ki zaznamujejo predvsem dogajanje v matici, reka polemik pa včasih priteče tudi do zamejstva. Na vseh področjih, od gospodarstva do kulture, se Slovenci danes delijo na rdeče in bele, kar je za dvomilijonski narod, ki pluje v oceanu globalizacije, omejujoče in škodljivo. Slovenci naj bi bili vsaj sodeč po govorici politikov nezdržljivi, tako da vse postaja dvojno: od društev novinarjev do društev pisateljev pa vse do dveh društev TIGR, ker se o zgodovini očitno ne znamo pogovarjati umirjeno in konstruktivno. Prav tigrovci so bili predmet političnih spekulacij tako v Jugoslaviji kot v samostojni Sloveniji – prej prezrti ali enačeni s komunisti, potem pa čislani tudi od tistih, ki hkrati opravičujejo oziroma zagovarjajo kolaboracionizem.

Prav zgodovina in boleči dogodki iz prejšnjega stoletja so glavni in morda edini vzrok tega slovenskega razkola: kajti ko bi se vodilni posvetili zgolj načrtom za prihodnost, za zagotovitev blaginje in preprečevanje systemskega izseljevanja najboljših mladih kadrov v tujino, se med sabo niti ne bi preveč razlikovali. Za mojo generacijo in mlajše so zato te delitve še manj razumljive.

Dokler bodo Slovenci v matici tako sovražno razdeljeni, bo tudi nam rojakom v zamejstvu teže, spolitizirano breme nerazčiščene preteklosti pa bo oviralo napredek. Upajmo, da bomo vsi skupaj kmalu dovolj zreli za dialog in stisk roke, za medsebojno spoštovanje. To dolgujemo vsem tistim, ki so za narod dali življenje.»

90 let
**Janeza
Žagarja**

// BESEDILO: **Jože Rakun**

Tovariš Janez Žagar, doma iz Mozirja, je pred nedavnim slavil svojo 90-letnico. Rodil se je na Gorenjskem, tam je v vojnih letih preživel svojo mladost in se kot 17-letnik vključil v osvobodilno gibanje. Po vojni je nadaljeval šolanje in se zaposlil v organih za notranje zadeve. Službena naloga ga je pripeljala v Mozirje. Tu je ostal in si s svojo, že pokojno, ženo Marto ustvaril družino na Novih Tratah.

Ob uspešni delovni in poklicni karieri v organih za notranje zadeve in pozneje v upravnih organih Občine Mozirje, kjer je bil dalj časa načelnik oddelka za ljudsko obrambo, je bil vsekozi tudi zavzet družbeni delavec in aktivist na različnih področjih. Po upokojitvi je s svojim bogatim znanjem in delovnimi izkušnjami pomagal v organizaciji ZB in Krajevni skupnosti. V Krajevni skupnosti Mozirje je bil dalj časa tajnik.

V obdobju po osamosvojitvi Slovenije je bil gonilna sila in nepogrešljiv aktivist v krajevni organizaciji ZB NOB Mozirje. Tam je bil od leta 1992 do 2002 tajnik organizacije, član nadzornega odbora ZZB, nato pa je prevzel naloge blagajnika in tajnika združenja. V času, ko je opravljal tajniške naloge v združenju borcev, je bil glavni organizator delovanja združenja in krajevnih organizacij.

Že pred poldrugim desetletjem se je kot tajnik ZZB NOB zavzemal za pomlajevanje borčevske organizacije na našem območju. Prizadeval si je za vključevanje članov povojne generacije v združenje in za kadrovske okrepitve in pomlajevanje vodstev krajevnih organizacij. Njegove organizacijske sposobnosti in gorenjska vztrajnost so bile odločilne, da je združenje preoblikovalo svojo kadrovske sestavo in dejavnosti. Po ustanovitvi novih občin je uspešno navezal stike z vodstvi teh občin in njihovimi župani. Posebno je bil uspešen v prizadevanjih za ureditev financiranja krajevnih organizacij ZB in projektov združenja.

Kot predsednik organizacijskega odbora je bil organizator dveh večjih proslav, 60. in 65. obletnice osvoboditve Zgornje Savinjske doline v letih 2004 in 2009. Bil je med pobudniki organiziranja nove velike prireditve na Menini planini v letu 2010, ko je s svojimi bogatimi izkušnjami in vztrajnostjo uspešno opravil pretežni del organizacijskih priprav na prireditvi, ki je postala odmevna vsakoletna prireditev širšega pomena z veliko udeležbo. Velik je tudi njegov prispevek k urejanju spomeniškega varstva in ohranjanja zgodovinskega spomina na NOB. Njegova velika zasluga je izdaja dveh knjižnih del: knjižice Samo en cvet in Zadrebka dolina v uporabi 1941–1945. Organiziral je zbiranje potrebnega arhivskega gradiva in pričevanj.

Za svoje aktivno delo je od Zveze združenj borcev leta 2002 dobil srebrno plaketo in leta 2011 zlato plaketo za življenjsko delo. Vodstvo združenja in člani ZB smo mu iskreno hvaležni za njegovo plodno delo, nesebično pomoč in tovarštvo.

Iz zakladnice uporniške poezije

Borcu, pokopanemu za pokopališkim zidom

Elka Drolc - Helenka

*Ubit ležiš na vozu, bosih nog,
še dečko mlad, tvoj nemi je obraz.
Poslednje spremstvo: veter, dež in mraz,
in tvojih ni ... kako si ves ubog!*

*Telo ožgano, polno črnih ran ...
sramuj se dan, izgini vsa svetloba!
Ne moremo te spremljati do groba,
le veter toži, joče dež droban.*

*Izpod čelad nas gleda zver srdita,
voz se odmika dalje iz vasi.
Sovražnikov ukaz: Za zid bandita!
Leži naj tam, kjer so smeti!*

*Ne, fant, ne boš nam v strah in opomin!
Tvoj molk odmeva in spodbuja nas!
Ker mrtev si, še bolj si živ za nas,
Si naša luč, si večno živ spomin.*

Opomba: »Besedilo je nastalo leta 1943 na Velikem Jelniku pri Blagovici, ko so skozi vas peljali mrtvega, bosega partizana.« Boris Paternu (iz. in ur.): Slovensko pesništvo upora, tretja knjiga. Novo mesto: Dolenjska založba 1996: str. 277.

Razstava Začasna meja v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije

Kako so živeli in po čem so hrepeneli v coni A

V Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani je do konca februarja prihodnje leto na ogled občasna razstava z naslovom **Začasna meja, življenje in hrepenenje v Coni A (1945–1947)**. Razstava je posvečena 70. obletnici nastanka zahodne slovenske meje. Posveča se orisu življenja na območju Julijske krajine pred nastankom meje leta 1947 in s spomini prebivalcev odstira kompleksne odnose v pokrajini v času zavezniške vojaške uprave. Ujema se s 70. obletnico vrnitve Primorske matični domovini. Avtorica razstave je dr. Kaja Širok.

// BESEDILO IN FOTO: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

V dveletnem obdobju obstoja cone A je ideološkemu boju za zmago nad nacifašizmom sledil nacionalni boj za ozemlje. Antagonizem med obema vpletenima nacijama je postajal vedno ostrejši in je vprašanje Julijske krajine strnil v dva nasprotujoča si pola – ali bo ozemlje italijansko ali jugoslovansko (sloven-

mislečimi, se je namreč ohranilo še dolgo po postavitvi meje.

Razstavo spremlja odlično pripravljen katalog, v katerem avtorji Nevenka Troha, Lorenzo Ielen, Selvino Ceschia, Kaja Širok, Marko Klavora in Zdravko Duša vsak s svojega zornega kota spregovorijo o zgodovinskih okoliščinah oblikovanja cone A, o prihodu zavezni-

Razmejitevna linija med cono A in cono B (verjetno O. P. 36) na dan odhoda anglo-ameriških vojakov 16. septembra 1946. Avtor fotografije: Božo Štajer

sko). V spominih na to obdobje sta jasna tako ideološki razkorak kot način, kako pričevalci vrednotijo posamezne dogodke. V kontekstu obujanja istih dogodkov se spomini oblikujejo znotraj že vzpostavljenih nacionalnih diskurzov, oblikovanih na različnih tolmačenjih povojnih dogodkov. Na kolektivni ravni so te povojne interpretacije vpete v konstrukte enačenja Italijanov s fašisti in Slovencev s »slavotitini«, s stereotipnimi pogledi, ki na obmejnem območju vztrajajo. Sovraštvo, ki se je hranilo na starih historičnih temeljih in je povzročalo nove vane nasilja nad drugače

kov, ki so tukaj vzpostavili svojo upravo, o vplivu na življenje tukajšnjih ljudi, njihovih upanjih in pričakovanjih, razočaranjih in boju za preživetje. Ne gre pozabiti, da je bila cona A ustanovljena po koncu skoraj pet let trajajoče morije druge svetovne vojne, ki je prizadela tako Slovence kot Italijane, prihod zavezniških sil pa je tem še nezaceljenim ranam dodal nove bolečine.

Obdobje zavezniške vojaške uprave je v kolektivnem spominu pomenilo prehod iz pomanjkanja v blaginjo, izhod iz revščine in začetek novega, povojnega življenja. Obenem pa je nova začasna za-

Kaja Širok, avtorica razstave

vezniška oblast na ozemlje vnašala novo negotovost, nacionalne napetosti in nasilje, kar je še kako dalo misliti, da konec vojne ni prinesel dokončnega miru.

Cona A je nastala 12. junija 1945, po štiridesetdnevni zasedbi ozemlja z jugo-

Manifestacije v Gorici 3. maja 1945
Avtor fotografije: Edi Šelhaus

slovanskimi enotami. »Kar je slovensko in hrvaško prebivalstvo praznovalo kot zmago in osvoboditev ozemlja, je velik del italijanskega prebivalstva razumel kot okupacijo in teror. Nacionalnemu tolmačenju dogodkov maja 1945 moramo dodati še ideološki pogled, ko je italijanski delavski razred nove zmagovalce pozdravljal, medtem ko je del slovenske populacije nove osvoboditelje zavračal,« piše Kaja Širok v uvodu kataloga. »Predvsem so obdobje zaznamovali množične aretacije, poboji osvoboditeljem sovražnih elementov in poboji iz osebnega maščevanja zmagovalcev.«

Kozjak, Podvelka:

Občini Podvelka in Selnica ob Dravi ter Krajevni organizaciji ZB za vrednote NOB Podvelka in Kapla vabijo na odprtje obnovljene partizanske bolnišnice Tevakin, ki bo **v soboto, 30. septembra, ob 12. uri** bo izpred Doma krajanov Gradišče na Kozjaku organiziran pohod in prevoz na ogled partizanske bolnišnice. **Ob 14. uri** pa bo slovesnost v Domu krajanov Gradišče na Kozjaku s kulturnim programom, zgodovino bolnišnice Tevakin pa bosta predstavili Metka in Barbara Volmajer.

Kranj:

Združenje borcev za vrednote NOB Kranj vabi na tradicionalni partizanski miting »Pangršica 2017«, ki bo **v soboto, 30. septembra, ob 11. uri** pri lovski koči na Pangršici. Nastopili bodo učenci Osnovne šole Naklo, mešani pevski zbor Kokrški odred in partizanska četa Triglav. Slavnostni govornik bo pisatelj Tone Partljič.

Vransko, Čreta:

ZB za vrednote NOB Žalec in Mozirje ter veteranske in domoljubne organizacije občine Žalec vabijo na spominsko slovesnost v spomin na prvo frontalno bitko slovenskih partizanov z okupatorjevo vojsko na Štajerskem oktobra leta 1941. Prireditev bo na Čreti nad Vranskim **v soboto, 7. oktobra, ob 11. uri**. Slavnostni govornik bo Tit Turnšek, predsednik ZB za vrednote NOB Slovenije.

Ljubljana:

v spomin na 13. oktober 1942, ko so fašistični okupatorji v Ljubljani pri Poljanski gimnaziji ustrelili 24 talcev, meščanov okupirane Ljubljane, se bomo njihovemu spominu poklonili **v četrtek, 12. oktobra, ob 16.30**, in sicer pri spomeniku 24 talcev v Ulici talcev. Slovesnost ob svojem dnevu tradicionalno pripravi Četrtna skupnost Center v sodelovanju z Združenjem borcev za vrednote NOB Ljubljana Center. Sodelovali bodo Partizanski pevski zbor, dijaki poljanske gimnazije, Policijski orkester, enota Garde Slovenske vojske in številni praporščaki. Z besedami bo spomin na padle talce obudila podpredsednica Mestnega odbora ZB Ljubljana Julka Žibert.

Dobrnič:

Društvo Dobrnič, Občina Trebnje in ZB za vrednote NOB Trebnje vabijo na spominsko prireditev ob 74. obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze, ki bo pri gasilskem domu v Dobrniču **v nedeljo, 15. oktobra, ob 12. uri**. Slavnostna govornica bo ministrica za obrambo Andreja Katič. Kulturno-turistično društvo Dobrnič ob tem organizira pohod po kraku Evropske pešpoti E7, imenovanem Pot Mare Rupene. Pohod iz Dolenjskih Toplic (22 km) se bo začel **ob 6. uri** s startom pred Zdraviliškim domom; iz Žužemberka (12 km) pa **ob 7.30** s trga pri gradu (iz Dobrniča bo prevoz

30 minut prej). Pohod se bo končal v Dobrniču okoli poldneva, pohodniki se bodo udeležili osrednje slovesnosti.

Iz Ljubljane in Kopra bo organiziran avtobusni prevoz. Odhodi avtobusov bodo: iz Ljubljane izpred dvorane Tivoli ob 9. uri (telefon: 01/432-52-41); iz Kopra ob 9. uri (telefon: 05/652-71-10, 031/718-773).

Ljubljana:

ZB NOB Ljubljana vabi na spominsko slovesnost pri spomeniku žrtvam vojnega nasilja v Kozlarjevi gošči na Ljubljanskem barju, ki bo **v četrtek, 19. oktobra, ob 16. uri**. Potekala bo v spomin na zločine nad domačini iz Črne vasi in okolice, ki so jih domači izdajalci v jesenskih nočeh leta 1943 in 1944 odpeljali z njihovih domov in jih kruto pobili, med njimi tudi otroke in matere. Dostop do spomenika je z lžanske ceste vidno označen.

Iz Ljubljane bo odpeljal poseben avtobus, če bo dovolj prijav. Prijave za avtobusni prevoz zbiramo do 13. oktobra na telefonski številki 01/432-52-41.

Kranj:

Krajevna organizacija ZB NOB Besnica - Podblica v sodelovanju z ZB NOB Kranj, KS Podblica, PŠ Podblica vabi **v soboto, 21. oktobra, ob 10. uri** na spominsko slovesnost ob 75. obletnici smrti narodnega heroja Lojzeta Kebeta - Štefana. Slovesnost bo ob njegovem spomeniku in grobu v bližini Jamnika.

Vaneča - Murska Sobota:

ZB za vrednote NOB Murska Sobota, Lendava, Gornja Radgona in Ljutomer vabijo **v nedeljo 22. oktobra, ob 13. uri** na 12. pomursko srečanje s proslavo pri Domu borcev in mladine na Vaneči. Ob 8. uri bodo iz Murske Sobote, Bodoncev in Pečarovcev na pot do Vaneče krenili pohodniki, ob 10.30 pa SE bodo iz Vrta spominov na Petanjkih odpeljali kolesarji. Slavnostni govornik bo letos naš rojak, prvi predsednik Slovenije, Milan Kučan. V kulturnem programu bodo nastopili učenci OŠ Puconci in glasbeniki iz Radencev. Z Avtobusne postaje Murska Sobota bo na prizorišče brezplačno peljal avtobus.

Novo mesto:

ZB NOB Novo mesto, KO ZB NOB Mestne njeve - Ločna - Mačkovec in druge domoljubne organizacije vabijo na spominsko slovesnost v spomin na dogodke po kapitulaciji italijanske vojske 8. septembra 1943, ko so enote 15. divizije osvobodile Novo mesto, ljudska oblast pa je s svojimi odbori pod vodstvom OF organizirala vse veje oblasti in vzpostavila obdobje 43-dnevne novomeške svobode. Slovesnost bo **v ponedeljek, 23. oktobra, ob 17. uri** na Prisojni poti, kjer je nemški okupator obesil šest partizanov. Nastopili bodo recitatorji bližnje osnovne šole in gimnazije, učenci glasbene šole, slavnostni govornik bo Milan Gorjanec, član predsedstva ZB NOB Slovenije.

Koncert v zahvalo Francu Gorniku

Partizanski pevski zbor vabi vse ljubitelje partizanske pesmi na poseben koncert, posvečajo ga svojemu dirigentu, **Francu Gorniku**, ki je ta zbor vodil celih 25 let, letos spomladi pa je svojo

mesto prepustil svojemu nasledniku. Slavnostni koncert bo **v petek, 13. oktobra, ob 18. uri** v dvorani Konservatorija za glasbo in balet na lžanski cesti v Ljubljani. Kot gostje bodo nastopili člani Policijskega orkestra.

Brezplačne vstopnice so na voljo na sedežu Mestnega odbora ZB NOB Ljubljana, telefon 01/432-52-41.

Letni koncert PPZ

Svoj redni letni koncert pa bo imel Partizanski pevski zbor v Kulturnem centru Janeza Trdine v Novem mestu, Novi trg 5, **v petek, 27. oktobra, ob 18. uri** v počastitev 110. obletnice rojstva skladatelja Marjana Kozine, ki je tudi avtor nekaj najbolj poznanih partizanskih pesmi. Občina Novo mesto je za svoj občinski praznik izbrala rojstni dan Marjana Kozine in ga bo ob okrogli obletnici še posebno slovesno proslavila.

Povabilo novim pevcem

Da bo Partizanski pevski zbor lahko pel in tudi v prihodnje ohranjal pesem upora in partizansko pesem, pa vabijo v svoje vrste vse, ki jih zborovsko petje veseli in so jim blizu te vrste pesmi, da se pridružijo zboru. Dosegljivi so na elektronskem naslovu:

kd.partizanski.pevski.zbor@gmail.com.

Popravek

V prejšnji številki Svobodne besede se nam je v rubriki Jubileji, v kateri smo pisali o visokem jubileju Franja Maroška, prikradla neljuba napaka pri rojstnem datumu. Franjo Marošek se je rodil 22. marca 1927 in je torej letos spomladi praznoval 90. rojstni dan.

Za napako se prizadetim opravičujemo.

Uredništvo

**15.11.17 LJUBLJANA
ARENA STOŽICE**

ALEXANDROV

ZBOR, ORKESTER IN BALET RDEČE ARMADE

Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič

PRODAJA VSTOPNIC:

☎ 090 55 77*

www.eventim.si in prodajna mesta sistema Eventim Si

eventim.si

*Cena za Telekomove klicatelje je 0,89 EUR z DDV, cena za klice iz drugih omrežij določa vaš operater.

PRODAJA VSTOPNIC

Velenjčana, prejemnika visokih priznanj ZZB NOB Slovenije: levo pesnik Ivo Stropnik (srebrna plaketa), desno Lado Verbič, direktor Knjižnice Velenje in urednik pesniške zbirke o Kajuhu in urednik Šaleškega upornika. (zlata plaketa).

Gledališka igralka Jerca Mrzel ponosno nosi rdečo zvezdo.

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek: _____

Kraj, ulica, poštna številka: _____

Telefonska številka: _____

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtletno 9 €, letno 36 €. Podpis: _____

NAROČILNICA

	SVOBODNA BESEDA	ZVRST JAMAJSKE GLASBE	GESLO		PRIPADNIK OSVOBODILNE FRONTE	ŽUŽEK IGOR	MESTO V JUGO-ZAHODNI ŠPANIJI (IZ: JACIE)	NABIREK	DRUŽINA SODO-PRSTIH KOPITARJEV	ENKA	SVOBODNA BESEDA
	SPROŽITEV										TUR
	KOLIČNIK V MATEMATIKI										
	PRVA GRŠKA CRKA						IZLITJE RIBJA JAJČECA				
	MEHKA SREBRNO BELA RADIOAKTIVNA KOVINA (IZ ČRK: TRIJO)							IT. PISEC (UMBERTO SLOVEN. BALETNIK (PINO)			
	BAJKA, LEGENDA										
	SPOKOJ					KAMNOSEK					
RAZSTAVNA PLOŠČA					ANTON LAJOVIC						
SVOBODNA BESEDA	IZVEDENEC ZA PSE, KINOLOG	SIMBOLNA LOGIKA	NAŠA ZNAMKA SMUČI	ZAKLJUČEK, UGO-TOVITEV; TUDI ZGLOB	PISMOUK NATRIJ			LITIJ TELE-VIZIJA		OGROMNA ŽENSKA, VELIKANKA	LIK PRI PLESU ČETVORKA
BOLJŠA ŽENSKA OBLEKA ZA PLES										SREDINA POENA NAŠA MANEKENKA SENCAR	
KRAJ PRI NOVI GORICI						SOSEDNA ŠUMNIK IN SIČNIK DELAVEC NA DNINI	TRGOVSKO MESTO V GANI (IZ ČRK: ATEK)	SLOVEN. IGRALEC (PRIMOŽ; IZ: KARTE) OVAJALEC			
OGEL, VOGAL					ORDEN, ODLIČJE LOBANJSKI SVOD (NI: MALOTA)						
SINKO					NEJEVER-NICA RAFKO IRGOLIČ						INOZEMEC
LIDIJA SOTLER			USKLAJE-NOST, SO-RAZMERJE BIBLIJSKA OSEBA					NAŠA SLIKARKA PLESTE-NJAK	URADNI SPIS JAPONSKA NABIRALKA BISEROV		
PEVEC PESTNER			SLADKO-VODNA RIBA VELIK HRV. OTOK			PRITOK PADA V ITALIJI (IZ: DADA) ROČAJ				IGOR UMEK NEKD. AVS SMUČAR (HANS)	
NAŠ HUMORIST ŠIMEK					REKA AARE V ŠVICI EDVARD RUSJAN			KRAJ V BOHINJU ZVONIMIR ROGOZ			
NAPRAVA ZA RAZPIRANJE						POGLED-O-VANJE NAZAJ					
NAJVEČJI SLOVEN-SKI KNJ-ŽEVNIK (IVAN)						SVOBODNA BESEDA	ZNAK ZA GLAS, PISMENKA		IGNAČ (KRAJŠE)		

Rešitve križanke pošljite do 20. oktobra 2017

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke iz
22. številke revije **Svobodna beseda**:

1. **Marija Krusić**, Šercerjeva 2b, 8281 Senovo
2. **Nuša Kocjančič**, Močilnikarjeva 2a, 1260 Ljubljana
3. **Vika Čebtron**, Cankarjeva 36, 5000 Nova Gorica

Rešitve križanke:

OSLEPITEV, TEATROMAN, ADONIS, MU, VE, AK, ROK, KAMP, LAJNA, ODGOVOR, DRAJNA, PRIMORSKE, BUKVAR, NEBO, STISKAČ, ISO, AVA, UK, LEA, IVNIK, ELAN, MATT, TIARA, OSOVINA, LATVA, ŠD, TN, AŠAR, ERIE, OČA, RIHTAR, OTIČ, OLI, OCEANIST, NESNINA, KATRINAS, AKROBAT.

Geslo: Sedemdeset let priključitve Primorske

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 20. oktobra 2017.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 23. številke SB:
